ҰСТАЗ ХАБАРШЫСЫ.KZ

- Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы
- Республиканский информационный научно-методический журнал

№11(4) (2025 ж. Қараша/Ноябрь 2025 г.)

ВЕСТНИК УЧИТЕЛЯ

ҰСТАЗ ХАБАРШЫСЫ

«ҰСТАЗ ХАБАРШЫСЫ.KZ» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының №11(4) (2025 ж. Қараша) шығарылымы.
Выпуск №11(4) (Ноябрь 2025 г.) республиканского информационного научно-методического журнала «ҰСТАЗ ХАБАРШЫСЫ.KZ».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ35VPY00132871 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитетінде берілген

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ35VPY00132871

Выдано Комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ҰСТАЗ ХАБАРШЫСЫ.KZ» ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов информационного научно-методического журнала «ҰСТАЗ ХАБАРШЫСЫ.KZ» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Нұрлыбаева К.Д. Бақытты балалық шақ негізі: балабақшадағы бала тәрбиелеудің әмбебап әдістемесі....4
Жұмабайқызы З. «Көркем сөз» үйірме сабағында бастауыш сынып оқушыларының мәнерлеп оқу дағдысын қалыптастыру....5
Оналбекова К.У. "Арифметикалық амалдар"....7
Әлібаев Қ.М. Оқушыларға әскери-патриоттық тәрбие берудің маңызы....10
Кадырова Ж.С. Ағылшын тілі сабақтарында цифрлық технологияларды қолданудың инновациялық бағыттары....13
Ермекұлы А. Футбол техникасын меңгертудің әдіс-тәсілдері (допты жүргізу, беру, тоқтату, соғу)....16
Карагулова Ж.Ж. Мектепалды даярлықта жаңа технологиялар элементтерін қолданып оқыту....19
Алтанова А.Н. Педагогтердің кәсіби дамуын қолдау-әдіскер жұмысының негізгі бағыты....22
Турсынбаева Ж.К., Бралина Г.К. «Ел дарындары»....25
Шубанова Р.Е. Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту....28
Сансызбаева С.М. Сөздік қорды дамыту. Жаттығулар мен тапсырмалар....32
Садирова Л.Р. Игровые технологии на уроках математики в 5 классе....35
Нұржан Н. Орта мектепте информатика пәнін оқытуда инновациялық білім беру технологияларын қолдану....39
Званько Р.В., Горбачева М.А. Развитие математической грамотности у учащихся 4 класса: опыт реализации курса «Школа математической грамотности»....42
Мухаметжанова А.Л. Технологии индивидуализации и дифференциации в работе с одаренными детьми....46
Өтемісова Д.А. Шығарманы ансамбльде орындау. «Полька» М.Глинка....48
Бейсенова Р.Т. Өнер және музыка мектептерінде дарынды оқушыны конкурсқа дайындау ерекшелігі....51
Нурсеитова С.С. «Домбыра аспабында шығарма ойнауды кәсіби деңгейде үйрету»....54
Мұқан А.С., Жуматова С.Т. Бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістігін арттырудағы көркем жазудың рөлі....57
Юнысова А.Р. Вокал сабағындағы сөйлеу техникасы және дикциямен жұмыс істеу әдіс-тәсілдері....59
Ешпағанбетова Ә.М. Дыбысты дұрыс қою және тыныс алу техникасын дамыту....62
Бекмағамбетова Г.К. «Маусымжан» халық әнін сүйемелмен орындау....64
Козыбаева Г.Т. Бастауыш сынып оқушыларының оқуға құштарлығын арттыру....66
Рысбаева Р.Б. Ағылшын тілінің құзырлылығын қазақ тіліндегі сыныптарда дамытудың әдістері....70
Жолмырзаева А.Ж. Білім беру ұйымын цифрлық трансформациялаудағы мектеп директорының рөлі....74

Нұрлыбаева Камила Дүйсебаевна
Тәрбиеші
Александр Сергеевич Пушкин атындағы орта мектебінің жанындағы шағын орталық
Жамбыл облысы, Талас ауданы, Қаратау қаласы

БАҚЫТТЫ БАЛАЛЫҚ ШАҚ НЕГІЗІ: БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАЛА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ӘМБЕБАП ӘДІСТЕМЕСІ

Балабақша – баланы тұлға ретінде қалыптастыратын алғашқы әлеуметтік институт. Бұл кезеңде (3-6 жас) баланың дүниетанымы, адамгершілік қасиеттері, танымдық және эмоционалдық сферасы қарқынды дамиды. Тәрбиешінің міндеті – осы маңызды кезеңде баланың бойына сапалы біліммен қатар, қоғамда өмір сүруге қажетті құндылықтар мен дағдыларды сіңіру. Бұл мақалада мектепке дейінгі тәрбиеде ең жоғары нәтиже беретін бес негізгі әдістеме қарастырылады.

Мектепке дейінгі жастағы баланың жетекші әрекеті – ойын. Ойын тек көңіл көтеру құралы емес, ол – баланың дамуындағы табиғи және ең тиімді оқыту формасы. Бұл ойындар балаларға әлеуметтік рөлдерді (дәрігер, сатушы, мұғалім) "киіп көруге" мүмкіндік береді. Тәрбиелік маңызы: Өзара қарым-қатынас дағдыларын, эмпатияны, ынтымақтастықты және әлеуметтік нормаларды меңгеруге көмектеседі. Тәрбиешінің рөлі: Ойынға бағыт беру, жаңа сюжеттер ұсыну және кикілжіңдер туындағанда дәнекер болу.

Дидактикалық ойындар -Бұл ойындар нақты дидактикалық мақсатты көздейді (санауды, түстерді, пішіндерді ажырату). Тәрбиелік маңызы: Зейінді, логикалық ойлауды, есте сақтау қабілетін және ұсақ моториканы дамытады. Жеке тұлғаға бағытталған (Индивидуалистік) тәсіл

Бұл әдістеме әр баланың жеке ерекшеліктерін, темпераментін, қызығушылықтарын және даму қарқынын ескеруге негізделген. Диагностика: Тәрбиешінің міндеті – үнемі бақылау арқылы баланың күшті және әлсіз жақтарын анықтау. Даралап оқыту: Тапсырмаларды баланың қабілетіне сәйкес жеңілдету немесе күрделендіру. Мысалы, тез меңгерген балаға қосымша шығармашылық міндеттер беру. Эмоционалдық қолдау: Баланың қателігін сынаудан гөрі, оның күш-жігерін мадақтау және әрқашан эмоционалдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Бұл — өзіндік бағаны (самооценка) қалыптастырудың негізі. Кеңістік – баланың өз бетінше таңдау жасауына, зерттеуіне және дамуына мүмкіндік беретін маңызды құрал. Зоналау: Топтық бөлмені бірнеше функционалды аймақтарға бөлу: Танымдық аймақ: Кітаптар, табиғат бұрышы. Құрылыс аймағы: Конструкторлар, текшелер. Шығармашылық аймақ: Сурет, мүсіндеу материалдары.

Қолжетімділік қағидасы: Барлық ойыншықтар мен оқу материалдары баланың көру және алу деңгейінде болуы керек. Бұл баланың дербестігін және өз бетінше шешім қабылдау дағдысын арттырады. Вариативтілік: Ортаны тақырыпқа сәйкес (мысалы, "Күз", "Ғарыш") немесе балалардың жаңа қызығушылықтарына орай жиі өзгертіп отыру. Әлеуметтік-эмоционалдық даму әдісі (Эмоционалдық интеллект) Баланың білімі қаншалықты жоғары болса да, эмоционалдық интеллекті төмен болса, қоғамда табысты болуы қиын. Жазалау мен

қорқытудың орнына, жағымды іс-әрекетке бағыттауды қолдану керек. Мадақтау: Баланың дұрыс мінез-құлқын, тіпті кішкене әрекетін де назарға алып, мадақтау арқылы оң әдеттерді қалыптастыру.Мінез-құлық үлгісі: Тәрбиешінің өзі сабырлылықтың, әдептіліктің және өзара құрметтің үлгісі болуы шарт.

Кикілжіңді шешу дағдысы: Эмоцияны тану: Балаларға өздерінің және басқалардың эмоцияларын (ашу, қуаныш, реніш) тануға және оларды сөзбен жеткізуге үйрету. Ымыраға келу: Жанжал туындағанда, балаларды бір-бірін тыңдауға және ортақ шешім табуға бағыттау. Бұл болашақтағы қарым-қатынас дағдыларының іргетасы.

Қорытынды: Тәрбиеші – болашақтың кепілі Тиімді тәрбиелеу әдістерінің кілті – тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі мен жан жылуының үйлесімінде. Заманауи тәрбиеші тек білім беруші ғана емес, ол – баланың ішкі әлемін зерттеуші, оның мүмкіндіктерін ашушы және эмоционалдық дамуының моделі. Жоғарыда аталған әдістерді кешенді түрде қолдану арқылы біз мектепке дейінгі жастағы баланы білімді, ізгілікті және өмірге дайын тұлға етіп тәрбиелей аламыз.

Жұмабайқызы Забира
Қосымша білім беру педагагы
«Отырар балалар мен жасөспірімдер орталығы» МКҚК
Түркістан облысы, Отырар ауданы, Шәуілдір ауылы

«КӨРКЕМ СӨЗ» ҮЙІРМЕ САБАҒЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МӘНЕРЛЕП ОҚУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бастауыш сынып – баланың тұлғалық дамуының іргетасы қаланатын, оқу мен жазу дағдылары қалыптасатын ең маңызды кезең. Бұл жаста оқушылардың оқу сауаттылығы мен оқу мәдениетін дамытуда «Көркем сөз оқу» үйірмесінің маңызы ерекше.

Мәнерлеп оқу- көркем шығарманы түсініп,сезіне отырып, дауыс ырғағы мен эмоциялық әсер арқылы көрерменге жеткізу өнері. Ол тек сөзді дұрыс, анық айту ғана емес, сонымен қатар мәтін мазмұнын түсіну, кейіпкердің көңіл-күйін сезіну және оқырмандық мәдениетті қалыптастыруға бағытталады.

Үйірменің басты мақсаты – оқушылардың оқу дағдысын жетілдіру;

Көркем сөзге қызығушылығын арттыру, сөздік қорын молайту, өз ойын еркін, әсерлі жеткізе білуге үйрету

Мәнерлеп оқу арқылы оқу дағдысын қалыптастыру жолдарын саралайтын болсақ, 1. Дыбыстап оқу жаттығулары: оқушыларға сөздерді дұрыс айту, тыныс белгілеріне сай кідіріс жасау, дауыс ырғағын реттеу үйретіледі.

2. Көркем мәтінді талдау: Әр өлең немесе әңгімеден кейін мазмұнды талдау, кейіпкер мінезін ашу, автордың ойын түсіну жұмыстары жүргізіледі.

3. Рөлге бөліп оқу: Диолог түріндегі шығармаларды сахналап оқу балалардың сөйлеу дағдысын, өзіне сенімділігін арттырады.

4. Шығармашылық тапсырмалар: Оқушылар өздері ұнатқан өлеңді таңдап мәнерлеп оқу, сүйікті кейіпкерлерге хат жазу немесе қысқаша мазмұндау арқылы өз ойын жазбаша және ауызша жеткізе білуге машықтанады.

5. Байқаулар мен сайыстар: «Көркем сөз оқу шебері», «Жыр оқимын жүрегіммен» сияқты үйірме ішілік жарыстар оқушылардың шабытын арттырады, өзіндік қабілетін тануға мүмкіндік береді.

Күнделікті үйірме сабағындағы өлеңді мәнерлеп оқыту жолдарының оқушыларға үйретудің ең тиімді жолдарына тоқталсақ. М. Мақатаевтың «Үш бақытым» өлеңінің бір шумағын мысалға алып, дауыс екпіні (екпін түсіретін сөздер), кідіріс (паузалар) және дауыс құбылту (интонация) элементтерін сызба түрінде талдау арқылы оқушыларға түсіндіру

«Үш бақытым»

Ең бірінші бақытым – Халқым менің!

Соған берем ойымның алтын кенін

Ол бар болса, мен бармын, қор болмаймын

Қымбатырақ алтыннан нарқым менің.

Осы шумақтағы «Ең бірінші бақытым» - бұл сөзге дауыс екпіні түседі, яғни интонация көтеріліп, мағаналық салмақ беріледі. (↑көтеріңкі дауыс)

Халқым менің – (→ - ерекше екпін, жылы үнмен)

Соған берем (↓баяулау) ойымның (аздап екпін) алтын кенін (↓ жұмсақ аяқтау)

Кідіріс (паузалар) сөйлемнің мағанылық бөліктерін айқындауға көмектеседі. Сызбада олар (//) арқылы берілген.

Ең бірінші Ең бірінші бақытым // халқым менің //

Соған берем // ойымның алтын кенін //

Ол бар болса // мен бармын //қор болмаймын

Қымбатырақ // алтынан // нарқым менің

(↑) – Көтеріңкі үн, екпін

(→) – тұрақты дауыс

(↓) – бәсеңдеу

(//) - кідіріс

Дауысты құбылтып оқыту (интонациялық түсіндірме)

Шумақ жолы және эмоциялық реңк	**Дауысты бағыттау**
Ең бірінші бақытым – Халқым менің!	Көтеріңкі, мақтанышпен, рух биіктігін көрсету
Соған берем ойымның алтын кенін	Орташа, байсалды
Ол бар болса, мен бармын, қор болмаймын	Сенімді, үмітпен
Қымбатырақ алтынан нарқым менің	Сенімді, мақтанышпен

Қорыта келе айтатыным, көркем сөзді мәнерлеп оқу – оқушылардың ойлау және сөйлеу мәдениетін дамытудағы тиімді құрал. Ол бастауыш сынып оқушыларының әдебиетке деген сүйіспеншілігін қалыптастырып, олардың тіл байлығы мен дүниетанымын кеңейтеді. Мәнерлеп оқу арқылы оқушылардың дағдысы ғана емес, эстетикалық талғамы мен рухани дамуы да қалыптасады.

Оналбекова Кульдана Уласбеккызы
Информатика пәнінің мұғалімі
"Әл-Фараби жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

"АРИФМЕТИКАЛЫҚ АМАЛДАР"

1. Информатика пәнінің қазіргі заманғы рөлі және арифметикалық негіздері

Кіріспе бөлімде информатика пәнінің оқушылардың жалпы білім алуындағы маңыздылығын атап көрсету қажет. XXI ғасырдағы технологиялық прогресс – бұл бағдарламалау, деректерді талдау және жасанды интеллект сияқты салалардың дамуы. Бұл салалардың бәрінің түбірінде **сандар, логика және арифметикалық есептеулер** жатыр.

Компьютер – бұл үлкен есептеу машинасы. Ол ақпаратты **екілік код** арқылы өңдейді. Сондықтан, информатика пәнінде арифметикалық амалдарды зерттеудің маңызы зор. Оқушылардың арифметикалық амалдарды терең түсінуі, олардың **компьютерлік сәулетті (архитектураны)** және **бағдарламалау логикасын** меңгеруіне тікелей әсер етеді.

2. "Арифметикалық амалдар" тақырыбының 8-сынып бағдарламасындағы орны

8-сынып – оқушылардың **бағдарламалау негіздерімен** танысатын және **компьютерлік модельдерді** құруды үйрене бастайтын кезеңі. Бұл кезеңде арифметикалық амалдардың маңызын тереңдету арқылы оқушылардың абстрактілі ойлау қабілеті мен алгоритмдік мәдениеті қалыптасады.

Курс бұрынғы сыныптардағы математикалық білімге сүйенеді, бірақ оны информатикалық тұрғыдан жаңа деңгейге көтереді.

3. Курстың теориялық және практикалық құндылығы

Теориялық құндылығы:

- Санау жүйелерінің (позициялық және позициялық емес) тарихы мен дамуын қарастыру.
- Сандарды екілік жүйеде көрсетудің (тіке, кері, қосымша кодтар) компьютерлік логикасын түсіндіру.
- Жартылай және толық сумматордың құрылысын қарастыру.

Практикалық құндылығы:

- Бағдарламалау тілінде айнымалылармен, тұрақтылармен және арифметикалық өрнектермен жұмыс істеу.
- Нақты сандарды, бүтін сандарды және логикалық амалдарды бағдарламалауда қолдану.
- Деректерді тиімді сақтау үшін әртүрлі санау жүйелерін қолданудың маңыздылығын көрсету.

4. Оқыту әдістері мен құралдары

Оқыту барысында **АКТ-ны қолданудың** тиімді әдістеріне басымдық беріледі:

- **Зерттеушілік әдіс:** Оқушыларға санау жүйелерінің ерекшеліктерін өз бетінше зерттеуге тапсырмалар беру.
- **Жобалық әдіс:** "Менің Санау Жүйесі Калькуляторым" атты шағын бағдарламалық жоба жасату.
- **Ойын түрінде оқыту:** Екілік арифметикаға арналған логикалық ойындар мен викториналар ұйымдастыру.
- **Қолданылатын бағдарламалық құралдар:** Python (IDLE немесе онлайн-компиляторлар), Microsoft Excel, Geogebra немесе басқа да визуалдау құралдары.

5. Пәнаралық байланыс

Курс **математика** (санау жүйелері, есептеулер), **физика** (логикалық элементтер, электроника негіздері), **сызу** (логикалық схемаларды салу) және **ағылшын тілі** (ақпараттық терминологияны меңгеру) пәндерімен тығыз байланысты. Бұл байланыс оқушылардың әлемді біртұтас жүйе ретінде қабылдауына ықпал етеді.

Теориялық ақпарат

Арифметикалық амалдар – Информатика негізі

Сәлеметсіздер ме, 8-сынып оқушылары! Сендер математика сабағында арифметикалық амалдарды (қосу, азайту, көбейту, бөлу) орындауды үйрендіңдер. Енді информатикада бұл амалдардың **компьютерлік жүйеде** қалай жүзеге асатынын тереңірек зерттейміз.

Компьютер – бұл өте күрделі есептеуіш машина. Ол біздің өміріміздегі барлық деректерді (мәтін, сурет, дыбыс) және әрекеттерді **тек сандар** арқылы, оның ішінде негізінен **арифметикалық амалдар** арқылы өңдейді. Сондықтан, информатикадағы кез келген бағдарламаның, алгоритмнің және деректерді талдаудың негізінде арифметика жатыр.

2. Сан және цифр ұғымдарының айырмашылығы

Күнделікті өмірде біз «сан» және «цифр» деген сөздерді жиі шатастырамыз.

Информатика және математика тұрғысынан бұл екеуінің арасында үлкен айырмашылық бар:

Ұғым	Анықтамасы	Мысалдар
Цифр (Цифра)	Сандарды жазу үшін қолданылатын **белгілер** жиынтығы. Бұл - әліпбидегі әріптер сияқты, бірақ сандар үшін.	Біздің ондық жүйеде: **0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9**.
Сан	Шаманы немесе мөлшерді білдіретін **абстрактілі ұғым**. Цифрларды белгілі бір ереже бойынша (санау жүйесі) тіркеу арқылы жасалады.	**15** (бір және бес цифрларынан құралған сан), **100**, **3.14**.

Есіңде сақта! Цифрлар – құрылыс материалдары, ал Сандар – осы материалдан салынған үй.

3. Санау жүйелері

Сандарды жазудың әртүрлі тәсілдері бар. Осы тәсілдерді **санау жүйелері** деп атаймыз.

• **Позициялық санау жүйесі:** Цифрдың мәні оның сандағы **орнына (позициясына)** байланысты. Біз қолданатын **Ондық жүйе (негізі 10)** осындай жүйе. (Мысалы: 50 – бұл бес ондық, ал 5 – бұл бес бірлік).

• **Позициялық емес санау жүйесі:** Цифрдың мәні оның орнына тәуелді емес. (Мысалы: Рим цифрлары. V – әрқашан бес, ол қай жерде тұрса да).

Информатикадағы ең маңызды жүйелер:

1. **Екілік жүйе (Негізі 2):** Тек екі цифр қолданылады – **0** және **1**. Компьютерлердің ішкі жұмысы осыған негізделген.
2. **Сегіздік жүйе (Негізі 8):** 0-ден 7-ге дейінгі цифрлар.
3. **Он алтылық жүйе (Негізі 16):** 0-ден 9-ға дейінгі цифрлар және A (10), B (11), C (12), D (13), E (14), F (15) әріптері қолданылады.

Практикалық тапсырма №1

Тапсырма: "Цифрлық пазл"

Мақсаты: Сандар мен цифрлардың айырмашылығын түсіну және санау жүйесінің негізін анықтау.

1. **Талдау:** Төменде берілген сандарды талдап, олардың қай санау жүйесіне жататынын (яғни, оның негізі қандай болуы мүмкін екенін) анықтаңыз.
2. **Дәлелдеу:** Неліктен басқа жүйелерге жата алмайтынын түсіндіріңіз.

№	Сан	Қолданылған цифрлар	Мүмкін болатын ең кіші санау жүйесінің негізі	Негіздеме
1	101_?			
2	348_?			
3	A2F_{16}			

Жауабыңды осы кестеге толтыр:

№	Сан	Қолданылған цифрлар	Мүмкін болатын ең кіші санау жүйесінің негізі	Негіздеме
1	101_?	1, 0	2-лік (Негізі 2)	Ең үлкен цифр – 1. Сондықтан негіз 1-ден үлкен, яғни ең аз дегенде 2 болуы тиіс.
2	348_?			
3	A2F_?			

Қорытынды бөлім

1. Курстың нәтижелілігін бағалау

Авторлық бағдарламаның негізгі мақсаты – арифметикалық амалдардың тек математикалық емес, сонымен қатар **информатикалық және бағдарламалық** тұрғыдан маңыздылығын ашу. Курс барысында оқушылардың білімі мен дағдылары келесі критерийлер бойынша бағаланды:

- **Теориялық білімді тексеру:** Әртүрлі санау жүйелеріндегі есептеулерге арналған тесттер мен жазбаша жұмыстар.
- **Алгоритмдік дағды:** Бағдарламалау тілінде (Python) арифметикалық мәселелерді шешуге арналған кодтардың сапасы мен тиімділігі.
- **Практикалық дағды:** Электрондық кестелерде күрделі формулаларды қолдану және ақпараттық жобаларды (калькулятор, конвертер) жасау.

2. Педагогикалық идеяның жүзеге асуы

Бағдарламада қолданылған **пәнаралық байланыс** пен **практикалық бағыттылық** оқушылардың материалды терең әрі тұрақты меңгеруіне мүмкіндік берді. Мұғалімнің шығармашылық тәжірибесі (Оналбекова К.У.) **кейс-стади, геймификация** және **жобалық оқыту** әдістері арқылы жүзеге асырылды. Бұл оқыту әдістері оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, **мектеп пен өмір арасындағы** байланысты нығайтты.

3. Оқушылардың жетістіктері және болашаққа бағдары

Курсты аяқтаған оқушылар **логикалық тұрғыда** дамыды, **мәселелерді шешуге** деген қабілеттері артып, күрделі есептерге **алгоритмдік шешімдер** табуды үйренді. Олардың ақпараттық сауаттылығы артып, бұл білімді жоғары сыныптардағы **физика, экономика, жоғары математика және тереңдетілген бағдарламалау** курстарында табысты қолдануға негіз қаланды.

4. Ұсыныстар және курсты дамыту перспективалары

- **Құралдарды жаңарту:** Оқу үдерісінде заманауи бағдарламалау орталарын және онлайн-платформаларды (Google Colab, Jupyter Notebook) қолдануды кеңейту.
- **Мұғалімдерді оқыту:** Бұл бағдарламаны басқа мұғалімдерге тарату үшін **әдістемелік нұсқаулықтар** әзірлеу.
- **Жасанды интеллектті қосу:** Келесі кезеңде ЖИ-дың арифметикалық амалдарды есептеуде, деректерді талдауда қолданылуына арналған шағын модульді қосу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Астана, 2022 ж.
2. Информатика пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы. Астана, 2023 ж.
3. Ермеков Н.Т., Стифутина Н.А. Информатика: Жалпы білім беретін мектептің 8-сыныбына арналған оқулық. Алматы: Мектеп, 2023.
4. С.Т. Мұхамбетжанова, Б.Т. Есдаулетов. Информатикадан практикум. Астана: Фолиант, 2020.

Әлібаев Қайрат Масхотұлы
Әскери дайындық және технология пәнінің мұғалімі
"Ақтөбе облысының білім басқармасы Мұғалжар ауданының білім бөлімі" мемлекеттік мекемесінің "№2 Қандыағаш қалалық жалпы білім беретін орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ОҚУШЫЛАРҒА ӘСКЕРИ-ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ МАҢЫЗЫ

Бұл мақалада білім беру жүйесінде оқушыларға әскери-патриоттық тәрбие берудің маңыздылығы қарастырылады. Мемлекеттің Конституциясы мен заңдары әскери-патриоттық тәрбиені азаматтарды отаншылдыққа, мемлекет рәміздері мен ұлттық құндылықтарды құрметтеуге баулу міндеті ретінде белгілейді. Қоғам мен қауіпсіздік қажеттіліктері тұрғысынан әскери-патриоттық тәрбие – ел бірлігін нығайтып, әскери қызметке дайын азаматтардың жасалуына негіз болар маңызды бағыт екені айтылады. Жұмыста әскери-патриоттық тәрбиенің мақсаты мен рөлі, оның түрлі форма мен әдістері талданып, мектептегі тәжірибелік мысалдар мен мемлекеттік бағдарламалардың нәтижелері келтіріледі. Осыған орай Қазақстан Республикасының қазіргі жағдайына сәйкес көтерілген мәселелер нормативтік тұрғыдан бекітілген іс-шаралармен әрі дәлелді деректермен түсіндіріледі.

Әскери-патриоттық тәрбие – қазақстандық патриотизмді қалыптастыруға және азаматтарды отан қорғауға дайындыққа баулу мақсатындағы жүйелі әрі мақсатты әрекет[1]. Бұл тәрбие түрі жастарға Отанның тәуелсіздігі үшін мақтаныш сезімін ұялатуға, халық тарихы мен мәдениетін құрметтеуге, конституциялық борыштарын терең түсінуге жағдай жасайды.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында патриоттық сезім қалыптастыру мен отан сүйгіштікке тәрбиелеу басты міндеттер қатарында атап көрсетілген [2]. Сонымен бірге «Қазақстан Республикасының қорғанысы мен Қарулы Күштері туралы» Заңда Отанды қорғау мен Қарулы Күштерде қызмет ету әрбір қазақстандықтың конституциялық парызы және борышы деп белгіленеді. Осы құқықтық негіздер әскери-патриоттық тәрбиенің білім беру жүйесінде заңды қажеттілік екенін көрсетеді. Бастапқы әскери дайындық сынды пәндер мен оқу-тәрбие іс-шаралары арқылы оқушылардың отаншылдық сана-сезімі мен әлеуметтік жауапкершілігі дамытылуы тиіс.

Әскери-патриоттық тәрбиенің негізгі мақсаты – жастар бойына Қазақстанның тәуелсіздігі мен ұлтына деген мақтаныш сезімін дарытып, отан алдындағы азаматтық парызды жан-жақты орындауға дайындығын қалыптастыру. Бұл тәрбиенің аясында жас ұрпақ Отанын қорғаудың маңызын, әскери қызметке құрметті көзқарасты меңгереді. Тәрбиенің негізгі құндылықтары ретінде тәуелсіздікке, ұлттық бірлікке, әділдікке, тәртіп пен заңға, еңбекқорлық пен жауапкершілікке, шығармашылық пен жаңашылдыққа тәрбиелеу қарастырылады [3]. Педагогикалық тұрғыдан алғанда әскери-патриоттық тәрбие жеке тұлғаның адамгершілік қасиеттерін, адалдық пен парызға икемділігін дамытады. Мысалы, әскери-патриоттық жұмыстар барысында оқушылар Отан туралы шығармалар оқып, тарихи ескерткіштер мен әскери ғимараттарға экскурсияға барып, қарт әскергерлермен кездеседі. Бұл сияқты іс-шаралар арқылы оқушылар ұлттық ерлік пен батырлық үлгілерін бойларына сіңіруде. Ғылыми көзқарастар бойынша патриоттық тәрбие бейбіт қоғам мен мүдделі

азаматтық ұстанымдарды қалыптастыруға әсер етеді, жас ұрпақтың Отанымен біте қайнасып өсуіне ықпал етеді.

Қорыта айтқанда, әскери-патриоттық тәрбие – қоғамды біртұтас ұлт ретінде тұтастыратын маңызды құралы. Қазақстанда қазіргідей жаһандану кезеңінде патриоттық сананың деңгейі ел қауіпсіздігін қамтамасыз етудің ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепте әскери-патриоттық тәрбиенің рөлі ерекше: ол елжандылық пен отаншылдық сезімдерін қалыптастырып қана қоймай, азаматтық борышты адал орындауды да шыңдайды.

Оқушыларға әскери-патриоттық тәрбие беру оқу-тәрбие үдерісінің барлық саласында жүзеге асады. Білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысының мазмұны мен әдістері келесі бағыттармен іске асырылады:

Сабақ пен пәндік бағдарлама: Мектептегі «Алғашқы әскери дайындық» пәні 10–11 сынып оқушыларына беріледі. Бұл пән шеңберінде оқушыларға әскери істердің негіздері оқытылып, әскери борыш, тәртіп, көшбасшылық пен жауапкершілік ұғымдары түсіндіріледі. 2025 жылы басталған зерттеулер бойынша еліміздегі шамамен 700 мың оқушы бұл пәнге қатысып, әскери-патриоттық құзыреттерін қалыптастырады [1].

Клубтар мен үйірмелер: Мектептерде «Жас ұлан» және «Жас сарбаз» тәрізді ұйымдардың филиалдары, әскери-патриоттық клубтар мен үйірмелер жұмыс істейді. Мысалы, 2018 жылы құрылған «Жас сарбаз» республикалық қозғалысына 17 облыс пен 3 республикалық маңызы бар қаладағы 2828 клуб арқылы 73 мыңнан астам оқушы тартылды. Сонымен бірге «Smart-Sarbaz» ғылыми-өндірістік үйірмелер желісі 388 үйірме арқылы 6500 оқушыны қамтыған; мұнда заманауи цифрлық технологиялар мен толықтырылған шындық элементтері арқылы инженерлік бағыттағы патриоттық тәрбие жүргізіледі. Осындай үйірмелер оқушыларды әскери техника мен технологияларға қызықтырып, шығармашылық ойлауын дамытуға көмектеседі.

Сыныптан тыс іс-шаралар: Мектептерде «Әскери-патриоттық айлық» өткізеді. Мысалы, бірыңғай жоспар бойынша наурыз-сәуір айларында өтілетін патриоттық айлық аясында бастауыш сынып оқушыларына ашық сабақтар мен кітап оқу акциялары ұйымдастырылып, жоғары сыныптарда патриоттық тақырыпта пікірталас пен спорт жарыстары өтеді. Сонымен қатар жыл сайын «Айбын» атты республикалық әскери-патриоттық жиын өткізіледі; оған аудандық іріктеу кезеңдерінен өткен үздік командалар қатысып, 2022 жылдан бастап халықаралық форматқа көшті. Бұл шаралар жастарды әскери даярлық пен патриотизмге тартудың тиімді үлгісі болып табылады.

Мәдени және рухани іс-шаралар: Мемлекеттік рәміздер мен ардагерлер жөнінде дәрістер оқылып, Отан туралы өлең-жырлар мен кино көрсетілімдері өтеді. Мысалы, Назарбаев УЕҰ-ының бастамасымен мектептерде «Ел және Жер» секілді рухани-тағылымдық жобалар өткізіліп, қазақ батырларының ерлік эпостары таныстырылады. Мұндай әрекеттер оқушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесін нығайтады.

Физикалық дайындық пен спорт: Дене шынықтыру сабақтарында жаяу жүгіру, сергіту жаттығулары, «Президенттік стандарттар» сынамалары өткізіледі. Атап айтқанда, Бастапқы әскери дайындық пен дене шынықтыру мұғалімдері бірлесіп, саптық дайындықтар мен жарыстар арқылы оқушылардың дене дайындығын арттырады. Әскери-спорттық ойындар мен кедергілерден өту секілді жарыстар жастарды командалық рухқа баулиды.

Цифрлық технологиялар: Қазіргі уақытта әскери-патриоттық тәрбиеге цифрлық әдістерді енгізу тенденциясы байқалады. Мысалы, «Smart-Sarbaz» үйірмелерінде виртуалды шындық пен ұялы құрылғылар арқылы әскери тактика мен стратегияны үйрету басталды. Сонымен қатар ғаламторда Отан тарихы мен Қарулы Күштердің тарихына арналған білім беру ресурстары кеңінен пайдаланылуда.

Осы әртүрлі формалар мен әдістер бірігіп оқушылар бойында патриоттық сезімді қалыптастыруға ықпал етеді. Олардың тиімділігін көрсететін деректер де бар: Қорғаныс министрлігі хабарлауынша, әскери-патриоттық клуб мүшелерінің шамамен төрттен бірі кейіннен әскери мансапты таңдайтыны анықталған. Бұл оқушылардың әскери рухын сіңіріп,

соның әсерінен ел қызметіне адал болуға талпынғандарын дәлелдейді. Сонымен қатар мектеп ішіндегі әскери патриоттық тәрбие жүйесі оқушылардың азаматтық белсенділігін арттыра отырып, мектептегі тәртіп пен ұжымдық жауапкершілік мәдениетін нығайтады.

Әскери-патриоттық тәрбиенің нәтижесі оның қоғам үшін маңызды құндылықтарды дамытуында көрініс табады. Зерттеулерге сәйкес, бүгінгі таңда жас ұрпақтың патриоттық сана деңгейін көтеру қажеттілігі туындауда: атқарылған жұмыстар алдағы стратегиялық міндеттерді толық орындауға әлі де толық жеткіліксіз. Дегенмен, Қазақстанда патриоттық тәрбиелеудің жүйелі институционалдандырылған қадамдары жүргізіліп келеді. Мысалы, 2023 жылы бекітілген «Жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеудің 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасы» білім беру мен әскери сала мамандарының үйлесімді жұмысын көздейді. Оған сәйкес, елімізде кадрлар дайындап, оқу бағдарламаларын жетілдіре отырып, патриоттық тәрбиенің әсерін цифрлық технологиялар мен инновациялық әдістермен күшейту жоспарланған.

Практикалық нәтижелер де байқалады. Айтып өткендей, әскери-патриоттық клубтар мен қозғалыстар оқушыларды оқу-жаттығу шеңберінде жинап, оларды әскери ғылым негіздерін меңгертуде жоғары жетістіктерге жетті. Сонымен бірге кадет сыныптары мен әскери мектеп-интернаттар санының артуы (2024 жылы 514 сынып және 5 әскери лицей жұмыс істейді) патриоттық тәрбиеге деген сұраныстың өскенін көрсетеді. Бұл сыныптар мен мекемелерде оқитын балалар Қазақстан тарихын терең меңгеріп, әскери дайындыққа мүлтіксіз бағынуды үйренеді. Сонымен бірге мемлекеттік деңгейде «Адал азамат» тәрбие бағдарламасы қабылданып, білім беру ұйымдарына патриоттық іс-шараларды міндетті түрде енгізу талап етілуде.

Әскери-патриоттық тәрбиенің тиімділігін оның әлеуметтік-махаббаттық әсерінен де байқауға болады. Оқушылар Отанға деген сүйіспеншілік пен құрметті бойларына сіңіріп, елжандылық қоғамның біртұтастығын қамтамасыз етеді. Әскери-патриоттық тәрбие алған жастар елінің қауіпсіздігі мен болашағы үшін оқуға, еңбек етуге ерекше ынтамен кірісетіні байқалады. Осындай тәрбие алған азаматтар отан алдындағы борышты адал орындап, қоғамның қоғамдық-саяси белсенді мүшесі болуға бейім келеді.

Қазақстан жағдайында оқушыларды әскери-патриоттық тәрбиелеудің алатын орны ерекше. Ол ұрпақты Отанына деген сүйіспеншілікке, ұлттық бірлікке және жаһандық қауіпсіздік қажеттіліктерін түсінуге бағыттайды. Өз кезегінде бұл тәрбие мемлекет тұтастығын сақтауға, Қарулы Күштерді жігерлі кадрлармен толтыруға септігін тигізеді. Сонымен қатар әскери-патриоттық тәрбие азаматтық жауапкершілік пен тәртіпті қалыптастырып, оқушылардың рухани-адамгершілік даму деңгейін арттырады. Қазақстан Республикасының заңдары мен мемлекеттік бағдарламалары отаншыл патриоттарды тәрбиелеуді білім беру процесінің басты міндеті ретінде қарастырады. Сондықтан мектептерде заманауи әдістер мен белсенді формаларды қолдана отырып, әскери-патриоттық тәрбиені жүйелі түрде ұйымдастыру аса маңызды. Осылайша болашақтың саналы азаматы – қарулы күштер мен қоғам үшін қажетті патриот – осы тәрбие арқылы қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2025 жылғы №816 қаулысы («Әскери-патриоттық тәрбие беру қағидалары»)
2. Қазақстан Республикасы Қорғанысы мен Қарулы Күштері туралы Заң,
3. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы
4. «Жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеудің 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасы»

Кадырова Жулдыз Сабиткызы
Ағылшын тілі пәні пұғалімі
"Ақтөбе облысының білім басқармасы Мұғалжар ауданының білім бөлімі" мемлекеттік мекемесінің "№2 Қандыағаш қалалық жалпы білім беретін орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада ағылшын тілі сабақтарында цифрлық технологияларды қолданудың инновациялық бағыттары жан-жақты талданады. Білім беруді цифрландыру жағдайында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) оқыту үдерісінің ажырамас бөлігіне айналды. Цифрлық құралдар оқу мазмұнын жаңғыртуға, оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, оқу мотивациясын арттыруға және шетел тілін меңгертудің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мақалада АКТ-ның ағылшын тілін оқытудағы рөлі, қызметі, түрлері, оқыту әдістемесіне қосатын үлесі, сондай-ақ жаңа инновациялық технологиялардың педагогикалық әлеуеті ғылыми тұрғыда қарастырылған.

Кілт сөздер: цифрлық технологиялар, АКТ, ағылшын тілі, білім беруді жаңғырту, мультимедиа, инновациялық оқыту.

Қазіргі білім беру жүйесі қоғамның цифрлануы мен ақпараттық кеңістіктің кеңеюі жағдайында түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Қазақстандық білім беруді жаңғырту тұжырымдамасы XXI ғасыр дағдыларын дамытуға, соның ішінде шетел тілдерін меңгерту тиімділігін арттыруға ерекше назар аударады. Бұл міндеттерді жүзеге асыруда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқарады.

Ағылшын тілі – жаһандық коммуникация құралы ретінде оқушылар үшін негізгі құзыреттерді қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Осыған байланысты ағылшын тілі сабақтарына инновациялық цифрлық ресурстарды енгізу – заман талабы. Цифрлық технологиялар оқытушы мен оқушы арасындағы интерактивті байланысты күшейтіп, оқу материалын визуалдық, аудиолық, мультимедиялық форматта ұсыну арқылы тілдік дағдыларды қалыптастыруға жағдай жасайды.

Цифрлық технологиялар ағылшын тілін оқытуда келесі педагогикалық функцияларды атқарады:

Ақпараттық функция – оқу материалын жаңа формада ұсынуға (бейне, аудио, анимация) мүмкіндік береді.

Коммуникативтік функция – оқушыларды шетелдік интернет-ресурстармен, онлайн ортада тілдік серіктестермен байланыстырады.

Дамытушылық функция – сөйлеу, тыңдалым, жазылым, оқылым дағдыларын сан алуан форматта дамытады.

Бақылау функциясы – тест, онлайн бағалау, автоматты тексеру арқылы білімді бақылауды жеделдетеді.

Мотивациялық функция – интерактивті тапсырмалар арқылы оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Ғалымдардың пікірінше, цифрлық технологияларды интеграциялау кез келген оқыту әдісін тиімді етеді, себебі оқушы оқу үдерісінің белсенді қатысушысына айналады.

Ағылшын тілін оқытуда қолданылатын АКТ құралдарының жіктелуі мыналарды қамтиды:

электрондық оқулықтар

интерактивті оқу бағдарламалары

бейнесабақтар

дыбыстық материалдар

компьютерлік тренажерлар

Мультимедиа оқу материалының көрнекілігін арттырып, оқушылардың қабылдауын жеңілдетеді.

Google Classroom

Zoom, Microsoft Teams

Kahoot, Quizlet

British Council Learning

LearningApps

Бұл платформалар оқыту үдерісін ұйымдастыруға, онлайн бақылау жүргізуге, кері байланысты күшейтуге мүмкіндік береді.

халықаралық жаңалықтар сайттары

тіл үйрету порталдары

электрондық кітапханалар

блогтар мен подкасттар

Оқушылар ағылшын тілін табиғи тілдік ортада меңгеруге мүмкіндік алады.

Интерактивті тақта материалды динамикалық ұсынуға мүмкіндік береді, ал мобильді құрылғылар жедел ізденіс, мобильді тестілеу, сөздік қолдану сияқты функцияларды іске асырады.

Инновациялық технологиялар оқытудың мазмұны мен әдістерін түбегейлі өзгертеді. Олардың қатарында:

VR/AR технологиялары оқушыларды жасанды тілдік ортаға енгізеді. Мысалы, VR арқылы:

шетелдік музейлерге виртуалды саяхат,

шетелдік әуежайда коммуникация жасау,

шетелдік мейрамханада тапсырыс беру сияқты өмірлік жағдаяттарды модельдеуге болады.

Ағылшын тілін оқытуды ойын элементтері арқылы жүргізу – мотивацияны арттырудың тиімді әдісі. Minecraft Education, Kahoot, Duolingo сияқты платформалар тілдік дағдыларды ойын арқылы қалыптастырады.

TED Talks, BBC Learning English секілді ресурстар тыңдалым, сөздік қорды кеңейту, сөйлеу әрекетін дамытуға қолданылады.

ChatGPT, Grammarly, Elsa Speak сияқты жүйелер:

грамматиканы тексереді,

айтылым дағдыларын жаттықтырады,

мәтіндік консультациялар береді.

Цифрлық құралдар қолданудың тиімділігі келесі артықшылықтармен негізделеді:

оқу материалының қолжетімділігі артады;

әр оқушының жеке қарқынымен жұмыс істеу мүмкіндігі туады;

оқу уәждемесі күшейеді;

интерактивтілік жоғарылайды;
білім сапасын жедел бағалау мүмкіндігі кеңейеді;
оқушылардың сөйлеу, тыңдалым, жазылым, оқылым әрекеттері кешенді дамиды;
оқушылардың өзіндік жұмыс дағдылары қалыптасады.

Цифрлық технологияларды қолдану мұғалімнің кәсіби біліктілігін арттыруды талап етеді. Мұғалім:

1. АКТ құралдарын еркін меңгеруі қажет;
2. цифрлық ресурстарды сабақтың мақсатына сай іріктеуі тиіс;
3. оқыту формалары мен әдістерін тиімді жоспарлауы қажет;
4. оқушылардың өзіндік жұмысы мен шығармашылық белсенділігін қолдауы тиіс;
5. ақпараттық мәдениет пен қауіпсіздік талаптарын сақтауы міндетті.

Ағылшын тілі сабақтарында цифрлық технологияларды қолдану – білім беру сапасын арттырудың маңызды инновациялық бағыты. Цифрлық білім беру ортасы оқудың мазмұнын жаңартып, оқушылардың коммуникативтік құзыреттерін дамытады, тілдік орта жасауға мүмкіндік береді. АКТ оқушылардың өзіндік жұмысын жандандырып, шынайы тілдік қарым-қатынасқа бейімдейді. Сондықтан қазіргі педагог үшін цифрлық технологияларды оқу-тәрбие үдерісіне сауатты енгізу – кәсіби шеберліктің көрсеткіші болып табылады.

Қазіргі уақытта ағылшын тілі курсын компьютерлік қолдау әзірленді. Басқа оқулықтарды алмастырмай, электронды басылымдардың өзіндік дидактикалық функциялары бар. Негізгі рөлді әр түрлі материал ойнайды, оны қолдану мұғалім тарапынан әр түрлі болады. Бағдарламалық жасақтама оқыту және бақылау бағдарламаларын, электронды оқулықтарды қамтиды. Материалды көрнекі түрде көрсететін мультимедиялық оқулықтар тез кері байланысты қамтамасыз етеді (материалды игеруді жедел бақылау). Интерактивті режим оқушыларға оқу материалын өту жылдамдығын бақылауға мүмкіндік береді. Еренсілтемелердің тармақталған құрылымы түсініктеме, қосымша ақпарат алуға мүмкіндік береді. Ағылшын тілді және тақырыптық сайттардан қажетті ақпаратты өз бетінше іздеу компенсаторлық, әлеуметтік-мәдени құзіреттілікті қалыптастыруға көмектеседі, тәуелсіз жұмысты ұйымдастыру қабілетін дамытады.

Компьютерлік тестілеуді қолдану оқу процесінің тиімділігін арттыратынын, білім алушылардың танымдық қызметін жандандыратынын көрсетеді. Бағдарлама жүзеге асыратын оқу үлгерімін объективті бақылау білім алушыларды бағалауға деген бейтарап көзқарасты толығымен жояды. Интернеттегі білім беру ресурстарының оқу іс-әрекетінде жан-жақты мүмкіндіктері оқушылардың шығармашылық, зерттеу қабілеттерін дамытады, олардың белсенділігін арттырады, әрі қарайғы кәсіби қызметте өте пайдалы дағдыларды игеруге ықпал етеді.

Ақпараттық технологиялар оқушының жеке басын білдіруге жағдай жасайды: олардың жұмысының нәтижелері басқаларға пайдалы болуы мүмкін. Ағылшын тілін оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану үнемі кеңейіп келе жатқанына қарамастан, бұл процесс қызу пікірталас тудырады [5]. Компьютерлік оқытудың қарсыластары компьютердің оқушылардың да денсаулығына зиянды әсері, компьютермен жұмыс істеуден шаршағыштық туралы айтады. Олар қажетті оқу материалдарын компьютерлік түрде таңдау және дайындау бойынша оқытушының алдын-ала ұйымдастырушылық жұмыстарын жүргізу қажеттілігі туралы пікірде.

Ағылшын тілін оқыту саласында АКТ құралдарын пайдалану проблемасының жай-күйін зерттей отырып, АКТ қолданудың тиімділігі осы технологияларды қолдану әдістері мен формаларына, оқытушының олармен жұмыс істеу әдістемесін қаншалықты сауатты меңгергеніне, ол пайдаланатын электрондық ресурстарға байланысты деп қорытынды жасауға болады. Зерттеудің теориялық мәселелерін зерттеуге, АКТ ресурстарын талдауға және ағылшын тілін оқыту процесінде осы ресурстарды практикалық қолдану тәжірибесіне сүйене отырып, өз сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданатын оқытушыларға бірқатар ұсыныстар бөлуге болады:

1. Оқытушы компьютерлік тапсырмаларды орындау үшін қажетті деңгейде компьютермен жұмыс істей алуы керек.

2. Мұғалім сабақтың осы кезеңінде АКТ-ның қандай формаларын қолдану керектігін және оны қолдану ақталғанын нақты түсінуі керек.

3. Белгілі бір критерийлерді басшылыққа ала отырып, АКТ-ны қолдана отырып, сабаққа материалды алдын-ала таңдау керек, таңдалған сандық материалды оқу міндеттері мен шарттарына сәйкес бейімдеу қажет.

4. Мұғалім АКТ-ны тарта отырып, оқушылардың пән бойынша өзіндік жұмысын жоспарлап, ұйымдастыруы керек.

Осылайша, ағылшын тілін оқытуда АКТ құралдарын қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға және олардың сөйлеу-ойлау қызметін жандандыруға, өз бетінше жұмыс істеу және ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін тиімді қалыптастыруға ықпал етеді. Компьютерлік тапсырмалармен жүйелі жұмыс оқушылардың өзіндік жұмыс дағдыларын қалыптастырады, бұл стандартты тапсырмаларды орындау уақытын қысқартуға әкеледі және шығармашылық жұмыстарды орындау уақытын арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мейрамов Н. М. Ағылшын тілі сабағында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану. – Алматы, 2015. – 26 б.

2. Исаев Г. Шет тілі сабағында инновациялық технологияларды қолдану. // Жаңа тұрпатты мұғалім дайындаудың өзекті мәселелері. – 2011. – №3(4). – Б. 60–65.

3. Мусаева Г. Ә. Ақпараттық технологияны оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылығын арттыру құралы ретінде қолдану. // Мектептегі технология. – 2010. – №5. – Б. 32–36.

4. Тевс Д. П., Подковырова В. Н., Апольских Е. И. Использование современных информационных и коммуникационных технологий в учебном процессе. – Барнаул: БГПУ, 2006.

5. Досжанов Б. А. Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы оқыту процесін жетілдірудің дидактикалық негіздері. – Қызылорда, 2007. – 81 б.

Ермекұлы Ақжол
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
“№45 мектеп-гимназия” МКМ
Алматы облысы Іле ауданы Байкент ауылы

ФУТБОЛ ТЕХНИКАСЫН МЕҢГЕРТУДІҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ (ДОПТЫ ЖҮРГІЗУ, БЕРУ, ТОҚТАТУ, СОҒУ)

Аңдатпа. Бұл мақала футбол техникасын меңгертудің негізгі әдіс-тәсілдерін қарастырады. Футбол ойынының тиімділігі ойыншылардың техникалық дағдыларына тікелей байланысты. Допты жүргізу, беру, тоқтату және соғу сияқты дағдыларды жетілдіру ойыншылардың жалпы шеберлігін арттырады. Әртүрлі жаттығулар мен әдістерді қолдану арқылы ойыншылардың техникалық қабілеттерін дамытуға болады. Мақалада осы әдістердің әрқайсысының маңыздылығы мен қолдану ерекшеліктері талқыланады.

Кілт сөздер: Допты жүргізу, допты беру, допты тоқтату, допты соғу, футбол техникасы, жаттығу әдістері, техникалық дағдылар, ойыншылардың шеберлігі, футбол жаттығулары, ойын тиімділігі.

Мақсаты: Бұл зерттеудің мақсаты - футбол техникасын меңгертудің әдіс-тәсілдерін, яғни допты жүргізу, беру, тоқтату және соғуды үйрету арқылы оқушылардың спорттық дағдыларын жетілдіру.

Міндеттері:

1. Футбол техникасын меңгертудің тиімді әдістерін анықтау арқылы оқушылардың ойын шеберлігін арттыруға ықпал ету.
2. Допты жүргізу, беру, тоқтату және соғу техникасын үйретуде оқу үдерісін құрылымдау арқылы оқушылардың спорттық қабілеттерін жүйелі дамыту.
3. Оқушылардың футболға деген қызығушылығын арттыру мақсатында ойын түрлерін қолдана отырып, мотивацияны күшейту.
4. Футбол техникасын меңгерту барысында қауіпсіздік шараларын түсіндіру арқылы оқушылардың денсаулығын қорғау.

Футбол – әлемдегі ең танымал спорт түрлерінің бірі, оның тарихы мен дамуы ғасырлар бойы жалғасып келеді. Қазіргі таңда футбол тек спорттық ойын ретінде ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік және мәдени құбылыс ретінде де маңызды орын алады. Ойынның техникасын меңгерту жасөспірімдер үшін дене шынықтырудың маңызды бөлігі болып табылады, себебі ол физикалық дамуды, командалық жұмысты және стратегиялық ойлауды қалыптастырады. Бұл зерттеудің өзектілігі – футбол арқылы оқушылардың дене дайындығын арттыру және олардың спортқа деген қызығушылығын ояту. Футбол техникасын меңгерту барысында допты жүргізу, беру, тоқтату және соғу сияқты негізгі дағдыларды үйрету маңызды. Бұл дағдыларды дұрыс меңгеру оқушылардың ойын сапасын жақсартады және командалық жұмыстың тиімділігін арттырады. Сонымен қатар, футбол арқылы денсаулықты нығайту, стрессті азайту және әлеуметтік қарым-қатынасты дамыту мүмкіндігі пайда болады. Футбол техникасын үйрету барысында заманауи әдістемелерді қолдану арқылы оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартуға болады. Зерттеу барысында футбол техникасын меңгертудің тиімді жолдарын анықтау арқылы оқушылардың спорттық әлеуетін ашуға септігін тигізу көзделіп отыр. Бұл тақырып қазіргі қоғам үшін маңызды, себебі спорттық білім беру жүйесінде футболға ерекше көңіл бөлініп, оның дамуы жас ұрпақтың денсаулығы мен өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған.

Футбол техникасын меңгерту – жасөспірімдер үшін маңызды спорттық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған күрделі әрі қызықты процесс. Бұл техникаға допты жүргізу, беру, тоқтату және соғу кіреді, оларды игеру арқылы ойыншылардың шеберлігі артады. Оқушылардың спорттық қабілеттерін дамытуда бұл әдістердің тиімділігін арттыру үшін заманауи әдістемелер қолданылады.

Футболдың техникалық дағдыларының бірі – допты жүргізу. Бұл әдіс ойын барысында қарсыластардан өту үшін қолданылады. Допты дұрыс жүргізу – жылдамдық пен икемділікті талап ететін шеберлік. Мысалы, әлемдік деңгейдегі ойыншылардың бірі Лионель Месси өзінің керемет допты жүргізу техникасы арқылы көптеген қарсыластарын артта қалдырып, жеңіске жеткен.

Допты беру – командалық жұмыстың негізі. Бұл техника арқылы ойыншылар бір-бірімен өзара әрекеттесіп, қарсыластың қорғанысын бұза алады. Берудің дәлдігі мен жылдамдығы ойынның нәтижесіне тікелей әсер етеді. Зерттеулер көрсеткендей, допты дұрыс беру дағдылары команданың жеңіске жету ықтималдығын арттырады.

Допты тоқтату – ойынның маңызды аспектісі. Бұл әдіс ойыншыларға допты бақылауға мүмкіндік береді, ол алаңда тактикалық артықшылықтар береді. Допты тиімді тоқтату арқылы ойыншы қарсыласынан артықшылық алып, ойын динамикасын өзгерте алады.

Соғу техникасы – гол соғудың негізгі тәсілі. Бұл әдіс күш пен дәлдікті талап етеді. Мысалы, Криштиану Роналдуның соғу техникасы оның көптеген гол соғуына мүмкіндік берді. Бұл техника оқушыларға физикалық дайындықты ғана емес, сонымен қатар стратегиялық ойлауды да дамытады.

Футбол техникасын меңгертудің маңыздылығы бірнеше себептермен айқындалады. Біріншіден, футбол арқылы оқушылардың физикалық дайындығы артады, бұл олардың жалпы денсаулығын жақсартады. Екіншіден, командалық жұмыс пен көшбасшылық дағдылары дамиды, бұл әлеуметтік қарым-қатынасты нығайтады. Үшіншіден, футбол арқылы стрессті азайтуға және эмоционалдық тепе-теңдікті сақтауға болады.

Алайда, бұл процессте қауіпсіздік шараларын ұмытпау қажет. Ойын барысында жарақат алу қаупі бар, сондықтан қауіпсіздік ережелерін сақтау маңызды. Сонымен қатар, футбол техникасын меңгертуде әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру қажет, бұл олардың дамуына оң әсер етеді.

Футбол техникасын меңгертудің әдістері оқушылардың спорттық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Бұл тақырыптың өзектілігі – қазіргі қоғамдағы спорттық білім беру жүйесінің дамуына және жас ұрпақтың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған. Футбол арқылы тек физикалық емес, сондай-ақ психологиялық және әлеуметтік дағдыларды дамытуға болады, бұл оқушылардың болашақта сәттілікке жетуіне көмектеседі.

Футбол техникасын меңгерту – жасөспірімдердің спорттық дағдыларын дамытуда маңызды орын алады. Допты жүргізу, беру, тоқтату және соғу сияқты техникалық әдістер ойыншының шеберлігін жетілдіреді және командалық жұмысты нығайтады. Бұл әдістерді игеру арқылы ойыншылар физикалық және стратегиялық қабілеттерін арттырады, ал заманауи әдістемелер олардың тиімділігін жоғарылатады.

Футбол арқылы оқушылардың физикалық дайындығы артып, денсаулықтары жақсарады, ал командалық жұмыс пен көшбасшылық дағдылары дамиды. Сонымен қатар, футбол стрессті азайтуға және эмоциялық тепе-теңдікті сақтауға көмектеседі. Алайда, қауіпсіздік шараларын сақтау және әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру маңызды.

Қорытындылай келе, футбол техникасын меңгерту – оқушылардың спорттық әлеуетін ашуға және өмір сүру сапасын жақсартуға мүмкіндік беретін тиімді құрал. Болашақта футболды тек спорт ретінде ғана емес, жан-жақты даму құралы ретінде қолдану маңызды. Оқырмандарға ұсыныс: балаларды футболға баулу арқылы олардың физикалық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға үлес қосыңыз. Бұл бағытта қауіпсіздікке мән беріп, әрбір оқушының жеке мүмкіндіктерін ескеріңіз.

Пайдаланылған дереккөздер мақала

Кітаптар:

1. Сатаев Н.Р. Футбол оқыту процестерінің ерекшеліктері және әдістері. – Алматы: Өрлеу, 2025. – 294 б.

2. Түркістан облысы және Шымкент қаласы бойынша Өрлеу. Футбол ойынын үйрету : авторлық бағдарлама. – Шымкент: Өрлеу, (III том), жыл анықталмады. – бет саны көрсетілмеген.

Мақалалар, бағдарламалар:

3. “Футбол ойынының техникасын жетілдіру” ашық сабақ // Медиатека / Жаңалықтар. – 2025 ж. – № емес. – беттер көрсетілмеген.

4. Футбол сабағын оқытудың заманауи әдістері. – Орал: Батыс Қазақстан Инновациялық Технологиялық Университеті, 2024. – беттер көрсетілмеген.

5. Футбол ойынының техникалық тәсілдерін үйрету. – (Слайд материал) – 2021. – беттер көрсетілмеген.

Электронды ресурстар:

6. Футбол оқыту процестерінің ерекшеліктері және әдістері [Электронды ресурс]. – Қолжетімді: Ust.kz – Қаралған күні: нақты көрсетілмеген.

7. Футбол ойынының техникалық тәсілдерін үйрету [Электронды ресурс]. – Қолжетімді: Ust.kz – Қаралған күні: нақты көрсетілмеген.

Карагулова Жайнагул Жайлебаевна
Мектепалды даярлық сыныбының тәрбиешісі
"Ақтөбе облысының білім басқармасы Мұғалжар ауданының білім бөлімі" мемлекеттік мекемесінің "№2 Қандыағаш қалалық жалпы білім беретін орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚТА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНЫП ОҚЫТУ

Аңдатпа

Бұл мақалада мектепалды даярлық топтарында жаңа технологиялар элементтерін қолданудың педагогикалық ерекшеліктері, әдіснамалық негіздері және практикалық тиімділігі ғылыми тұрғыдан талданады. Қазіргі білім беруді цифрландыру жағдайында мектепке дейінгі білім беру ұйымдарына қойылатын басты талап – баланың танымдық, коммуникативтік, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған инновациялық оқыту ортасын қамтамасыз ету. Мақалада жаңа педагогикалық технологиялардың баланың жас ерекшелігіне сәйкес қолданылуы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), дамытушы ойын технологиялары, интерактивті әдістер және мультимедиялық құралдардың рөлі қарастырылады. Жаңа технологиялар баланың қызығушылығын арттыруға, логикалық ойлауын дамытуға, оқуға мотивациясын қалыптастыруға, тілдік және әлеуметтік дағдыларын нығайтуға мүмкіндік беретіні ғылыми дәлелдермен негізделеді.

Кілт сөздер: мектепалды даярлық, жаңа технологиялар, АКТ, инновациялық әдістер, ойын технологиясы, дамыта оқыту.

Мектепалды даярлық – баланың жеке тұлғалық қалыптасуының маңызды кезеңі және оның мектептегі білім алуға дайындығының негізі. Бұл кезеңде баланың қабылдауы, ойлауы, есте сақтауы, сөйлеуі, моторлық дағдылары қарқынды дамиды. Сондықтан оқыту процесін тиімді ұйымдастыру үшін дәстүрлі әдістермен қатар инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану қажеттілігі артып отыр.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың басты міндеттерінің бірі – балалардың шығармашылық мүмкіндігін ашу, заманауи білім беру технологияларын енгізу, және білім беру қызметінің сапасын арттыру екені атап көрсетілген. Сонымен бірге 2020–2025 жылдарға арналған мектепке дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында цифрлық білім беру ресурстарын кеңінен енгізу міндеттері анықталған.

Осы тұрғыдан алғанда мектепалды даярлықта жаңа технологиялар элементтерін енгізу баланың жеке траекториясын қалыптастыруға, оның табиғи даму қарқынын қолдауға, танымдық қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Жаңа технологиялар арқылы оқыту баланың белсенділігін, дербестігін, шығармашылығын күшейтеді.

Жаңа технологияларды мектепалды даярлықта қолдану Л. С. Выготскийдің «жақын даму аймағы» теориясымен сәйкес келеді. Оның пікірінше, балаға сырттан көрсетілген қолдау (мұғалім, технология, құралдар) оның мүмкіндігін кеңейтеді.

Даму психологиясының өкілдері Ж. Пиаже мен А. Валлон баланың оқу әрекетінде көрнекілікке, практикалық іс-әрекетке сүйенудің маңызын атап өтеді. Жаңа технологиялар (интерактивті тақта, мультимедиа, сенсорлық құрылғылар) баланың көрнекілікке деген табиғи сұранысын тиімді қанағаттандырады.

Мектепалды оқытуда қолданылатын жаңа технологияларға мыналар жатады:

-ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ);

-ойын технологиялары;

-жобалық оқыту;

-дамыта оқыту технологиялары;

-STEM/STEAM элементтері;

-интерактивті оқыту әдістері;

-робототехникаға кіріспе;

-мультимедиялық оқыту құралдары.

Бұл технологиялар баланың жас ерекшелігі мен психологиялық мүмкіндіктеріне сай бейімделген.

АКТ мектепке дейінгі білім беру мазмұнын жаңғыртуға мүмкіндік береді. Интерактивті тақта, планшет, аудио-бейне материалдар сабақтың тартымдылығын арттырады, баланың назарын тұрақтандырады, көру және есту арналарын қатар іске қосады.

АКТ педагогикалық тұрғыдан мына қызметтерді атқарады:

-танымдық белсенділікті күшейтеді;

-ақпаратты визуалды түрде меңгеруге жағдай жасайды;

-ойын және оқу әрекетін біріктіреді;

-баланың логикалық ойлауын дамытады;

-сөйлеу тілін жетілдіреді.

-интерактивті тақта;

-мультимедиялық презентациялар;

-дамытушы компьютерлік ойындар;

-электронды жаттығулар;

-дыбыстық сүйемелдеу;

-мультфильмдер, анимациялар.

АКТ-ның ерекшелігі – әр баланы өзінің жеке қарқынымен жұмыс істетуге мүмкіндік береді.

Мектепалды даярлықта ойын – оқыту құралы ғана емес, баланың негізгі әрекет түрі. Жаңа технологиялар ойын мазмұнын кеңейтеді.

Цифрлық форматтағы ойындар баланың танымдық белсенділігін жоғары деңгейде ұстап тұрады:

-логикалық ойындар;

-сурет құрастыру;

-санамақ және сөздік ойындар;

-дыбыс арқылы тану, сөйлеу ойындары.

-Ойын орталықтарында балалар:

-пазл құрастырады;

-робот-құралдармен жұмыс істейді;

-құрастыру, топтастыру, сәйкестендіру тапсырмаларын орындайды.

-Бұл тәсіл әлеуметтік дағдыларды дамытады.

Мектепалды даярлықта жобалық әдіс балаларға:

-зерттеу дағдыларын;

-бақылау жүргізуді;

-қорытынды жасай білуді;

-бірлескен жұмысты меңгертеді.

Мысалы:

-«Менің отбасым» жобасы
-«Табиғатты қорғау»
-«Жануарлар әлемі»
-«Менің қалам»
Жоба барысында АКТ, мультимедиа, көрнекілік кеңінен қолданылады.
STEAM – ғылым, технология, инженерия, өнер және математика интеграциясы.
Мектепалды даярлықта STEAM элементтері:
-құрастыру;
-табиғат құбылыстарын бақылау;
-өнер және қолөнер;
-қарапайым тәжірибелер.
STEAM жаңа технологиялардың шығармашылық әлеуетін арттырады.

Жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі

-баланың есте сақтау қабілетін күшейтеді;
-сабақтың тартымдылығын арттырады;
-көрнекілік мүмкіндігін кеңейтеді;
-сөйлесу қабілетін дамытады;
-оқу мотивациясын арттырады;
-дербес оқу дағдыларын қалыптастырады.
Жаңа технологиялар:
-баланың өзіне деген сенімін арттырады;
-эмоционалды орта жасайды;
-оқу үрдісін ойынға айналдырады.

Мектепалды даярлықта жаңа технологиялар элементтерін қолдану – баланың жеке тұлға ретінде жан-жақты дамуына ықпал ететін инновациялық бағыт. Жаңа технологиялар арқылы баланың тілдік, логикалық, коммуникативтік, шығармашылық қабілеттері дамиды.

Оқыту процесінде АКТ, ойын технологиялары, жобалық әдіс, STEAM элементтері, мультимедиялық ресурстар үйлесімді қолданылған жағдайда мектепалды даярлықтың сапасы артады.

Мектепке дейінгі ұйымдарға қойылатын бүгінгі талап – баланы мектепке дайындау ғана емес, оның өмір бойы білім алуына негіз болатын құзыреттерді қалыптастыру. Бұл міндетті орындауда жаңа технологиялардың педагогикалық әлеуеті өте жоғары.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әлімжанов А. Мектепке дейінгі білім берудің инновациялық технологиялары. – Алматы: Білім, 2019. – 152 б.

2. Жүнісбекова Қ. Мектепалды даярлық педагогикасы. – Астана: Фолиант, 2021. – 240 б.

3. Мұратова Ш. Мектепке дейінгі ұйымдарда АКТ қолдану әдістемесі. // Педагогика және психология. – 2018. – №4. – Б. 55–62.

4. Полат Е. С. Инновационные педагогические технологии. – Москва: Академия, 2016. – 176 с.

5. Смирнова О. В. Дошкольная педагогика: современные подходы и технологии. – Санкт-Петербург: Питер, 2017. – 208 с.

6. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. – Москва: Просвещение, 2005. – 320 с.

7. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2016.

8. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған тұжырымдамасы. – Астана, 2020.

Алтанова Азизабиби Назымхановна
Әдіскер
“Үкілі Үміт” мекемесі балабақшасы
Алматы қаласы

ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ДАМУЫН ҚОЛДАУ-ӘДІСКЕР ЖҰМЫСЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТЫ

Аннотация: мақалада педагогтердің кәсіби дамуын қолдау үдерісіндегі әдіскердің негізгі қызметтік бағыттары, кәсіби даму ортасын ұйымдастырудың тиімді тетіктері және мұғалімдердің әдістемелік құзыреттілігін арттырудағы инновациялық тәсілдер қарастырылады. Әдіскердің педагогикалық диагностика жүргізудегі, сабақ үдерісін сараптаудағы, цифрлық құзыреттілікті дамытудағы, желілік кәсіби қауымдастық құрудағы және мұғалімдерді зерттеушілік мәдениетке бейімдеудегі рөлі жан-жақты талданады. Мақалада кәсіби қолдау жүйесінің білім сапасы мен мектептің жалпы даму стратегиясына ықпалы ғылыми тұрғыдан негізделеді.

Кілт сөздер: әдістемелік жұмыс, кәсіби даму, педагогті қолдау, әдіскер қызметі, зерттеушілік мәдениет, инновациялық оқыту, кәсіби қоғамдастық, педагогикалық диагностика, сабақ талдауы, цифрлық құзыреттілік, функционалдық сауаттылық, білім сапасын арттыру.

Қазіргі білім беру жүйесі жаһандану, цифрландыру және білімнің қолжетімділігін кеңейту бағытындағы өзгерістерге бейімделе отырып, педагог қызметінің жаңа модельдерін талап етуде. Мұғалім тек пәнді меңгерткен маман емес, оқушылардың әлеуетін ашуға бағытталған көшбасшы, ақпараттық ортада бағдарлай алатын сарапшы, үздіксіз дамушы кәсіби тұлға болуы тиіс. Осындай күрделі әрі көпқырлы талаптарға сәйкес педагогтың кәсіби дамуын қолдау – білім беру ұйымындағы әдіскердің негізгі миссияларының бірі. Әдіскердің кәсіби қолдауы тек нұсқаулық берумен немесе құжаттық жұмыспен шектелмейді; ол білім беру сапасын арттырудың стратегиялық тетігі, мектептің кәсіби-дидактикалық ортасын қалыптастырудың негізгі қозғаушы күші болып табылады.

Әдіскер жұмысының мәні мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін жан-жақты дамытуға бағытталған ұзақ мерзімді, жүйелі, ғылыми-әдістемелік қолдау көрсетуге саяды. Әдіскер педагогикалық үдерістің сапасын талдайтын, оқу бағдарламалары мен әдістемелерін жетілдіретін, мұғалімнің кәсіби сұранысын анықтайтын және даму траекториясын құруға мүмкіндік беретін кәсіби бағдар беруші рөлін атқарады. Бұл рөл мұғалімнің кәсіби біліктілігін арттыру курстарынан өзгеше: әдіскер педагогтың күнделікті іс-әрекетіне тікелей араласып, нақты қиындықтарды шешудің тиімді жолдарын ұсынады, сондай-ақ әдістемелік инновацияларды тәжірибеге ендіруді үйлестіреді.

Педагогтардың кәсіби дамуын қолдаудың негізгі мазмұны бірнеше бағыттарды қамтиды: мұғалімдердің әдістемелік мәдениетін жетілдіру, оқу процесін тиімді жоспарлауына көмектесу, дидактикалық материалдар әзірлеуге бағыт беру, бағалау жүйесін жетілдіру,

технологиялық құзыреттілігін арттыру, зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру, педагогикалық рефлексияны дамыту, сын тұрғысынан ойлау мен шығармашылық әдістерді тәжірибеге енгізу. Мұның барлығы әдіскердің үйлестіруімен жүзеге асатын үздіксіз кәсіби даму ортасын қалыптастырады.

Әдіскердің кәсіби қолдауы мұғалімнің кәсіби қажеттіліктерін диагностикалаудан басталады. Диагностикалық талдау барысында мұғалімнің сабақ беру әдістері, бағалау дағдылары, оқыту нәтижелерін сараптау қабілеті, пәндік және педагогикалық құзыреттілігі жан-жақты бағаланады. Бұл ақпарат әдіскерге нақты педагог үшін жеке кәсіби даму бағдарламасын әзірлеуге мүмкіндік береді. Әсіресе жаңартылған білім мазмұны жағдайында оқу мақсаттарына негізделген қысқа және орта мерзімді жоспарлау, қалыптастырушы бағалау мен жиынтық бағалау принциптерін түсіну, тиімді кері байланыс беру, саралап оқыту технологияларын меңгеру мұғалімдер үшін шешуші рөл атқарады.

Кәсіби дамуды қолдаудың маңызды аспектілерінің бірі – сабаққа қатысу және бірлескен талдау. Lesson Study, Action Research, ашық сабақтар, бірлескен бақылау сияқты әдістер педагогтың өз тәжірибесін зерттеп, жетілдіруіне ықпал етеді. Әдіскер сабаққа қатыса отырып, субъективті баға емес, нақты критерийлерге сүйенген кәсіби пікір ұсынады; сабақтың құрылымы, оқу мақсатына сәйкестігі, оқушы белсенділігін арттыру жолдары, тапсырмалардың күрделілік деңгейі, оқыту стратегиялары, кері байланыс беру сапасы сияқты компоненттер талданады. Мұндай кәсіби әңгіме мұғалімнің рефлексиялық қабілетін арттырады, педагогикалық мәдениетінің өсуіне ықпал етеді.

Білім беру мекемесінде әдіскердің маңызды функцияларының бірі – педагогикалық қауымдастық құру. Қазіргі зерттеулер мұғалімнің кәсіби дамуы тек жеке курстар немесе семинарлар арқылы емес, мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты күшейту арқылы тиімді дамитынын көрсетеді. Осыған байланысты әдіскер кәсіби желілік қауымдастықтарды, пәндік комиссияларды, шығармашылық топтарды, ғылыми-зерттеу бірлестіктерін ұйымдастырады. Мұндай ортада мұғалім тәжірибе алмасады, жаңа идеялар ұсынады, бірлескен жобалар жүзеге асырады, функционалдық сауаттылық, PISA тапсырмалары, критериалды бағалау, цифрлық ресурстарды пайдалану, инклюзивті білім беру сияқты өзекті бағыттар бойынша кәсіби пікірталас жүргізеді.

Педагогтардың кәсіби дамуын қолдауда цифрлық сауаттылық пен инновациялық технологияларды меңгерту ерекше маңызға ие. Әдіскер Google Workspace, Microsoft Office 365, интерактивті платформалар (Kahoot, Quizizz, Live Worksheets, LearningApps), онлайн тестілеу жүйелері, қашықтан оқытудың тиімді құралдары, цифрлық бағалау жүйелері бойынша тренингтер ұйымдастырып, мұғалімнің заманауи ақпараттық ортада жұмыс істеу қабілетін дамытады. Цифрлық контент дайындау да педагогтың жаңа құзыреттерінің бірі болғандықтан, әдіскер мультимедиялық презентациялар, интерактивті тапсырмалар, виртуалды зертханалар, сандық карталар мен модельдер әзірлеуге бағытталған практикалық қолдау көрсетеді.

Әдіскер жұмысының келесі маңызды бағыты — заманауи педагогикалық зерттеулер негізінде мұғалімдерді ғылыми-әдістемелік инновацияларға бағдарлау. Оқытуды дараландыру, құндылыққа негізделген білім, эмоционалдық интеллект, когнитивтік дамуды қолдау, жобалық және зерттеушілік оқыту, метатанымдық стратегиялар сияқты бағыттар бүгінгі педагогикада кең таралған. Әдіскер осы ғылыми бағыттарды мектеп тәжірибесіне енгізе отырып, мұғалімнің кәсіби көзқарасы мен жалпы педагогикалық мәдениеті дамуына жағдай жасайды.

Педагогтердің кәсіби дамуын қолдаудың тиімді нәтижелері тек мұғалімнің өзіне ғана емес, бүкіл білім беру ұйымының сапалық көрсеткіштеріне әсер етеді: оқушылардың оқу жетістіктері артады, оқу процесінің вариативтілігі күшейеді, сыныптағы білім беру ортасы жақсарады, педагогикалық ұжымда ынтымақтастық мәдениеті қалыптасады. Мұғалімдердің кәсіби өсуіне мүмкіндік жасалған ортада шығармашылық бастамалар көбейіп, білім сапасы

тұрақты түрде жақсарады. Осы тұрғыдан алғанда, әдіскер жұмысы мектептің стратегиялық даму жоспарының өзегі болып табылады.

Педагогтердің кәсіби дамуын қолдауда әдіскердің стратегиялық рөлі әсіресе білім беру сапасын сырттай бағалау, ұлттық және халықаралық зерттеулерге дайындық барысында айқын көрінеді. TIMSS, PISA, PIRLS секілді зерттеулердің мазмұнын талдау, тапсырмалар форматына бейімделген әдістемелік ұсыныстар әзірлеу, пәндік құзыреттілікті дамытуға бағытталған оқу материалдарын таңдау – әдіскердің кәсіби сараптамалық қызметінің маңызды көрсеткіші. Сонымен қатар әдіскер педагогтарды зерттеушілік мәдениетке үйрету арқылы олардың өз тәжірибесін жүйелі түрде талдауына, оқытудағы қиындықтарды дәл анықтап, ғылыми негізделген шешімдер әзірлеуіне жағдай жасайды. Мұндай кәсіби ортада мұғалімдер тек орындаушы емес, инновация тудырушы, рефлексия жасайтын зерттеуші тұлғаға айналады. Нәтижесінде әдіскер жетекшілігімен қалыптасқан кәсіби қоғамдастық мектептің дамуын ішкі ресурстар арқылы қамтамасыз ететін тұрақты жүйеге ұласады.

Қорытындылай келе, педагогтердің кәсіби дамуын қолдау – әдіскер қызметінің негізгі бағыты ғана емес, білім сапасын арттырудың шешуші факторы. Әдіскердің міндеті – мұғалімге бағыт-бағдар беретін басқарушы емес, кәсіби әріптес ретінде оның шығармашылық әлеуетін ашуға жағдай жасау. Педагогикалық үдерісті ғылыми-әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз еткен жағдайда ғана мектеп заманауи талаптарға жауап беретін, білімді, белсенді, функционалдық сауатты тұлға тәрбиелеу миссиясын толық орындай алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2020.
2. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016.
3. Hargreaves, A., & O'Connor, M. Collaborative Professionalism: When Teaching Together Means Learning for All. – Thousand Oaks: Corwin Press, 2018.

ПОДДЕРЖКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ — ОСНОВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ РАБОТЫ МЕТОДИСТА

Аннотация: В статье рассматриваются основные функциональные направления работы методиста в процессе поддержки профессионального развития педагогов, эффективные механизмы организации профессиональной среды и инновационные подходы к повышению методической компетентности учителей. Детально анализируется роль методиста в проведении педагогической диагностики, экспертизе уроков, развитии цифровой компетентности, формировании сетевого профессионального сообщества и адаптации учителей к исследовательской культуре. В статье научно обосновано влияние системы профессиональной поддержки на качество образования и общую стратегию развития школы.

Ключевые слова: методическая работа, профессиональное развитие, поддержка педагога, деятельность методиста, исследовательская культура, инновационное обучение, профессиональное сообщество, педагогическая диагностика, анализ урока, цифровая компетентность, функциональная грамотность, повышение качества образования.

Турсынбаева Жансая Кайратовна, тәрбиеші
Бралина Гульнар Какимбековна, тәрбиеші
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
"Қостанай қаласы білім бөлімінің №12 бөбекжайы" КМҚК
Қостанай облысы, Қостанай қаласы, Дружба шағын ауданы

«ЕЛ ДАРЫНДАРЫ»

(Авторлық бағдарлама)

Аннотация. Мақала «Ел дарындары» атты авторлық бағдарламаның мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі рөлі мен маңыздылығын талдауға арналған. Бағдарлама балалардың математикалық, логикалық, шығармашылық қабілеттерін дамытуды көздей отырып, тәрбиеленушілердің мектепке даярлық деңгейін жан-жақты арттыруға бағытталған. Авторлық бағдарламаның құрылымы мен мазмұны ғылыми-публицистикалық тұрғыда талданып, тәрбиеші мен педагог модератордың ұйымдастырушылық, үйлестірушілік және дамытушылық қызметтері жан-жақты қарастырылды. Мақалада тәрбиеленушілердің дарындылығын ашу, танымдық қабілеттерін тереңдету, зерттеу және шығармашылыққа жетелеу жолдары баяндалып, практикалық ұсыныстар беріледі.

Кілт сөздер: дарын, математикалық қабілет, мектепке даярлау, авторлық бағдарлама, шығармашылық, тәрбиелеу, педагог модераторы, танымдық даму

«Ел дарындары» авторлық бағдарламасы қазіргі білім беру кеңістігінде ерекше маңызға ие, себебі қоғамның интеллектуалды әлеуетін қалыптастыру ең алдымен баланың ерте жастан бастап алған тәрбиесі мен сапалы білімінен бастау алады. Бұл бағдарламаның мазмұны мен идеялық бағыты мектепке дейінгі жастағы тәрбиеленушілердің танымдық, логикалық, эмоционалдық және әлеуметтік қабілеттерін кешенді түрде дамытуға арналуы арқылы ерекшеленеді. Әсіресе математикалық қабілетті дамытуға негізделген әдіс-тәсілдер мен тапсырмалар жиынтығы баланың мектепке даярлығын арттырып қана қоймай, оның өз бетімен ойлау, талдау және салыстыру дағдыларын қалыптастыруда үлкен рөл атқарады. Бағдарламаның құрылымында балалардың қызығушылығын оятатын ойын элементтері, зерттеу әрекеттері, шығармашылық тапсырмалар және логикалық есептер жүйелі түрде біріктірілген. Мұндай тәсіл баланың ішкі танымдық уәжін күшейтіп, зияткерлік қабілеттерінің табиғи дамуына жан-жақты ықпал етеді.

Тәрбиеші бұл бағдарламаны жүзеге асырушы негізгі тұлға ретінде балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, әрбір оқу іс-әрекетін мақсатты түрде ұйымдастыруы қажет. Тәрбиеші бір ғана дайын білім берумен шектелмей, балалардың ойлануына, сұрақ қоюына, талдау жасауына және тәжірибе жүргізуіне жағдай жасайды. Бұл бағдарламада тәрбиешінің рөлі баланың білімі мен шығармашылық ойлауының өздігінен қалыптасуына бағытталған жетекшілік қызметімен сипатталады. Сонымен қатар бағдарламалық тапсырмаларды орындау кезінде тәрбиеші әр баланың дара қабілеттерін бақылап, олардың қай салаға икемді екенін

анықтап, жеке бағытталған жұмыс жүргізе алады. Мұндай тәсіл дарынды балалармен жұмыста аса маңызды саналады, себебі әр баланың қабілеті жеке дамуға мұқтаж.

Педагог модератор — бағдарламаның екінші маңызды тұлғасы. Оның міндеті тек балалармен жұмыс жүргізу емес, сондай-ақ білім беру үдерісінің сапасын бақылау, тапсырмаларды дұрыс орындау барысын үйлестіру, оқыту материалдарының тиімді ұсынылуын қадағалау және тәрбиешіге әдістемелік көмек көрсету болып табылады. Педагог модератор оқу процесін ұйымдастырудың инновациялық әдістерін енгізіп, балалардың математикалық қабілетін дамытуға бағытталған зерттеушілік әрекеттерді жетілдіреді. Сонымен қатар педагог модератор тәрбиеші мен ата-ананың арасындағы байланыс көпірі ретінде жұмыс жүргізіп, бала дамуының динамикасын жүйелі қадағалап отырады.

Бағдарламаның ең маңызды тұстарының бірі — тәрбиеленушілердің математикалық қабілеттерін дамыту. Бұл қабілет тек арифметикалық амалдарды меңгерумен шектелмейді, керісінше салыстыру, топтау, талдау, логикалық ойлау, сандық қатынастарды түсіну секілді когнитивтік операцияларды дамытуға бағытталған. Мысалы, баланы белгілі бір үлгіден заңдылықты табуға, фигураларды сәйкестендіруге, заттардың арасындағы байланыстарды анықтауға үйрету — мектепке дейінгі кезеңде ерекше дамытылуы тиіс маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Математикаға қызығушылығы артқан бала мектепте есептерді шешуге, математикалық модельдер құрастыруға бейім болады және аналитикалық қабілеттерін тиімді қолдана алады.

Шығармашылық қабілетті дамыту да бағдарламада маңызды орын алады. Шығармашылық — баланың ойлау шеңберін кеңейтетін, мәселені шешудің жаңа жолдарын табуға жетелейтін, көзқарасын қалыптастыратын және өзіндік пікірін айтуға мүмкіндік беретін қабілет. Шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында бала өз қиялының шексіз мүмкіндіктерін байқап, ерекше идеялар ойлап табуға талпынады. Бұл дағдылар кейіннен баланың ғылыми-зерттеу жұмыстарына қызығушылықтың пайда болуына септігін тигізеді. Сонымен қатар шығармашылық ойындар балалардың эмоционалдық жағдайын реттеп, олардың өз-өзіне деген сенімін арттырады, бұл мектепке психологиялық дайындықтың маңызды бөлігі.

Бағдарлама аясында жүргізілетін зерттеу әрекеттері балалардың әлемді тануға деген табиғи қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың танымдық ізденісін жүйелі бағытқа түсіреді. Балаға белгілі бір құбылысты дайын күйінде түсіндірудің орнына оны өз бетімен бақылап, салыстырып, талдап көруге мүмкіндік беру баланың шынайы қызығушылықпен айналысуына жағдай туғызады. Мұндай әдіс баланың сырттай қабылдаушы емес, зерттеуші рөлін сезінуіне ықпал етеді, сонымен қатар ол қоршаған ортаға өзіндік көзқарасын қалыптастырып, табиғи сұрақтарының жауабын табуға белсенді қадам жасайды. Зерттеу әрекеті барысында бала себеп-салдар байланыстарын анықтап, «неге?», «қалай?» деген сұрақтарға өздігінен жауап іздейді, бұл оның ойлау операцияларының дамуына тікелей әсер етеді.

Заттарды салыстыру, тәжірибе жасау, бақылау жүргізу, қорытынды шығару секілді тапсырмалар тек интеллектуалдық әлеуетті кеңейту үшін ғана емес, баланың өмірлік дағдыларын қалыптастыру үшін де маңызға ие. Мәселен, тәжірибе нәтижелерін дұрыс рәсімдеу, бақылау барысындағы өзгерістерді белгілеу, қателескен жағдайда қайта талдау жүргізу секілді әрекеттер жауапкершілік сезімін арттырып, еңбектің жүйелілігін үйретеді. Мұндай тапсырмалар балада ғылыми ойлау элементтерін дамытып қана қоймай, оның табандылығын, өзіне деген сенімін, жоспарлы жұмыс істеу дағдысын күшейтеді. Осылайша зерттеу әрекеті баланың болашақтағы білім алу стилінің негізін қалыптастырады, яғни ол біртіндеп тұжырым жасай алатын, деректермен жұмыс істей білетін, дәлелді пікір айтуға қабілетті тұлға ретінде дамиды.

Балаларды мектепке даярлау барысында әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру ерекше орын алады, себебі мектептегі оқу процесі тек жеке білім көлемімен шектелмейді, ол ұжымдық әрекеттесу барысында тереңдей түседі. Топтық жұмыс балаларға ортақ мақсатқа ұмтылуды,

бір-біріне қолдау көрсетуді, тапсырмаларды бөлісіп орындауды үйретеді. Осы әрекет арқылы бала ұжымда жұмыс істеудің негізгі қағидаларын меңгереді және кез келген ортада өзін еркін сезіну қабілеті артады. Сонымен қатар ойындық әрекеттер арқылы балалар түрлі жағдайды табиғи қабылдап, ортаға бейімделуді жеңіл меңгереді, бұл олардың мектепке психологиялық тұрғыдан дайын болуына ықпал етеді.

Рөлдік модельдеу балаларды өзгенің сезімін түсінуге, әртүрлі әлеуметтік міндеттерді орындауға және нақты өмірде кездесетін қарым-қатынас түрлерін қауіпсіз ортада үйренуге көмектеседі. Мұндай әрекеттердің барысында балалар әңгімелесу мәдениетін қалыптастырып, өз пікірін анық, түсінікті, мәдениетті жеткізуге машықтанады. Сонымен қатар балалардың бір-бірін тыңдау, пікір алмасу, өз көзқарасын дәлелдеу қабілеттері дамиды. Бұл дағдылар кейінгі оқу кезеңдерінде ғана емес, өмірлік жағдаяттарда да маңызды рөл атқарады, себебі тиімді коммуникация тұлғаның әлеуметтік бейімделуін жеңілдетіп, түрлі ортада табысты болуына жағдай жасайды.

«Ел дарындары» бағдарламасының басты жетістігі — ол баланы бір ғана бағытта емес, жан-жақты дамытатын тұтас педагогикалық жүйе ретінде қарастырылады. Бағдарламада интеллектуалдық, шығармашылық, логикалық, эмоциялық және әлеуметтік қабілеттердің үйлесімді дамуы балаларды тек білім алуға даярлап қана қоймай, олардың тұлғалық ерекшеліктерін кеңінен ашуға мүмкіндік береді. Мұндай кешенді даму балаға ерте жастан өзіндік қызығушылықтарды анықтауға, түрлі салада қабілеттерін байқап көруге және болашағына сеніммен қарауға көмектеседі. Жас ерекшеліктеріне сай дұрыс ұйымдастырылған оқу әрекеттері баланың ішкі әлеуетін оятып, оның табиғи дарын белгілерін анықтауға жағдай жасайды.

Мұндай жүйе дарынды балаларды ерте жастан анықтап, олардың қабілетін қоғам игілігіне бағыттауға жол ашуымен ғана емес, сондай-ақ әрбір тәрбиеленушінің жеке ерекшеліктерін ескеретін әдіснамалық бағыттарымен де құнды. Бағдарлама аясында баланың қызығушылығы мен қабілетінің дамуы нақты тапсырмалар, зерттеу жұмыстары, шығармашылық әрекеттер арқылы жүйеленіп отырады. Осылайша балалардың жеке жетістіктері мен даму динамикасы айқын көрініп, тәрбиеші мен педагог модератор әр балаға жеке қолдау көрсету мүмкіндігіне ие болады. Бұл әдіс әрбір баланың дарындылығын дамытуға қолайлы орта құрып, оны өз мүмкіндігін толық іске асыра алатын тұлға ретінде қалыптастырады.

Қорытындылай келе, «Ел дарындары» авторлық бағдарламасы қазіргі білім беру жүйесінің стратегиялық сұраныстарына толық сәйкес келетін, тәрбиелік және дамытушылық тұрғыдан құндылығы жоғары педагогикалық жоба болып табылады. Ол тәрбиеші мен педагог модератордың кәсіби тәжірибесін байытып қана қоймай, балалардың интеллектуалдық әлеуетін арттыруға бағытталған жаңа мүмкіндіктер ашады. Бұл бағдарлама мектепке дейінгі білім беру процесін жаңа деңгейге көтеріп, қоғам үшін маңызды шығармашыл, ойлай алатын, зерттей алатын тұлғаларды қалыптастыруға бағытталған.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Жұмабеков Б. Ж. Педагогика: теория және тәжірибе. – Алматы: Білім, 2020.
2. Қанатова С. М. Мектеп жасына дейінгі балалардың математикалық қабілетін дамыту. – Астана, 2019.
3. Айтбаев Т. Ж. Дарындылық психологиясы. – Алматы: Мектеп, 2021.
4. Сапарбаева Ә. Р. Мектепке дейінгі білім беру әдістемесі. – Шымкент: Ұлағат, 2022.
5. ГОСТ 7.1–2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления. – М.: Издательство стандартов, 2003.

Шубанова Ризагуль Ергозыевна
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
"Қандыағаш қаласының №3 мектеп-гимназиясы" КММ
Ақтөбе облысы

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Функционалды сауаттылық – адамның түрлі өмірлік жағдаяттарда алған білімін тиімді қолдана алуы, өмірлік міндеттерді шешуде практикалық әрекетке бейім болуы. Сондықтан қазақ тілі сабақтарында оқушылардың меңгерген теориялық білімін шынайы өмірде пайдалана алуына жағдай жасау – пән мұғалімінің басты міндеттерінің бірі. Бұл, ең алдымен, оқушының еркін сөйлеу дағдысының қалыптасуын, ойды жүйелі жеткізе білуін, дәл әрі әсерлі сөйлеуін, түрлі коммуникативтік жағдаяттарда сауатты қарым-қатынас жасай алуын білдіреді.

Қазіргі ақпараттық қоғамда технологиялар қарқынды дамып жатқан кезеңде оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытуға арналған тетіктерді меңгеру, оларды заманауи белсенді әдіс-тәсілдермен ұштастыра қолдану – оқушының тілдік дағдыға деген қызығушылығын оятудың тиімді жолдарының бірі.

Зерттеу нысаны – қазақ тілі сабағында оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру мәселесі.

Зерттеу мақсаты – қазақ тілі пәні контекстінде «функционалды сауаттылық» ұғымының мазмұнын ашу, ғылыми-педагогикалық тұрғыдан негіздеу. Осы негізде қазақ тілін оқытуда тиімді педагогикалық жағдайларды, әдіс-тәсілдер мен дидактикалық материалдар жүйесін жинақтап, талдап, реттеп, ғылыми қорытынды жасау.

Функционалдық сауаттылықты дамыту үдерісі пәндік білім, дағды және білік жүйесіне сүйене отырып, оқушының жоғары деңгейдегі ойлау дағдыларын қалыптастыру негізінде жүзеге асырылады. Функционалдық сауаттылық метапәндік құбылыс ретінде барлық оқу пәндерінің мазмұнында, соның ішінде қазақ тілі сабақтарында да кешенді түрде қалыптасуы қажет.

Қазіргі кезеңде функционалдық сауаттылық туралы мәселе қозғалғанда, ең алдымен, оқушылардың оқу жетістіктерін халықаралық деңгейде бағалайтын **PISA (Programme for International Student Assessment)** бағдарламасы ерекше аталады. Бұл зерттеудің негізгі мақсаты – математика, оқу сауаттылығы және жаратылыстану бағыттары бойынша 15 жастағы оқушылардың функционалдық сауаттылық деңгейін анықтау. Яғни PISA оқушылардың алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетін, әлеуметтік ортада тиімді әрекет етуін, кең ауқымды проблемаларды шешу дағдыларын бағалайды.

Соңғы жылдары Қазақстанда функционалдық сауаттылықты дамыту мәселесіне байланысты бірқатар ғылыми зерттеулер жүргізілді. Мәселен, А. Ж. Мұрзалинова (2003) қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы мектептерде орыс тілін және орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілін оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын

қалыптастырудың әдістемелік аспектілерін қарастырған. А. К. Рауадина оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға арналған арнайы ғылыми-әдістемелік жүйе ұсынған. Сонымен қатар А. М. Имашев (2008) болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің функционалдық құзыреттілігін қалыптастыру мәселесін зерттеген, ал Г. С. Қаратаев (2017) информатика мұғалімдерінің функционалдық құзыреттілігін дамыту бағыттарын қарастырған.

Қазіргі білім беру жүйесінде қазақ тілі пәнін меңгертуде функционалдық сауаттылықты тілдік әрекеттің барлық түрінде — жазылым, айтылым, оқылым және тыңдалым барысында дамыту негізгі талаптардың бірі болып табылады. Сабақ нәтижесінде оқушылар тыңдаған және оқыған ақпаратты түсіну, оны жүйелі, мазмұнды және мәнерлі түрде жеткізе білу, өз ойын жазбаша сауатты рәсімдеу, мәтін мазмұнын талдай отырып қорытынды жасау дағдыларын меңгеруі тиіс. Осы дағдылардың бір-бірімен кіріктіріле дамуы оқушылардың түрлі жағдаяттарда еркін тілдік қатынасқа түсуіне мүмкіндік береді.

Осы бағытта қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатында **Lesson Study** тәсілін қолдана отырып зерттеу жұмысы жүргізілді. Lesson Study – мұғалімдердің кәсіби бірлестікте жұмыс істеуіне, бірлескен жоспарлау, сабақ өткізу, бақылау және талдау арқылы оқыту сапасын жақсартуға бағытталған іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше түрі.

Зерттеу барысында 7 «Д» сыныбы бақылау тобы, ал 7 «Г» сыныбы эксперименттік топ ретінде таңдалып алынды. Екі сыныпқа арналған тізбектелген үш сабақтың жоспары мұғалімдердің бірлесуімен әзірленіп, Lesson Study өткізу кестесі құрылды.

Зерттеуге әртүрлі деңгейдегі үш оқушы – А, В, С деңгейіндегі білім алушылар таңдап алынды.

А деңгейі**:** үлгерімі жоғары, оқу әрекетінде белсенді — Милана;

В деңгейі**:** үлгерімі жақсы, орташа қарқынмен жұмыс істейтін — Мария;

С деңгейі**:** үлгерімі орташа, қолдауды қажет ететін —Руслан.

Әр оқушыға қысқаша педагогикалық мінездеме жасалып, сабақ барысында олардың тілдік әрекеттері мен оқу үдерісіндегі өзгерістері жүйелі түрде бақылауға алынды.

Lesson Study жүргізу үшін «Қазақ тілі пәні бойынша функционалдық сауаттылықты арттыруда мәтінмен жұмыстың тиімділігі» тақырыбы таңдалып, күтілетін нәтижелер айқындалды. Оқушылардан төмендегідей нәтижелер күтілді:

-топтық жұмысқа белсенді қатысу;

-мәтіндермен жұмыс жасау дағдысының қалыптасуы;

-тілдің қоғамдағы рөлін түсіну;

-мемлекеттік тілде сауатты сөйлеу дағдысын дамыту;

-мәтіннің мағынасын түсіну және ондағы негізгі ойды анықтау;

-сұрақтарды талдап, жүйелі жауап дайындау;

-оқығаны бойынша қорытынды жасай алу;

-білімін саралап, жинақтап бағалай білу;

-топтық жұмыста жолдастық қарым-қатынасты нығайту;

-берілген мәтіннен негізгі ақпаратты сұрыптау;

-мәтін мазмұны бойынша диалог құру, өз ойын еркін білдіру;

-жалпы білім сапасының артуы.

Lesson Study үш цикл бойынша жүзеге асырылды.

1-циклде алғашқы зерттеу сабағы өткізіліп, сабақтан кейін оқушылармен сұхбат жүргізілді. Олардың пікірлері мен қиындықтары анықталып, мұғалімдер бірлесе отырып талдау жасады және келесі сабақтың жоспарын түзетті.

2-циклде деңгейлік тапсырмаларды енгізу ұсынысы ескеріліп, олар оқушылардың жеке мүмкіндіктеріне сәйкес сараланып берілді. Сабақты талдау барысында үшінші сабаққа шығармашылық бағыттағы, ойлауды талап ететін күрделірек тапсырмалар енгізу қажеттілігі анықталды.

3-циклде ұсыныстар мен алдыңғы сабақтардың талдауы негізінде шығармашылық тапсырмалар кеңейтіліп берілді. Сабақ соңында бақылау, сұхбат, талдау нәтижелері жинақталып, жалпы өзгерістерді айқындау үшін мұғалімдер бірлесе отырып қорытынды жасады.

Lesson Study аяқталғаннан кейін зерттеуге қатысқан әр деңгейдегі оқушылардың көрсеткіштеріндегі өзгерістер жүйелендіріліп, функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың тиімді тәсілдері анықталды.

Зерттеу нәтижесінде әр деңгейдегі оқушылардың функционалдық сауаттылықты қалыптастыру бағытындағы ілгерілеуі нақты байқалды.

С деңгейіндегі оқушылар:

– берілген мәтінмен өз бетінше жұмыс істей алды;

– жеңіл сұрақтарға жауап берді, қателерін тауып түзетуге талпынды;

– өзіндік жұмыс орындауға ынталанды.

В деңгейіндегі оқушылар:

– алған білімдерін тірек-сызбалармен жұмыс барысында тиімді қолданды;

– қосымша материалдарды пайдаланып, өз бетінше білім алу үшін жоспар құра алды;

– ақпаратты талдап, оны мазмұнды түрде жеткізу қабілеті артты.

А деңгейіндегі оқушылар:

– мәтіндегі проблемалық сұрақтарды анықтап, жауап табу барысында ізденіс жүргізді;

– білімін шығармашылық тапсырмаларда, логикалық құрылымдар мен сызбалар құрастыруда қолдана білді.

Зерттеу нәтижесінде бақылау және эксперименттік сыныптарда елеулі өзгерістер байқалды.

А деңгейіндегі оқушы тапсырманы орындауда жоғары белсенділік танытып, сыныптастарына кеңес беріп көмектесе алатындай деңгейге көтерілді.

В деңгейіндегі оқушылардың мәтін мазмұнын түсіну сапасы жақсарды, олар ақпаратты мазмұнды суреттер арқылы жеткізуде ерекше шеберлік көрсетті. Мазмұн мен көрнекілікті байланыстыра отырып суреттеу қабілеттері айқын байқалды.

С деңгейіндегі оқушылар да сұрақтарға толық әрі дәлелді жауап беруге үйренді. Топтық жұмыс кезінде өз идеяларын негіздеп, фактілермен дәлелдеп, кейде нақыл сөздерді орынды қолдана алды.

Бұл оң өзгерістер бірнеше факторларға байланысты болды:

– тапсырмалардың оқушылардың деңгейіне сәйкес сараланып берілуі;

– сыныптың және жеке оқушылардың психологиялық ерекшеліктерінің ескерілуі;

– топтық жұмыс механизмінің дұрыс ұйымдастырылуы;

– тапсырмалардың тілдік, лексикалық, коммуникативтік мақсаттарды кешенді қамтуы;

– интеллектуалды, интегралды және интерактивті әдістердің қолданылуы.

Зерттеу тек оқушылардың білім сапасын арттыруға ғана емес, мұғалімдер арасында тәжірибе алмасуға да ықпал етті. Осыған байланысты қазақ тілі пәні мұғалімдеріне келесі ұсыныстар жасалды:

– оқушының өз бетімен орындайтын жұмысы нақты мақсатқа бағытталуы тиіс;

– тапсырмалар қызықты, ынталандырушы сипатта болуы қажет;

– тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай құрылуы керек;

– оқушылардың жауаптарын мұқият тыңдап, қатесін түзетуге бағытталған кері байланыс берілуі керек.

7 «Г» сыныбында жүргізілген Lesson Study нәтижесінде қазақ тілі сабақтарында оқушылардың жеке жұмысын ұйымдастыруда олардың деңгейін міндетті түрде ескеру қажеттігі анықталды. Қалыптастырушы бағалауды түрлендіре пайдалану және әр сабақта оқушылардан кері байланыс алу – оқу үдерісін тиімді басқарудың маңызды шарты екені дәлелденді.

Мәтінмен жұмыс алдында тақырыпты топта талқылау жақсы нәтижелер берді. Сабақта бағалау парағын ұсыну оқушылардың тек нәтижеге емес, сабақ барысында орындайтын әрекеттерге назар аударуына мүмкіндік берді. Ең маңыздысы – Lesson Study барысында 7 «Г» сыныбының білім сапасында айқын оң өзгеріс тіркелді.

Мәтінмен жұмыс жасау арқылы оқушылардың білімдері кеңейіп, сабақ мақсаттары толық орындалды. Оқушылардың барлығы оқу әрекетіне тартылып, қалыс қалғандар болмады. Бағдарламаның жеті модулін ықпалдастыра отырып, оқушылар сұрақтарға толық жауап беруге, өз ойын еркін айтуға дағдыланды. Мәтін бойынша пікір алмасу, талдау, бағалау әрекеттері қалыптасты; жұптық, топтық, өзін-өзі бағалау дағдылары нығайды; қазақ тіліне деген қызығушылық артты.

Қорытындылай келе, функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушыға дайын білімді беру емес, оның білімді өз бетінше құруына мүмкіндік жасау. Оқушының ойлауын дамыту, алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдана білуге үйрету – оның болашақта табысты тұлға болып қалыптасуының негізгі шарты.

Сабақ жоспарлау барысында мұғалім әр оқушының бағалау өлшемдерін алдын ала анықтап, бағалаудың тиімді тәсілдерін жүйелі түрде қолдануы тиіс. Функционалдық сауаттылық – адамның қазіргі қоғамда бейімделу қабілетін, пәндік білімін өмірде қолдану дағдысын және оқу қызметін жалғастыруға қажетті базалық құзыреттіліктерін қамтитын кешенді сипаттама.

Қазақ тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту оқу мақсаттарына қол жеткізуді қамтамасыз етумен бірге, оқушының азамат ретінде қалыптасуына, өмірден өз орнын табуына сенімді негіз болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. (2012, June 25). Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы: 2012 жылдың 25 маусымы, №832 бекітілген. Retrieved from https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1200000832 (Accessed on August 2, 2022).

2. Мурзалинова, А. Ж. (2003). Формирование функциональной грамотности учащихся при обучении русскому языку как неродному на старшей ступени школы общественногуманитарного направления: автореф. ... док. пед. наук: 13.00.02. Алматы: 47 с.

3. Рауандина, А. К. (2010). Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционал-дық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі: 13.00.02: пед. ғыл. канд. Алматы: 26 с.

4. Каратаев, Г. С. (2017). Болашақ информатика мұғалімдерінің функционалды құзіреттілігін қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері: 6D010300 – «Педагогика және психология»: док. PhD ... дис. Астана: 172 б.

Сансызбаева Сания Мукамбеталиқызы
Бастауыш сынып мұғалімі
«Қазақстан жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы, Көксайек ауылдық округі

СӨЗДІК ҚОРДЫ ДАМЫТУ. ЖАТТЫҒУЛАР МЕН ТАПСЫРМАЛАР

1-бөлім: Кіріспе

Сөздік қор – тіл дамуының негізі. Бастауыш сынып – баланың сөйлеу, ойлау, тыңдау, түсіну және жазу қабілеті дамитын маңызды кезең. Бұл жаста оқушы тілінің байлығы, сөз қорын тиімді дамыту — мұғалімнің негізгі міндеті.

Мақсат:

- Оқушының сөздік қорын байыту жолдарын қарастыру;
- Жаттығулар мен тапсырмалар түрін ұсыну.

2-бөлім: Сөздік қордың педагогикалық негіздері (1 бет)

Сөздік қор – баланың тілін дамытудың негізі, оның ойлау, түсіну, қарым-қатынас жасау қабілетіне тікелей әсер етеді. Бастауыш сынып оқушысы – тіл үйренудің белсенді кезеңінде болатын тұлға. Осы кезеңде сөздік қорды байыту – олардың болашақтағы тілдік құзыреттілігінің іргетасын қалайды.

Сөздік қордың негізгі педагогикалық маңызы мыналарда:

- Тілдік тұлға қалыптастыру: сөздік қоры бай оқушы өз ойын анық, нақты жеткізе алады.
- Оқу мен жазу дағдысының негізі: жаңа сөздерді меңгеру арқылы оқушы мәтінді түсініп оқуға және сауатты жазуға үйренеді.
- Ойлау қабілетін жетілдіру: сөздер арқылы бала заттар мен құбылыстарды таниды, салыстырады, топтастырады.
- Қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру: сөз байлығы жоғары оқушы сөйлесу барысында икемді, дәл, сыпайы тіл таба біледі.

Сөздік қор екіге бөлінеді:

- Актив сөздік қор – оқушы күнделікті қолданатын сөздер.
- Пассив сөздік қор – таныс, бірақ сирек қолданылатын, мағынасы толық ашылмаған сөздер.

Мұғалімнің мақсаты — пассив сөздерді активке айналдыру. Бұл үшін арнайы жаттығулар мен әдістер жүйелі түрде жүргізілуі қажет.

Сөздік қорды дамытуда мұғалімнің сөйлеу мәдениеті, таңдаған мәтіндердің сапасы, оқу ортасы және қолданылатын әдістер шешуші рөл атқарады.

3-бөлім: Сөздік қорды дамыту әдістері (2 бет)

Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын дамыту – жүйелі әрі қызықты әдістерді талап ететін маңызды бағыт. Сөздік қорды байыту – тек жаңа сөз үйрету ғана емес, сонымен қатар оны дұрыс, орынды қолдана білуге үйрету процесі. Төменде бастауыш сыныпта тиімді қолданылатын негізгі әдістер көрсетілген:

1. Көрнекілік арқылы сөз үйрету

Кішкентай оқушылар үшін заттың бейнесін көру – оның атын есте сақтаудың ең тиімді жолы. Бұл әдіс арқылы:

- Суреттер, фотосуреттер, слайдтар, шынайы заттар көрсетіледі;
- Жаңа сөздер нақты визуалды бейнемен байланысады;
- Көрнекілік есте сақтау мен түсінуді жеңілдетеді.

Мысал: алма, кітап, қарындаш деген сөздерге суреттер көрсетіп, сипаттап айтқызу.

2. Жаңа сөздерді контексте түсіндіру

Жаңа сөздерді сөйлем немесе мәтін ішінен танып-білу – оқушыға сол сөздің мағынасын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

- Сөздің мағынасы сұрақ-жауап арқылы анықталады;
- Мәтін мазмұнынан шығатын логикалық байланысты қолдану;
- Контексте жиі қолдану арқылы есте сақтау күшейеді.

Мысал: «Ол сыпайы бала» деген сөйлемнен "сыпайы" сөзін түсіндіріп, басқа сөйлемдерде қолдануға тапсырма беру.

3. Әңгіме, өлең, ертегі, мәтінмен жұмыс

Оқу материалдары оқушының тілін дамытуда маңызды рөл атқарады.

- Әдеби мәтіндер арқылы бай сөздік қор ұсынылады;
- Мазмұнын әңгімелеу, кейіпкерлерге сипаттама беру жаттығулары жасалады;
- Өлең мен мақал-мәтелдер арқылы эмоционалды сөздік қор дамиды.

Мысал: Ертегі оқып, жаңа сөздерді теріп жазу, синоним табу.

4. Дидактикалық ойындар арқылы оқыту

Ойын – бастауыш сынып оқушылары үшін ең қолайлы әрі қызықты әдіс. Ол баланың белсенділігін арттырып, білімді жеңіл қабылдауына көмектеседі.

Тиімді ойын түрлері:

- «Сөз құрастыр»: әріптерден сөз жасау;
- «Қай әріптен басталады?»: заттарды атап, бірінші әріпін табу;
- «Синоним тауып көр»: сөздерге жақын мағыналы сөздерді атау;
- «Артық сөзді тап»: мағынасы сәйкес емес сөзді ажырату.

Бұл әдістерді жүйелі түрде қолдану арқылы оқушының тіл байлығы артып, сөздерді дұрыс қолданып сөйлеу дағдысы дамиды. Мұғалімнің басты рөлі — осы әдістерді бала деңгейіне сай таңдай білу.

4-бөлім: Жаттығулар мен тапсырмалар жүйесі

Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын дамытуда жаттығулар мен тапсырмаларды жүйелі ұйымдастыру маңызды. Оқушының жас ерекшелігіне сай тілдік тапсырмалар баланың сөз байлығын арттырумен қатар, ойлау, есте сақтау, сөйлеу қабілеттерін де дамытады. Төменде түрлі бағытта құрастырылған тапсырма түрлері ұсынылады:

1. Суретке қарап сөз айту

Бұл тапсырма оқушының ойлауын, көру арқылы қабылдауын, тілдік қорын дамытады.

- Берілген сурет бойынша заттарды атау, сипаттау;
- Суреттегі әрекетті баяндау;
- Әңгіме құрау.

Мысалы: Табиғат суретін көрсетіп, “Не көріп тұрсың?”, “Қай мезгіл?” деген сұрақтар қою.

2. Сөз тіркесі мен сөйлем құрау

Жаңа сөздерді меңгеріп қана қоймай, оларды сөйлемде қолдану дағдысын қалыптастыр…

Мысалы: “Ащы” сөзіне антоним, “жылы” сөзіне синоним тапқызу.

4. Тұрақты сөз тіркестерімен таныстыру

Тұрақты тіркестер – көркем сөз байлығының негізі.

- Тұрақты тіркестің мағынасын түсіндіру;

- Сөйлемде қолдану;
- Көркем шығармада кездесетін тіркестерді анықтау.

Мысалы: “Қол ұшын беру”, “жүрегі тас төбесіне шығу” тіркестерін түсіндіру және сөйлем құрату.

5. Көркем мәтіннен сөз іріктеу

Мәтінмен жұмыс арқылы оқушылар жаңа сөздерді мағынасына қарай таниды.

- Суреттеме мәтіннен заттың, қимылдың, сапаның атауын табу;
- Көңіл-күйді білдіретін сөздерді теріп жазу;
- Мәтінге сүйеніп сұрақтар құрау.

Мысалы: Ертегі оқып, “кім?”, “не істеді?”, “қандай?” деген сұрақтарға жауап болатын сөздерді табу.

6. Мазмұндама, эссе, әңгіме жазу

Жазбаша сөйлеуді дамыту арқылы сөздік қор мен тілдік құрылымды меңгеру іске асады.

- Қарапайым мазмұндама жазу;
- “Менің отбасым”, “Туған күнім” тақырыптарына шағын эссе жазу;
- Өз ойынан қысқа әңгіме құрастыру.

Бұл жаттығулар оқушылардың тіл байлығын ғана емес, шығармашылық қабілетін де дамытуға бағытталған. Тапсырмалар жүйелі әрі бірізді ұсынылғанда оқушының сөздік қоры табиғи түрде кеңейе түседі.5-бөлім: АКТ және ЖИ құралдары арқылы сөздік қорды дамыту (1 бет)

- BilimLand, Wordwall, Kahoot платформаларын қолдану
- ЖИ арқылы жаттығу генерациялау
- Онлайн суретпен сөз құрау, мәтін аяқтау
- Қашықтан оқытуда тиімді пайдалану

6-бөлім: Мұғалімнің рөлі және сабақтағы тиімді әдістер (1 бет)

- Мұғалімнің сөйлеу мәдениеті – үлгі
- Оқушыны мадақтау және түзету
- Сабақ жоспарына сөздік жұмысын кіріктіру
- Сабақтың әр кезеңінде жаңа сөздерді бекіту

7-бөлім: Қорытынды және ұсыныстар (1 бет)

- Сөздік қорды дамыту — тілдік, тұлғалық дамуға әсер етеді
- Жаттығулар жүйелілігі мен қайталануы маңызды
- Ойын, жаттығу, АКТ — бірігіп қолданғанда тиімді
- Мұғалім — бағыт беруші, сөздік ортаны ұйымдастырушы

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас: теориясы мен әдістемесі
2. Сарыбеков Н., Тіл дамыту әдістемесі
3. ҚР МЖМБС, 2022
4. BilimLand.kz платформасы
5. «Бастауыш мектеп» журналы
6. Қазақ тілін оқыту әдістемесі — С.Исаев

Садирова Ленора Рустямовна
Учитель математики
КГУ "Корамская средняя школа"
Алматинская область Енбекшиказахский район село Корам

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В 5 КЛАССЕ

Аннотация. Введение игровых технологий в процесс обучения математике в 5 классе позволяет значительно повысить интерес и мотивацию учеников. Использование игр на уроках математики способствует улучшению усвоения материала и развитию критического мышления. Игровые технологии включают в себя разнообразные подходы, такие как математические квесты, головоломки и интерактивные задания, которые стимулируют активное участие учащихся. Важную роль играют цифровые инструменты, которые позволяют адаптировать содержание учебного материала под индивидуальные потребности каждого ученика. Исследования показывают, что интеграция игры в образовательный процесс способствует более глубокому пониманию математических концепций и улучшению навыков решения задач. В статье рассматриваются различные методики применения игровых технологий и их влияние на успеваемость школьников. Особое внимание уделяется практическим примерам и рекомендациям для учителей по эффективному использованию игр в учебной деятельности.

Ключевые слова: игровые технологии, математика, 5 класс, образовательный процесс, цифровые инструменты, критическое мышление, мотивация, математические квесты, интерактивные задания, успеваемость.

Цель статьи

Цель статьи состоит в исследовании применения игровых технологий на уроках математики в 5 классе для повышения интереса и успеваемости учащихся.

Задачи исследования

3. Проанализировать существующие игровые технологии, которые могут быть интегрированы в учебный процесс по математике для учащихся 5 класса, и оценить их эффективность.
4. Изучить влияние игровых технологий на мотивацию и учебные достижения учеников 5 класса, сравнив их с традиционными методами обучения.
5. Исследовать практические аспекты внедрения игровых технологий в образовательный процесс, выявив возможные препятствия и способы их преодоления.
6. Разработать рекомендации для учителей по эффективному использованию игровых технологий на уроках математики в 5 классе, опираясь на результаты исследования.

Введение

В современном образовательном процессе наблюдается значительное увеличение интереса к использованию игровых технологий, особенно в преподавании таких сложных предметов, как математика. В условиях постоянного развития информационных технологий и возросших требований к образовательным результатам, преподаватели всё чаще обращаются

к инновационным методам обучения. Использование игровых технологий на уроках математики в 5 классе становится актуальным инструментом для повышения интереса и успеваемости учащихся, что обусловлено их способностью делать процесс обучения более увлекательным и интерактивным.

Игровые технологии, такие как образовательные игры, симуляции и интерактивные задания, способствуют развитию критического мышления и аналитических способностей у школьников. Они позволяют учащимся не только усваивать математические концепции, но и применять их на практике в игровом контексте, что укрепляет их мотивацию и уверенность в своих силах. Современные исследования показывают, что дети, обучающиеся с использованием игровых технологий, демонстрируют более высокие результаты в освоении учебного материала по сравнению с традиционными методами.

Практическая значимость использования игровых технологий в образовательном процессе заключается в их способности адаптироваться к индивидуальным потребностям учащихся. Это особенно важно в условиях, когда классы становятся все более разнородными по уровню подготовки и учебным способностям детей. Игровые технологии позволяют учителям создавать дифференцированные задания, которые соответствуют уровню знаний каждого ученика, что способствует их более глубокому пониманию учебного материала.

В современном обществе, где цифровые навыки становятся неотъемлемой частью жизни, важно готовить учащихся к жизни в условиях информационного общества. Игровые технологии помогают развивать такие навыки, как командная работа, решение проблем и критическое мышление, что делает их незаменимыми в образовательном процессе. Таким образом, внедрение игровых технологий на уроках математики в 5 классе отвечает современным требованиям к образованию и способствует решению таких проблем, как снижение мотивации и успеваемости учащихся.

Основная часть

Применение игровых технологий в математике

Игровые технологии в обучении математике включают в себя разнообразные методы и инструменты, такие как образовательные игры, симуляции и интерактивные задания. Эти методы разрабатываются с целью сделать обучение более увлекательным и интерактивным, что, в свою очередь, способствует лучшему усвоению материала.

Образовательные игры

Образовательные игры представляют собой мощный инструмент в арсенале учителя. Они помогают учащимся закрепить полученные знания и развивают критическое мышление. Например, игры, в которых необходимо решать математические задачи для продвижения на следующий уровень, способствуют более глубокому пониманию математических концепций.

Симуляции и интерактивные задания

Симуляции и интерактивные задания позволяют учащимся применять теоретические знания на практике. Это может быть особенно полезно при изучении сложных тем, таких как геометрия или алгебра, где визуализация и практическое применение играют важную роль. Например, использование виртуальных лабораторий для изучения геометрических фигур помогает учащимся понять, как теоретические принципы работают в реальной жизни.

Влияние на мотивацию и успеваемость

Игровые технологии оказывают значительное влияние на мотивацию и успеваемость учащихся. Исследования показывают, что учащиеся, которые участвуют в игровых формах обучения, демонстрируют более высокий уровень вовлеченности и более глубокое понимание материала. Это связано с тем, что игровые технологии делают процесс обучения более привлекательным и интересным.

Психологические аспекты

С точки зрения психологии, игровые элементы создают безопасную среду для экспериментов и ошибок. Ученики чувствуют себя более уверенными и мотивированными, так как могут учиться на своих ошибках без страха перед неудачей.

Практические аспекты внедрения

Внедрение игровых технологий в учебный процесс может столкнуться с определёнными препятствиями. Основными из них являются нехватка ресурсов, неподготовленность преподавателей и сопротивление изменениям.

Преодоление препятствий

Для успешного внедрения игровых технологий необходимо обеспечить доступ к необходимым ресурсам и обучить учителей новым методам. Важно также проводить регулярные тренинги и семинары, чтобы помочь преподавателям адаптироваться к новым условиям.

Рекомендации для учителей

На основе проведённого исследования можно предложить несколько рекомендаций для учителей:

7. Интегрировать игровые элементы в стандартные учебные планы, чтобы сделать уроки более разнообразными и интересными.
8. Использовать образовательные платформы и приложения, которые предлагают готовые игровые сценарии и задания.
9. Проводить регулярные оценки эффективности использования игровых технологий и корректировать подходы на основе полученных данных.

Заключение

Использование игровых технологий на уроках математики в 5 классе представляет собой перспективный подход к обучению, который способствует повышению мотивации и успеваемости учащихся. При правильном внедрении и использовании такие технологии могут значительно обогатить образовательный процесс и подготовить учащихся к успешной жизни в информационном обществе.

Игровые технологии в обучении математике в пятом классе представляют собой инновационный подход, который значительно повышает мотивацию и успеваемость учащихся. Включение образовательных игр и интерактивных заданий способствует более глубокому усвоению материала и развитию критического мышления. Исследования показывают, что такие методы обучения делают процесс более привлекательным и интересным, создавая среду, в которой ученики могут безопасно экспериментировать и учиться на своих ошибках.

Тем не менее, внедрение игровых технологий сталкивается с определёнными препятствиями, такими как нехватка ресурсов и неподготовленность учителей. Преодоление этих проблем требует обеспечения доступа к необходимым ресурсам и регулярного обучения преподавателей. Учителям рекомендуется интегрировать игровые элементы в стандартные учебные планы и использовать образовательные платформы, которые предлагают готовые игровые сценарии и задания.

Следует помнить, что использование игровых технологий — это не просто развлечение, а важный компонент современной образовательной среды, который может обогатить учебный процесс и подготовить учащихся к успешной жизни в информационном обществе. Поэтому необходимо продолжать внедрение и адаптацию таких технологий, чтобы развивать у учащихся навыки, необходимые в современном мире. Приглашаем учителей активно исследовать и использовать новые игровые подходы, чтобы сделать обучение более эффективным и увлекательным.

Список использованной литературы

1. Фрадкин Н.И. Игровые технологии в образовательном процессе. – Москва: Просвещение, 2015. – 240 с.
2. Иванова О.А. Применение игровых технологий на уроках математики // Педагогические инновации. – 2019. – № 3. – С. 45-48.

3. Петрова Л.В. “Геймификация в обучении: Теория и практика”. – Санкт-Петербург: Издательство СПбГУ, 2018. – 180 с.

4. Сидоров П.К. “Математика через игру: Методические рекомендации”. – Екатеринбург: Урал, 2020. – 200 с.

5. Беляева Е.Н. “Интерактивные технологии в обучении математике” // Образование и наука. – 2021. – № 6. – С. 12-16.

6. Игровые методы в образовательных процессах [Электронный ресурс]. – Доступно: http://www.edu-games.ru – Просмотрено: 01.10.2023.

7. Смирнов А.И. Развитие математического мышления через игры. – Казань: Академия, 2017. – 250 с.

5-СЫНЫПТАҒЫ МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДАҒЫ ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Аннотация

Математиканы оқытуда ойын технологияларын қолдану 5-сынып оқушыларының қызығушылығын арттырады. Ойындар оқу процесіне енгізілген кезде, материалды игеру және сыни ойлау қабілеттерін дамыту жақсарады. Ойын технологиялары математикалық квесттер, басқатырғыштар және интерактивті тапсырмалар сияқты әртүрлі әдістерді қамтиды, бұл оқушылардың белсенді қатысуын ынталандырады. Сандық құралдар әр оқушының жеке қажеттіліктеріне сәйкес материалды бейімдеуге мүмкіндік береді. Зерттеулер көрсеткендей, ойындардың оқу процесіне интеграциясы математикалық тұжырымдамаларды тереңірек түсінуге және тапсырмаларды шешу дағдыларын жақсартуға ықпал етеді. Мақалада ойын технологияларын қолдану әдістері және олардың оқушылардың үлгеріміне әсері қарастырылады. Мұғалімдерге ойындарды тиімді қолдану бойынша практикалық мысалдар мен ұсыныстарға ерекше назар аударылады.

GAME TECHNOLOGY IN 5TH GRADE MATH LESSONS

Аннотация

The introduction of game technologies into the teaching of mathematics in the 5th grade significantly enhances students’ interest and motivation. The use of games in mathematics lessons contributes to better material comprehension and the development of critical thinking. Game technologies include various approaches such as mathematical quests, puzzles, and interactive tasks that stimulate active student participation. Digital tools play an important role in adapting educational content to the individual needs of each student. Studies show that integrating games into the educational process promotes a deeper understanding of mathematical concepts and improves problem-solving skills. The article discusses various methods of applying game technologies and their impact on students’ academic performance. Special attention is given to practical examples and recommendations for teachers on effectively using games in educational activities.

Нұржан Назерке
Информатика пәні мұғалімі
Еңбек негізгі орта мектебі
Ақтөбе облысы

ОРТА МЕКТЕПТЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Қазіргі цифрлық дәуірде ақпараттық технологиялар білім беру саласында негізгі орын алады. Халықаралық зерттеулер бойынша цифрлық сауаттылық – дәстүрлі оқу, математика және жаратылыстану ғылымдары сияқты негізгі құзыреттердің бірі болып қалыптасуда. Осыған орай информатика пәнін оқытуда инновациялық технологиялар – геймификация, цифрлық ресурстар және онлайн-платформалар – маңызды құралдарға айналды. Мысалы, Google Classroom және басқа онлайн-үгітістер тиімді оқыту үдерісін қолдау үшін кеңінен қолданылады. Информатика сабағында жаңа әдістерді енгізу оқушылардың ынтасын арттырып, оқу нәтижелерін жақсартуға ықпал етеді.

Геймификация – ойын элементтері мен ойын дизайны принциптерін оқу үдерісіне ендіру арқылы мотивацияны, қатысуды және оқытудың тиімділігін арттыруға бағытталған педагогикалық тәсіл. Ол ойын емес ортада марапат, деңгей, рейтинг сияқты механизмдерді пайдаланып, тапсырмаларды қызықты қиындықтар деңгейіне айналдырады. Зерттеулер көрсеткендей, ойын ортада оқу жоғары көңіл күй мен ішкі мотивацияны тудырады, бұл оқушының белсенділігін арттырып, оқу нәтижесін жақсартуға септігін тигізеді. Мысалы, Quizizz платформасын қолданғанда оқушылардың айналысуы мен мотивациясы артып, оқу нәтижелері де жақсарғаны айтылған.

Мектеп қабырғасында оқушыларды біліммен сусындатып қана қоймай, олардың көзі ашық, зиялы, адамгершілігі мол, жауапкершілікті мойнына ала білетін тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөлінуі қажет. Біз білім алуға кіріскен сәттен бастап-ақ, оқушы зерделейтін әлемнің нақты бет-бейнесін, яғни әрбір заттың қасиетін, сол қасиеттерге ие элементтердің және сол элементтердің өзара байланысын көрсететін нақты жүйе жасауымыз керек. [1, б.65] Бүгінде елімізде білім саласы айтарлықтай деңгейде компьютерлендірілген, мультимедиялық және интерактивті технологиялар енгізілген. Бірсарынды, көнерген әдістермен сабақ өткізу оқушының сабаққа деген ынтасын жояды. Жаңа технологиялар дамыған заманда түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып сабақ ұйымдастыру жетістікке жетелейді. [2, с.56] Сондықтан, сабақ барысы оқушыны жалықтырмайтын, шаршатпайтын жаңа тақырыпқа қызығатындай мотивация бере алуымыз қажет.

Информатика пәні бойынша оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, ой-өрісін, танымдық белсенділігін, ойлау логикасын арттыру мақсатында сабақта тиімді әдістер қолданудың орны ерекше. Кез-келген пән бойынша қолданылатын ойын сабақтары білім алушыны сергітеді, белсенділігін арттырып, ойлау қабілетін дамытады. [3, б.103] Ойын сабақта барлық оқушылар қатысып, өз ойларын ортаға салып, білім дәрежесін көрсете алады.

Сабақтағы геймификация әдісі-сабақты ойын түрінде өткізу. Информатика пәнінде ойын сабақ ұйымдастыруда қолданылатын үздік жаңа интернет платформалар арқылы сабақты оңай, қызықты өтізуге болады. Олардың ішінде жаңа, қолданыста үздік, әлем мұғалімдері бағалаған бірнеше платформаларға шолу жасасақ.

Educaplay.com – ойын тапсырмалары мен жаттығуларын жасауға арналған платформаның атауы. Бұл платформа бұрыннан таныс LearningApps-қа ұқсас. Платформаның көмегімен сабақта интерактивті карталарды, ребустарды, сөзжұмбақ, викторина, тесттерді, интерактивті диктанттарды және тағы басқаларды тегін және шектеусіз жасай аласыз. Төменгі сынып оқушыларына Froggy Jumps ойыны өте қызықты. Бұл бөлімде секірген бақалармен кезеңдерге өтіп, мәреге жетеді. Платформаның жарқын да, көрнекі безендірілуі кез-келген оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, тез арада баурап алады.

Жаңа тақырыпты анықтау үшін «Адасқан әріптер» әдісін қолдануға болады. Бұл әдісте Word Wall, Joyteka интернет платформаларын қолдануға болады.

WordWall.net платформасын пайдалану оңай. Бұл платформада үлкен интерактивті тақтаға да, компьютерде жеке жұмыс істеуге ыңғалы. Пайдаланушыдан арнайы білім мен дағдыларды қажет етпейтін жаттығуларды жасауға көмектеседі және суреттер мен тесттерді пайдаланып сабаққа көрнекі жаттығулар жасауға мүмкіндік береді.

Joyteka.com мұғалімдерге арналған білім беру платформасы. Бұл ортаға бес бірдей онлайн-сервис біріктірілген.

- «Квест» танымдық ойыны: оқушылар сіздің тапсырмаларыңызды шешу арқылы құлыпталған бөлмеден келесі бөлмеге «қашып» шыға алады;
- «Бейне» веб-сервисі: бейненің қажетті секундтары үшін тапсырмалар мен түсініктемелерді қосуға болады;
- «Тест» білімді тестілеу қызметі: сұрақтар мен жауаптарды толтыру жеткілікті, ал сервис оқушылар үшін ыңғайлы форматты жасайды және жауаптарды автоматты тексеруді орнатады;
- «Терминдер» ойыны: оқушылар бүркеншік ат ойыны форматында бір-біріне күрделі терминдерді түсіндіреді;
- «Викторина» интеллектуалды ойыны: сабақ үстінде сыныпқа «Өз ойыныңды» ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Информатика сабағында жаңа сабақты түсіндіруде **Genial.ly** платформасын пайдалану өте ыңғайлы. Бұл платформада жаңа сабақтың мазмұнын ашуға болатын түрлі презентация, инфографика, интерактивті суреттер, бейнепрезентация, ойындар, викториналар құрастыруға болады. Яғни, сіздің сабағыңыздың қызықты өтуінің бірден-бір мүмкіндігі десе де болады. Платформада презентацияның неше түрлі үлгілері, сонымен қатар мыңға жуық шаблондар бар. Тек қалағаныңызды таңдап, сабағыңызды қызықты етіп өткізе береуге болады.

Сабақтың ең маңызды кезеңі қорытындылауда **Baamboozle.com** платформасын қолдануға болады. Baamboozle дайын ойындар шаблондары жүктелген арнайы платформа.

Baamboozle-дағы шаблондарды пайдаланып, сабақты қорытындылауға арналған өте қызықты ойындарды өзіміз жасауға болады немесе платформаның өзі ұсынған шаблондарды да пайдаланып, еш қиындықсыз кез-келген ойынды жасай аламыз. Платформада қатемен жұмыс жасап тексеруге, сондай-ақ бірден оқушыларды бағалай аламыз.

Оқытудың ойын формасы арқылы сабақта мұғалімнің диктаторлық рөлі жойылып, оқушылар серіктестікке, ынтымақтастыққа, бірігіп жұмыс істеуге деген қызығушылықтары артады. Кез-келген ұстаздың басты міндеті – оқушыларға сапалы білім беру, жан-жақты жетілдіру, оқуға деген қызығушылығын арттыру. Ойын технологиясында осындай қызықты, жаңа онлайн платформа түрлерін қолдану арқылы мұғалім мақсатына сапалы қол жеткізе алады.

Kahoot! – оқушыларға онлайн викториналар құрастыруға және бір-бірімен жарыстыра бәсекеге түсуге мүмкіндік беретін плафторма. Мұнда мұғалім өзі сұрақтар дайындап, оқушыларға ұсынады. Kahoot пен Quizizz сияқты құралдарды енгізу арқылы информатика сабағында түсініктерді ойын түрінде тексеруге болады, бұл оқушыларды белсенді қатысуға ынталандырады.

Quizizz – мұғалімдерге интерактивті тесттер мен оқыту ойындарын жасауға арналған онлайн құрал. Quizizz ойындарында оқушылар бір уақытта қатысып, әр тапсырма бойынша ұпай жинап, нәтижелер туралы автоматты кері байланыс алады. Зерттеу нәтижелері Quizizz пайдаланғанда оқушылардың өз бетімен таңдаулар жасау, ұпай алу және бірлескен жұмыс жасау арқылы мотивациясы артатынын көрсеткен.

Minecraft: Education Edition – оқушыларға логика, математика және бағдарламалау негіздерін ойын әлемінде үйретететін білім беру платформасы. Бұл ортада қатысушылар 3D әлемінде бағдарламалау тапсырмаларын орындайды, жобалау дағдыларын дамытады. Мысалға, кейбір мектептерде Minecraft: Education Edition пайдаланып бағдарламалау

курстарын өткізу оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттырып, күрделі ұғымдарды терең түсінуге септігін тигізетіні байқалған.

Осылайша, информатика сабақтарында геймификация оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады және олардың пәндік ұғымдарды жақсы меңгеруіне ықпал етеді. Геймификация арқылы сабақ үдерісіне ойын тапсырмалары, жарыстар, виртуалды квестер енгізіледі, бұл әдістің артықшылықтары ретінде мотивацияны көтеру, шығармашылықты дамыту және оқытуды даралау айтылды.

Цифрлық ресурстар мен платформалар информатика сабағын қолдаудың тағы бір маңызды аспектісі. **Google Classroom** сияқты платформалар мұғалімдерге сабақ жоспарын құруға, оқулықтар, тапсырмалар мен бағалау құралдарын жинақтап, оқушылармен бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Аталған платформада материалдарды ұйымдастыру мен оқушылармен кері байланыс оңайырақ жүргізіледі. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, Google Classroom қолданған жағдайда сынып ішіндегі өзара әрекеттестік, оқушының материалды түсінуі және жалпы ынтасы артқан. Мысалға, Google Classroom платформасын тиімді пайдалану оқытудың сапасын жақсартып, оқушылардың сабаққа қатысуын және ынтасын едәуір көтергендігі анықталды..

Bilimland – Қазақстандық білім беру жүйесінде танымал цифрлық платформа. Мұнда мектеп бағдарламасына сәйкес бейнематериалдар, тесттер мен электронды оқу құралдары жинақталған. Мәселен, ауылдық мектептерде “online mektep” жобасы аясында Bilimland платформасы арқылы үздік мұғалімдердің бейнесабақтары көрсетіліп, ауыл мен қала оқушылары арасындағы білім сапасы айырмашылығын азайтуға бағытталған шаралар жүргізілудеc. Зерттеулер бойынша осындай аралас оқыту (blended learning) әдісінің тиімділігі жоғары бағалануда. Аралас оқыту дәстүрлі бетпе-бет және онлайн тәсілдерді біріктіргендіктен, оқушыларға икемділік пен дербестік беріп, мұғалімге де жеке жорамал жасауға жағдай туғызады.

Сонымен қатар **Microsoft Teams**, **Zoom** сияқты онлайн-коммуникация құралдары мен бағдарламалық қамтамасыздандырулар да қашықтықтан сабақ өткізуде қолданылады. Бұл платформалар мұғалімдерге виртуалды сыныптарда сабақ өткізуге, бейнелекциялар ұйымдастыруға, оқушылармен тұрақты байланыста болуға мүмкіндік береді. Қазақстандық тәжірибе көрсеткендей, кезекті пандемиалық жағдайларда мұндай ресурстар мен платформаларды пайдалану оқыту процесінің үзіліссіздігі мен тиімділігін қамтамасыз еткен. Аталған цифрлық технологиялар оқу материалын бір жерден ұсынып, оқушыларға қашықтан жұмыс істеу мүмкіндігін тигізгені байқалды.

Информатика сабағында инновациялық технологияларды қолдану педагогикалық тәсілдерді жаңартуды талап етеді. Аралас (blended) оқыту тәсілі көптеген зерттеулерде оң нәтижелер көрсеткен. Бұл тәсілде дәстүрлі сыныптағы оқыту мен сандық платформалардағы жұмыс үйлесімді жүргізіледі. Мысалы, зерттеу нәтижелері аралас оқытудың оқушылардың белсенділігін арттырып, мұғалімдерге оқытуды даралай ұйымдастыруға мүмкіндік беретіні анықталды. Сонымен қатар, цифрлық педагогика саласында жобалық оқыту, сынып ішінде дифференциация және оқытуды оқушы орталықтандыру тәсілдері ерекше маңызға ие. Цифрлық ресурстар мен геймификацияны біріктірген кезде оқушыларға шығармашылық тапсырмалар, проектілерді орындау ұсынылады, бұл олардың практикалық дағдыларын дамытып, зерттеу дағдыларын қалыптастырады. Мысалы, informatika сабағында шағын топтарға бөлініп, есептерді шешу үшін смартфон немесе планшет арқылы онлайн тапсырмалар орындаған кезде оқушылардың ынтымақтастық дағдылары дамиды.

Қорыта айтқанда, заманауи педагогикада әрбір оқушының қызығушылығы мен қабілетіне қарай білім беру мақсат етіледі. Геймификация, цифрлық ресурстар мен онлайн-платформалар бірлесіп оқыту үдерісін белсенді әрі тиімді етеді, оқушылардың пәнге деген ынтасын арттырады. Мұндай инновациялық тәсілдер арқылы информатика сабағы оқушыларға қызықты әрі қолжетімді болып, білім сапасы жоғарылайды.

Орта мектептегі информатика сабағында геймификация құралдарын, цифрлық білім беру ресурстарын және онлайн-платформаларды қолдану оқытуды жаңғыртып, оқушылардың қызығушылығы мен жетістікке жетуіне ықпал етеді. Мысалы, Kahoot, Quizizz, Minecraft: Education Edition және басқа да инновациялық жүйелер сабақ үдерісіне ойын элементін әкеліп, пәндік материалды тереңдетілген түрде меңгеруді жеңілдетеді. Ал Google Classroom, Bilimland секілді платформалар мұғалімдер мен оқушыларға материалдарды сенімді түрде ұйымдастырып, кері байланыс пен бағалауды автоматтандыруға көмектеседі. Зерттеулер мен тәжірибелер көрсеткендей, аралас оқыту мен сандық технологияларды пайдалану нәтижесінде оқушылардың сыныптағы белсенділігі мен білім деңгейі өседі. Осылайша, информатика пәні мұғалімдері инновациялық технологияларды сабаққа енгізу арқылы оқу процесін барынша қызықты, тиімді әрі оқушы талаптарына сай ұйымдастыра алады.

Әдебиеттер тізімі

1. Бидайбеков Е.Ы., Лапчик М.П., Нұрбекова Ж.К., Сағымбаева А.Е. Жарасова Г.С., Оспанова Н.Н., Исабаева Д.Н. «Информатиканы оқыту әдістемесі». Алматы, 2014. 65 б.
2. Нейматов Я.М. «Образование в XXI веке: тенденции и прогнозы» Алгоритм, 2002. 56 с.
3. Ешанкулова Г., «Инновациялық білім беру технологиясы туралы» Білім, 2007. 109 б.

Званько Роза Васильевна, Горбачева Маргарита Александровна
Учителя начальных классов
КГУ "Рязановская начальная школа отдела образования Костанайского района"
Управления образования акимата Костанайской области

РАЗВИТИЕ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ 4 КЛАССА: ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ КУРСА «ШКОЛА МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ»

Аннотация. В статье представлен опыт реализации курса «Школа математической грамотности» для учащихся 4 класса, направленного на развитие функциональных математических навыков. Раскрыты методические подходы, структура курса и примеры практико-ориентированных заданий. Приведены результаты диагностики, подтверждающие положительную динамику развития вычислительных, логических и аналитических умений учащихся. Сделан вывод о эффективности системной работы по формированию математической грамотности в начальной школе.

Ключевые слова: математическая грамотность; функциональная грамотность; начальная школа; 4 класс; рабочие листы; практико-ориентированные задачи; вариативный компонент; письменные вычисления; движение; величины; логическое мышление; диагностика; образовательная программа; методические подходы.

Введение

Современная образовательная система Республики Казахстан ориентирована на формирование у школьников функциональной грамотности — способности применять знания в практических ситуациях. Одним из ключевых направлений функциональной грамотности является **математическая грамотность**, включающая умение анализировать информацию, работать с величинами, интерпретировать данные, находить решения реальных задач. Особенно актуальна эта задача в начальной школе, где закладывается основа логического и количественного мышления.

Несмотря на то что учащиеся 4 класса уверенно владеют базовыми вычислительными действиями, многие испытывают трудности в решении задач практического характера,

требующих понимания взаимосвязей между величинами, выбора подходящей стратегии, составления модели или рассуждения шаг за шагом. Традиционные учебные материалы не всегда обеспечивают достаточный объём практико-ориентированных заданий, направленных на развитие гибкого математического мышления.

Для решения данной проблемы была разработана и апробирована программа «Школа математической грамотности» для 4 класса. Статья описывает опыт её реализации, методологические подходы, содержание курса и результаты обучения.

Теоретические основы формирования математической грамотности

Математическая грамотность трактуется как способность человека применять математические знания и навыки в разнообразных жизненных ситуациях. Согласно международным исследованиям (PISA, TIMSS) и методическим рекомендациям Министерства просвещения РК, она включает следующие компоненты:

- понимание величин и их взаимосвязей;

- работу с моделями, схемами и алгоритмами;

- выбор стратегии решения задачи;

- интерпретацию и анализ данных;

- умение рассуждать и делать выводы;

- применение математических знаний в нестандартных ситуациях.

Для четвероклассников особенно важны такие элементы, как работа с реальными величинами (вес, длина, время, цена), понимание скорости и движения, решение задач на зависимость между величинами, умение выполнять вычисления несколькими способами.

Возрастные особенности учащихся 9–10 лет позволяют эффективно формировать эти навыки при условии, что обучение строится на:

-практических ситуациях и жизненных примерах;

-разнообразии заданий;

-сочетании устных и письменных вычислений;

-моделировании, схемах и рассуждении;

-опоре на логическое мышление и исследовательские приёмы.

Методологические подходы курса «Школа математической грамотности»

Курс разработан в соответствии с требованиями ГОСО НО РК и Приказа №130, и направлен на системное развитие математической грамотности в рамках вариативного компонента. Основные методологические принципы:

1. Практическая направленность

Каждый урок связан с реальными ситуациями: покупки, движение, распределение предметов, подсчёт времени, построение геометрических фигур, работа с величинами. Это помогает детям увидеть, как математика работает в жизни.

2. Разноуровневость задания

Рабочие листы включают задания от базового уровня до повышенной сложности:

- прямые вычисления,

- логические задачи,

- практико-ориентированные ситуации,

- задачи с недостающими данными,

- на рассуждение и объяснение хода мысли.

3. Развитие логики и критического мышления

Дети учатся объяснять выбор решения, находить ошибки, сравнивать разные способы, моделировать ситуации с помощью схем.

4. Формирование универсальных учебных действий

Курс способствует развитию: регулятивных навыков (планирование и контроль действий); познавательных (анализ, сравнение, обобщение); коммуникативных (работа в паре, аргументирование решения); личностных (уверенность, самостоятельность).

5. Использование авторских рабочих листов

К каждому занятию разработан отдельный рабочий лист, включающий:

текстовые задачи, практические задания, схемы, краткие объяснения, самооценку. Эта система обеспечивает наглядность и структурное восприятие материала.

Содержание курса и типы заданий

Курс включает 34 тематических занятия. Основные направления:

1. Величины и операции над ними

Дети учатся измерять, складывать длины, массы и объёмы, решать практические задачи (например, «Как рассчитать объём коробки?»).

2. Выражения и уравнения

Работа с неизвестными величинами, составление выражений, использование обратных действий.

3. Письменные вычисления

Письменное сложение, вычитание, умножение на двузначные и трёхзначные числа, письменное деление, деление с остатком.

4. Геометрические фигуры и величины

Площадь сложных фигур, периметр, окружность, построения.

5. Задачи на движение

Включают три ключевых типа:

-движение навстречу,

-в противоположных направлениях,

-движение в одном направлении (догон).

Каждый блок сопровождается практическими примерами и визуальными моделями.

6. Логические и нестандартные задачи

Задачи на недостающие данные, задачи с двумя разностями, комбинированные задачи.

7. Практико-ориентированные задания

Например:

«Как рассчитать стоимость набора школьных принадлежностей?»

«Как разделить предметы поровну между группами?»

«Как определить время до встречи?»

Рабочие листы позволяют ученикам применять знания в реальных ситуациях.

Практическая часть: опыт реализации курса

Курс реализован в 4 классе. Занятия проводились один раз в неделю в течение учебного года.

Наблюдения за динамикой учащихся показали:

- значительное улучшение навыков устного счёта;
- рост уверенности в решении текстовых задач;
- снижение количества ошибок в письменных вычислениях;
- развитие способности объяснять свои действия;
- активизацию познавательной деятельности — дети стали быстрее включаться в работу и интересоваться альтернативными способами решения.

Ученики активно использовали схемы, чертежи, модели, что улучшило понимание задач на движение и зависимости величин.

Особенно высокие результаты показали задания, связанные с жизненными ситуациями — дети проявляли интерес и понимали, как применять математику вне уроков.

Результаты и эффективность внедрения курса

На итоговом диагностическом материале было отмечено:

- повышение качества решения задач на 25–40%;

- улучшение понимания взаимосвязей между величинами;

- умение выбирать оптимальный способ вычисления;

- рост самостоятельности в работе с уравнениями и выражениями;

- устойчивое позитивное отношение к предмету.

Ученики стали лучше выполнять задания PISA-формата (работа с информацией, анализ данных, объяснение выбора стратегии).

Программа показала эффективность как инструмент формирования функциональной математической грамотности.

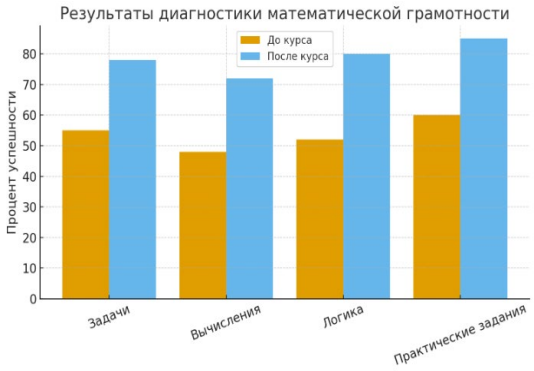

Диаграмма 1

Как видно на диаграмме 1, показатели успешности значительно выросли после прохождения курса:

- выполнение задач повысилось с 55% до 78%;
- вычислительные навыки — с 48% до 72%;
- логическое мышление — с 52% до 80%;
- практические задания — с 60% до 85%.

Такая динамика демонстрирует, что системное обучение в рамках курса способствует формированию устойчивых навыков анализа, планирования и выбора стратегии решения задач.

Заключение

Реализация авторского курса «Школа математической грамотности» показала, что системная работа с практико-ориентированными заданиями позволяет значительно повысить математическую грамотность учащихся 4 класса. У детей формируются не только вычислительные навыки, но и способность анализировать, рассуждать, применять знания в реальных ситуациях.

Программа может быть рекомендована для реализации в других школах как в рамках вариативного компонента, так и как дополнительный курс по углублению математических навыков. Перспективами развития является расширение курса для 3–5 классов, создание электронных тренажёров и разработка методических материалов для педагогов.

Список литературы

1. Государственный общеобязательный стандарт начального образования Республики Казахстан. – Астана: 2022.

2. Приказ Министерства просвещения Республики Казахстан №130 от 5 апреля 2022 года.

3. Бурдина Г.М. Развитие функциональной грамотности младших школьников. – М.: Просвещение, 2021.

4. Колесникова Е.А. Математика и функциональная грамотность. – М.: Учитель, 2022.

5. Назарова Н.Ф. Функциональная грамотность школьников: диагностика и развитие. – СПб.: Питер, 2021.

6. Методические рекомендации НИШ по формированию функциональной грамотности. – Астана, 2023.

7. Сборник современных методик преподавания математики в начальной школе. – Алматы: 2025.

Мухаметжанова Акмарал Люлятовна
Руководитель
КГКП "Центр занятости и развития детской одаренности "Павлодар дарыны" отдела образования города Павлодара, управления образования Павлодарской области

ТЕХНОЛОГИИ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ И ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ В РАБОТЕ С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ

Аннотация:
В представленной статье рассматриваются современные технологии индивидуализации и дифференциации в работе с одаренными детьми, которые сегодня становятся одним из ключевых направлений развития образовательной системы, ориентированной на раскрытие потенциала каждого ребенка. Автор анализирует сущность индивидуального подхода, психологические и педагогические основания дифференциации, а также трудности, возникающие в процессе сопровождения талантливых детей в центрах занятости и развития одаренности. Особое внимание уделено тому, каким образом индивидуальные образовательные траектории, вариативность методологических инструментов и гибкие формы организации учебного процесса позволяют создавать условия для максимальной реализации творческих, интеллектуальных и исследовательских способностей ребенка. Статья опирается на современные исследования в области педагогики одаренности, нейропсихологии, дидактики и организационных моделей работы с талантливыми детьми.

Ключевые слова: одаренные дети, индивидуализация обучения, дифференциация, образовательная траектория, талантливые учащиеся, развитие одаренности, сопровождение детей, технологии обучения.

Современное образование сталкивается с возрастающей потребностью создания такой среды, в которой каждый ребенок мог бы реализовать свой уникальный интеллектуальный, творческий и личностный потенциал, особенно если речь идет об одаренных детях, требующих совершенно иного уровня педагогической поддержки, чем стандартные программы общего образования. Поэтому технологии индивидуализации и дифференциации становятся не только методическим инструментом, но и идеологической основой построения образовательного процесса в центрах занятости и развития одаренности, где задача педагога заключается не в передаче информации, а в создании развивающих условий, помогающих ребенку максимально проявить свою самостоятельность в поиске знаний. Технологии индивидуализации направлены на учет уникальных познавательных стратегий ребенка, особенностей его когнитивных функций, темпа работы и сферы интересов, что делает образовательный процесс не только гибким, но и глубоко личностным.

Индивидуализация обучения одаренных детей предполагает возможность выбора темпа, уровня сложности и направленности учебных задач, что позволяет ребенку погружаться в те области знаний, которые наиболее созвучны его природным способностям и внутренним

мотивационным запросам. Такая практика формирует у обучающегося устойчивый познавательный интерес, укрепляет навыки самостоятельного поиска информации и развивает исследовательское мышление. При этом педагогическое сопровождение строится на постоянном взаимодействии с ребенком, наблюдении за динамикой его развития, а также на коррекции методов и приемов обучения, которые позволяют ученику продвигаться вперед в индивидуально комфортном ритме.

Вместе с тем дифференциация выступает ключевым механизмом адаптации образовательного материала к уровню готовности детей, которые обладают различными проявлениями одаренности, будь то академическая, художественная, техническая или социальная одаренность. Дифференцированный подход позволяет предоставлять разным группам обучающихся разные по сложности и глубине задания, сохраняя общий вектор развития группы. Такая стратегия актуальна в условиях центров занятости и развития одаренности, где собираются дети с разным опытом, интересами и образовательными возможностями. Дифференциация создает условия для того, чтобы каждый ребенок мог чувствовать себя успешным, не перегружаясь и не сталкиваясь с учебной фрустрацией.

Одной из ключевых задач педагога является формирование индивидуальных образовательных траекторий, которые не являются жестким планом, а скорее динамическим маршрутом развития способностей ребенка. Эти траектории включают проектную деятельность, исследовательские задания, участие в соревнованиях и конкурсах, а также творческие формы самовыражения, которые позволяют ребенку увидеть реальный результат своих усилий. Важно, что индивидуальная траектория предполагает постепенное усложнение задач, расширение горизонтов знаний и развитие метакогнитивных навыков, которые помогают ребенку осознавать собственный путь развития и принимать решения о дальнейших шагах.

Особое значение имеет психолого-педагогическое сопровождение, поскольку одаренные дети часто сталкиваются с эмоциональной чувствительностью, перфекционизмом, страхом ошибок и трудностями социальной адаптации. Именно поэтому работа с одаренными учащимися требует от педагога не только профессионального мастерства, но и развитых коммуникативных и диагностических навыков. Индивидуальные беседы, наблюдения, консультации с родителями и психологами позволяют выстраивать эффективную систему поддержки, в которой ребенок чувствует себя понятым, принятым и вдохновленным.

Использование технологий индивидуализации и дифференциации позволяет педагогу применять широкий спектр методов: проблемно-исследовательские задания, интеллектуальные игры, проектно-ориентированное обучение, дискуссии, кейс-методы, творческие мастерские и моделирование практических ситуаций. Такое разнообразие дает возможность детям выстраивать собственную систему знаний и навыков, развивая критическое и системное мышление, способность видеть взаимосвязи между различными явлениями и создавать новые идеи, что крайне важно для развития одаренности.

Большую роль играет организация пространства и времени обучения. В центрах развития одаренности образовательная среда строится таким образом, чтобы дети могли свободно взаимодействовать с ресурсами, оборудованием, материалами, что стимулирует их активность и исследовательскую инициативу. Кроме того, гибкое расписание позволяет заниматься в удобном режиме, распределять нагрузку и избегать эмоционального выгорания, что особенно важно для одаренных детей, склонных к интенсивной интеллектуальной деятельности.

Современные исследования показывают, что сочетание индивидуализации и дифференциации создает условия для формирования у детей не только академических навыков, но и таких качеств как самостоятельность, ответственность, лидерство, способность работать в команде, оригинальность мышления и устойчивость к сложным задачам. Эти качества являются фундаментом для будущего профессионального становления и успешной интеграции в социальную среду.

Заключая рассуждение, можно отметить, что технологии индивидуализации и дифференциации являются неотъемлемой частью современной системы работы с одаренными детьми и позволяют создавать уникальные образовательные условия, которые раскрывают потенциал каждого ребенка. Такие технологии требуют высокой гибкости, творческого подхода и постоянного профессионального роста педагога, однако именно они обеспечивают возможность формирования поколения детей, способных мыслить нестандартно, принимать смелые решения и создавать новое знание, которое станет основой развития общества.

Использованная литература:

1. Богоявленская Д.Б. Психология одаренности детей и подростков. – Москва: Академия, 2021.
2. Савенков А.И. Развитие исследовательских способностей у детей: теория и практика. – Москва: ИНФРА-М, 2020.
3. Грушинская Н.В. Индивидуализация образования: современные подходы и технологии. – Санкт-Петербург: Питер, 2019.
4. Холодная М.А. Интеллект, одаренность, творчество: когнитивный подход. – Москва: Логос, 2018.
5. Sternberg R., Kaufman J. The Cambridge Handbook of Creativity. – Cambridge University Press, 2019.

Өтемісова Динара Абатқызы
Фортепиано класының мұғалімі
Шұбарқұдық балалар музыка мектебі
Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Шұбарқұдық кенті

ШЫҒАРМАНЫ АНСАМБЛЬДЕ ОРЫНДАУ. «ПОЛЬКА» М.ГЛИНКА

Мақсаты:

Білімдік:

• Оқушыларға Михаил Глинканың өмірі мен шығармашылығы туралы қысқаша мәлімет беру;

Дамытушылық:

• Әуен мен ырғақты дұрыс орындау, темп пен динамиканы бақылау дағдыларын дамыту;

• Ансамбльде бір-бірін тыңдау, музыкалық баланс сақтау, үйлесімділік қалыптастыру;

Тәрбиелік:

• Музыка өнеріне құрмет, эстетикалық талғам және орындаушылық мәдениетке тәрбиелеу

Көрнекіліктері:

- Композитор Глинканың суреті
- «Полька» аудиожазбасы
- Слайд/бейнематериал
- Интерактивті тақта
- Музыкалық аспаптар

Сабақтың барысы

I. Ұйымдастыру кезеңі

1.Психалогиялық дайындық
2.Аспапта қолға арналған жаттығу жасау.
3.Үй тапсырмасы
4.Жаңа сабақ
5.Сергіту сәті
6.Бекіту сабағы
7.Қорытынды.

Психалогиялық дайындық «Музыкалық шеңбер»

Мұғалім:

– Балалар, бүгін біз жеңіл, көңілді музыкамызбен танысамыз. Бір-бірімізге жақсы көңіл күй сыйлайық.

Оқушылар шеңберге тұрып, бір-біріне қолын созады.

Бәрі бірге:

«Сәлем, сәлем, достарым,
Музыкамен бастаймын.
Көңілденіп күлейік,
Бүгін бәрін білейік!»

Балалар бір-біріне күліп, басын изеп амандасады. Ал, ендеше аспапта қол жаттығуларын жасайық!

- Гамма
- Арпеджио
- Хроматикалық гамма

Барлық жаттығуларды дұрыс саусақ қоюмен, бірқалыпты темпте, таза дыбыспен орындаймыз.

Оқушылар орындап болған соң қажет жерінде түзетулер енгіземіз.

Жаттығулар аяқталғаннан кейін:

Мұғалім:

– Жақсы, енді үй тапсырмасын тексереміз.

II. Үй тапсырмасын тексеру

Оқушыларға В. Шаинскийдің «Песенка крокодила Гены» шығармасын фортепиано аспабында ойнау берілген болатын.

- Қателері болса, тоқтатып түсіндіру
- Қайта орындату
- Саусақ қоюын, ырғақ, штрих, музыкалық фразировкасына назар аударамыз.

Қорытынды орындау:

Шығарманы **сөзімен**, фортепианомен қосылып орындаймыз (ән айту + сүйемел)

III. Жаңа сабақ

1. Композитор туралы мағлұмат берілді

ЖИ көмегімен жасалған қысқа видеоны көрсетілді.

Негізгі ақпарат:

Михаил Иванович Глинка - (01.06.1804, Новоспасское ауылы, қазіргі Смоленск облысы - 15.02.1857, Берлин) - орыс композиторы, орыс классикалық музыкасының негізін салушысы. Ол 10-11 жасында фортепьяно мен скрипка ойнай бастады. 14 жастағы Глинканы

әкесі Петербург Басты пед.училищесінің жанындағы Благородный Пансионына оқуға берді. Пансионды бітірген соң Глинка Кавказға сапар шегеді, жергілікті халық музыкасымен танысады. 1830 жылы шетелге аттанған композитор Италияда үш жылдай болып, музыкалық білімін толықтыра түсті.

- Белгілі туындылары:
  - «Иван Сусанин» операсы
  - «Иван Сусанин» , «Руслан мен Людмила» операсы

Олай болса бүгін Глинканың «Полька» шығармасымен танысамыз.

«Полька» деген не?

- Серпінді, көңілді, тез орындалатын би музыкасы.
- **Отаны – Чехия.**
- Негізгі өлшемі – **2/4**, секірмелі, жеңіл қимылдармен орындалады.

Талдау:

- **Темпі:** жылдам, серпінді
- **Ырғағы:** секірмелі
- **Көңіл күйі:** қуанышты, ойнақы
- **Құрылымы:** қайталанатын әуен бөлімі бар

«Полька» шығармасын мұғалім ойнап көрсетті. Кейін оқушылармен бірге талданып, ансамбльмен ойналды**.**

- Әр партияны бөлек орындау
- Динамика, темп, үйлесімділікке назар аударту
- Барлық топ бірге толық орындап шығу

Сергіту сәті жүргізілді.

1. Экраннан ритмикалық жаттығуды қосып бірге қайталау.

2. Музыкалық жұмбақ шешу

Бекіту: Baamboozle платформасы арқылы бекіту сұрақтары қойылды.

Сұрақтар:

1. «Полька» қандай би жанрына жатады?

Полька – **жеңіл, серпінді, секірмелі би жанрына** жатады.

2. Польканың әуен ырғағын қалай сипаттар едің?

Польканың ырғағы тез, ойнақы, секірмелі, **әр тактінің бірінші үлесіне екпін түсетін, жеңіл мінезді.**

3. Глинка қай елдің композиторы?

М. Глинка – орыс композиторы

4. Полька биінің шығу тегі қай ел?

Полька биі Чехиядан (Богемия аймағы) шыққан.

5. Ансамбль неше адамнан тұруы мүмкін?

Ансамбль 2 адамнан бастап көп адамға дейін болуы мүмкін.
(Дуэт – 2, трио – 3, квартет – 4, секстет, октет т.б.)

6. Глинканың өмір сүрген жылдары.

Михаил Иванович Глинка (1804–1857).

7. Глинканың ең танымал екі операсын ата.

«Иван Сусанин» (немесе «Өмір үшін патшаға») «Руслан мен Людмила»

Қорытынды және бағалау

- «Білім сандығы» әдісімен өзін-өзі бағалау
- Сабақ бойынша қысқа рефлексия

Бейсенова Роза Талгатовна
Домбыра пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
«Өнер мектебі» мемлекеттік коммуналдық қазыналдық кәсіпорны
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы

ӨНЕР ЖӘНЕ МУЗЫКА МЕКТЕПТЕРІНДЕ ДАРЫНДЫ ОҚУШЫНЫ КОНКУРСҚА ДАЙЫНДАУ ЕРЕКШЕЛІГІ

Кіріспе

Дарынды оқушыны конкурсқа дайындау – бұл тек қана техникалық шеберлікті үйрету емес, сонымен қатар оның сахналық мәдениетін, эмоционалдық тұрақтылығын және шығармашылық еркіндігін дамыту үдерісі. Бұл жұмыс көп уақыт пен еңбекті, жүйелі әдістемені және педагогтың шығармашылық көзқарасын талап етеді.

Дарынды бала дегенде көз алдымызға ерекше қабілеті бар, алғыр, өнерге шын берілген оқушы келеді. Алайда бұл дарын бірден жарқырап шыға келмейді. Ол – нәзік, күтімді қажет ететін, уақытпен шыңдалатын қасиет. Ұстаз – сол дарынды бағыттап, дамытатын жетекші.

Дарынды бала – ол бір гүлдің қауызындағы нәзік бүршік секілді. Оны дұрыс суарып, күтсең – ерекше, әсем гүлге айналады. Біз ұстаздар – сол бағбанбыз.

Мақсат: Дарынды оқушыны кәсіби деңгейде дайындау арқылы конкурс нәтижесін жоғарылату. Дарынды оқушыны конкурсқа техникалық көркемдік,психологиялық және шығармашылық тұрғыда дайндау арқылы сахналық образ жасау.

Міндеттер:

1. Репертуарды дұрыс таңдау
2. Орындаушылық шеберлікті жетілдіру
3. Сахналық мәдениетті қалыптастыру
4. Психологиялық тұрақтылықты арттыру

Репертуар таңдау.

Ең алдымен, біз репертуар таңдаймыз. Конкурсқа дайындықтың ең басты кезеңдерінің бірі – репертуарды дұрыс таңдау.Бұл жерде біз өте мұқият болуымыз керек. Кейде байқаймын, бала өзі ұнатпаған шығарманы қанша үйренсе де, сахнада әсерлі жеткізе алмайды. Сондықтан мен үнемі баланың пікірін ескеремін. Конкурс – тек қана «қажет туындыны орындау» емес, ол – сол туынды арқылы өзін таныту мүмкіндігі. Мұнда баланың жасы мен мүмкіндігін ескеру маңызды. Өте қиын туындыны беріп, баланың ынтасын сындырып алмау керек. Сол сияқты тым жеңіл шығармамен де конкурсқа шығару дұрыс емес. Мен әрдайым «шығарманың өзі балаға шабыт беріп тұруы керек» деп ойлаймын. Сондықтан мен үнемі баланың пікірін ескеремін. Конкурс – тек қана «қажет туындыны орындау» емес, ол – сол туынды арқылы өзін таныту мүмкіндігі.

Біріншіден, шығарманың жас ерекшелігіне сай болуы маңызды.

Екіншіден, оқушының техникасына және орындаушылық мүмкіндігіне лайық болуы қажет.

Үшіншіден, конкурс талаптарына сәйкес келуі шарт.

Сонымен қатар, ұлттық және классикалық шығармаларды үйлестіре орындау оқушының музыкалық көкжиегін кеңейтеді.

Балалалар музыка және өнер мектептерінің жас музыканттардың облыстық фестиваль-байқау ережесінің талаптары бойынша кіші топтан домбыра аспабында төкпе күйден Құрманғазының «Саранжап» күйін,шертпе күй дәстүрінде Тәттімбеттің «Табалдырық қосбасар» күйін,көркем заманауи шығармалардан халық әні «Бипыл» таңдап алынды.

Техникалық дайындық – бұл ұзақ әрі жүйелі еңбектің нәтижесі. Мұнда:

- Күнделікті жаттығулардың жүйелілігі,
- Қиын тұстарды бөліп жаттығу әдісі,
- Аппликатура мен штрихтардың нақтылығы,
- Темп пен динамиканы біртіндеп жетілдіру ерекше назарда болады.

Техникалық дайындықта бір ережені ұстанамын: күн сайын аз-аздан, бірақ тұрақты жаттығу. Кейде балалар күрделі жерін бірден ойнап шығуға тырысады, бірақ мен оған рұқсат бермеймін – алдымен баяу, анық, сосын барып жылдамдатамыз. Өйткені шапшаңдық – дәлдіктен туады.Мұнда негізгі қағида – күрделі жерлерді бөліп алып, жеке-жеке пысықтау.

Мен, балаларға әрдайым:

- Шығарманы басынан аяғына дейін он рет ойнағаннан гөрі, қиын бір бөлігін жүз рет қайталау пайдалы, - деп айтамын.

Техникасыз – еркіндік жоқ. Ал еркіндіксіз – шынайы өнер болмайды.

Сахналық дайындық та өте маңызды. Конкурс – тек орындау емес, көрерменмен байланыс. Оқушы сахнаға шыққан сәттен бастап, оның жүрісі, отырысы, тіпті қолындағы аспапты ұстауы да көрерменге әсер етеді. Бір әдемі киім, өзіне сенімді қимыл – орындауға бөлек реңк береді. Мен өз тәжірибемде сахналық жүріс-тұрысқа арнайы уақыт бөлемін. Балаларға көзқарастың, күлімсіреудің, дұрыс отырыстың қаншалықты маңызды екенін түсіндіремін. Көпшілік сахна мәдениетін тек киіммен байланыстырады, бірақ ол – жалпы бейне, ішкі сенімділік пен жинақылық.

Психологиялық дайындық – жеңістің кілті

Көптеген дарынды оқушылар техникалық тұрғыдан дайын болғанымен, сахнада қобалжып, ойын толық жеткізе алмай қалады. Бұл – қалыпты жағдай. Мұндайда ұстаздың міндеті – баланың ішкі сенімін арттыру.

Мен жиі қолданатын әдістердің бірі – «мини-концерттер». Яғни, сынып ішінде немесе ата-аналардың алдында шағын орындау ұйымдастырамын. Бұл балаға көрермен алдында өзін сынап көруге мүмкіндік береді. Уақыт өте келе толқу да азаяды, өзіне сенімі артады. Дарынды баланы дайындауда ата-ананың рөлі өте үлкен. Олардың қолдауы, уақтылы қадағалауы, тіпті үйдегі моральдық атмосфера да нәтиже береді. Кейде бала дайындықты жалқауланып істемейді, ал кейде керісінше — ата-ана шамадан тыс талап қояды. Сондықтан біз ортақ мақсатты — баланың дамуын бірінші орынға қоюымыз керек.

Мұғалімнің рөлі – жетекші де, демеуші де.

Ұстаз – дайындық үдерісіндегі ең басты тұлға. Біз тек үйретіп қана қоймай, баланың эмоционалдық жай-күйіне де жауап береміз. Қай кезде демеу беру керек, қай кезде қатаң талап қою керек – осыны сезіну маңызды.

Оқушыға сенім арту – оның өзіне сенуіне жол ашады. Біз бірге дайындық жоспарын құрамыз, қателерді түзетеміз, жетістіктерді атап өтеміз. Шындығында, мұндай дайындықта ең үлкен жауапкершілік ұстаздың мойнында. Ұстаз — әрі тәрбиеші, әрі мотиватор, әрі психолог, әрі сахнаға бағыт беруші. Біз тек музыканы ғана үйретпейміз, біз баланың бойындағы сенімділікті, төзімділікті, шығармашылықты оятамыз.

Оқушының прогрессін бақылап отыру үшін ай сайын мониторинг үлгісі, жеке жұмыс парағы, бағалау критерийлері, апталық жеке дайындық кестесі толтырылады.

Қорытынды

Дарынды оқушыны конкурсқа дайындау – тек педагогикалық процесс емес, бұл – бір үлкен шығармашылық сапар. Бұл сапарда мұғалім де, оқушы да, ата-ана да бір команда болып жұмыс істеуі керек.

Біз дайындаған әр шәкірт – болашақ сахнаның иесі, қазақ өнерінің жалғастырушысы.

Сондықтан біз тек музыка үйретіп қана қоймай, болашақ өнерпаздың тұлғасын қалыптастырамыз. Талант — Жаратқанның сыйы, ал сол талантты шыңдау — біздің парызымыз. Мұндағы репертуар таңдау, техника, сахналық мәдениет, психологиялық мәдениет бір-бірінен ажырамайды... Осы тақырыпта мен өз мақсатыма жеттім, еңбектің нәтижесі көрінді, еңбек жемісті болды. Кешегі өткен жас музыканттар байқауында Ельдар Дамиля II -ші орын дипломанты, қазақ ұлттық аспаптар солистері мен ұйымдары арасында өткен «Күй- құдіретті әуез» республикалық байқауында II-ші орын иемденді.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

II дәрежелі

Диплом

Қазақ ұлттық аспаптар солистері мен ұжымдары арасында «Күй – құдіретті әуез» республикалық байқауының жеңімпазы

Ельдар Дамиля

МАРАПАТТАЛАДЫ

Жетекшісі - Бейсенова Роза Талғатовна

Директордың м.а. Д. Садвакасова

Астана қ., 2025 жыл

Д-04625

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫНЫҢ
«ОБЛЫСТЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУ ОРТАЛЫҒЫ» КММ

ДИПЛОМ

Балалар музыка және өнер мектептерінің білім алушылары – жас музыканттардың облыстық фестиваль-байқауында сыныбы бойынша жүлделі 2 орынға ие болғаны үшін

Күй топ Оңтүстік ауданы (қала)

Ельдар Дамиля

марапатталады

Директордың м.а А.Егембердиева

Нурсеитова Сауле Сайлаубековна
Домбыра пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
«Өнер мектебі» мемлекеттік коммуналдық қазыналдық кәсіпорны
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы

«ДОМБЫРА АСПАБЫНДА ШЫҒАРМА ОЙНАУДЫ КӘСІБИ ДЕҢГЕЙДЕ ҮЙРЕТУ»

Өнер әлемінде дарын иелері мен талантты жастарды дер кезінде танып, оларды өзіндік бет-бағдарын табуына ұдайы қамқорлық көрсетіп отырудың зор маңызы бар. Мұның өзі шынайы талант иелерінің барынша жақсарып көрінуіне қабілетін ұштап, жаңа қырынан танылуына ықпалын тигізеді.

Өнердің халық игілігіне айналуына мүмкіндік туғызады.

Дүниедегі ең нәзік санмен қатар ұшқыр қиялды, өткір ойлы адам жанын шебер зергердегідей тамаша өрнектерімен әшекейлеп, оның ең сәулетті жақтарын тауып, әр бір адамның өмірге бір кірпіш болып қалануына барынша себепкер болу - ұстаздық еңбектің ең биік мұраты.

Бала өмірдің гүлі, оның нәзік те кіршіксіз таза жанының титтей де болса дәнін іздестіріп, оны әлпештеп өсіру ең алдымен ата-ананың одан кейін мұғалімдерінің басты міндеті.

Қазіргі замандағы жастарды тәрбиелеу, оқыту, музыкаға бейімдеу, үйрету жұмыстарының бәрі де оларды өмірде саналы азамат болуына ықпал жасайды.

1. Баланы музыкаға баулу.

Музыкалық аспапты үйренуге келген баланы алдымен оның есте сақтау қабілетін, ырғақты сезінуін, тыңдай білу қабілетін толығымен тексеріп алады. Музыкаға қабілеті бар баланы тәрбиелеу үшін алдымен музыкалық сауатын ашады. Оқушыға таңдаған аспабында отыру, оң қол мен сол қол қойылымы бойынша әр түрлі жаттығулар арқылы оқытушының қадағалауымен дайындықтар жүргізіледі.

Музыкалық шығармаларды оқушыға үйрету үшін, оқытушы ең алдымен ол шығармаларды өзі жан-жақты білуі керек. Демек, музыкалық шығармаларды үйрету үшін, оқушыға әрбір шығарманы талдап, оның есінде ұзақ сақталатындай қарапайым тілде түсіндіре білген жөн.

Алғашқы дайындықта оқушының қысылып, жүрексінетіні белгілі, демек оқытушы бұған да мән беруі тиіс. Мұндай дайындық кезінде оқушы назарын шығарманы қомақты, кең тыныста, терең ұғымда орындауға аударып, оның эмоциональдық сезім қасиетін көтеріп, күш-жігер, шығармашылық шабыт беру керек. Бұл жас орындаушы үшін нағыз қамқорлық болып саналады.

2.Шығарманы таңдау

Әр дәуірдегі, әр стилдегі шығармаларды үйрету оқушыны жан- жақты өсуіне әсері мол. Бұл тұрғыда оқушыға шығармалар таңдауға мұқият қараған жөн. Оқушының табиғи дарыны, дайындығы таңдаған шығармаларына сәйкес келгені дұрыс. Оқушыны шығармамен өз бетінше жұмыс жасауға дағдыландыру музыка аспабын қызығып ойнауға құмарлығын арттыру оқытушының басты міндеттерінің бірі.

Осы қызығушылықты жеке сабақта да, үй жұмысында да ең негізгі әдіс деп қараға жөн.

3.Шығармамен танысу

Музыкалық шығармаларды үйретудің бірнеше жолдары бар, оны әр түрлі сатыға бөлуге болады. Шығарманы алғаш үйреткенде, оны оқушыға басынан аяғына дейін бір орындап шығудан басталады. Мұның үлкен мәні бар.Алғашқы ойыны арқылы оқушы шығарманың жалпы характерімен танысады, шығарма музыкасы оның музыкалық сезіміне айта қаларлықтай әсер етеді.

Оқушы жаңа шығарманы басынан аяғына дейін тыңдап танысқаннан кейін, оқытушы енді шығарманы оған өте жай ойнатып оны талдауға кіріседі.

4.Шығарманы талдау

Шығарманы басынан аяғына дейін ойнаған соң, оны бөлшектеп үйрету керек.

Шығарманың қиын жерлеріне көбірек тоқталып, оның игеру жолдарын түсіндіреді, шығарманың музыкалық құрылысы, ырғағы, мелодиялық ерекшелігі жайлы әңгімелеп, таныстырады. Әрине осы тұрғыдан үйретумен оқытушы оқушыдан ең алдымен шығарманың ноталарын өте дұрыс үйреніп, оған аса ұқыптылықпен қарауды талап ету керек.

Ноталарды дұрыс үйрену керек дегенде, шығарманың гармониялық фактурасын, динамикалық ерекшеліктерін шығарманы алғашқы үйрену мерзімінен бастап-ақ түсініп, ырғағы мен мелодиясын бұзбай ойнауын мейілінше қадағалау оқытушының жауапты міндеті.

5.Динамикалық белгілер

Ән-күй не болмаса шығармаларды ойнаған кезде оны өз мәтінінде ойнауымыз қажет. Динамика дегеніміз дыбыс күшін азайту (диминуэндо) немесе арттыру (крищендо) дәрежесі. Шығармашылық мазмұны мен табиғи болмысы, орындаушылық ерекшеліктері динамикалық белгілер арқылы көрсетіледі. Динамикалық белгілерді орындау мағынасын білдіретін италиян сөздерінің бас әріпімен белгіленеді.

Айтылуы,	жазылуы	мағынасы:
Форте	F	Қатты, күшті
Пиано	p	Ақырын,жәй
Меццо-форте	mf	Орташа күшпен
Меццо-пиано	mp	Ақырын
Фортиссимо	ff	Өте күшті,қатты
Пианиссимо	pp	Өте ақырын,жәй
Крещендо		Бірте-бірте күшейте
Деминуэндо		Бірте-бірте жайлата

6.Аппликатура

АППЛИКАТУРА - итальян тілінен аударғанда «applico» - басу, орналастыру деген мағынаны білдіреді.

Музыка аспабын тартқан кезде перне басатын сол қол саусақтарының орналасу, алмасу тәртібі және олардың нотадағы жазылу белгісі.

Шығарма үйренуде аппликатураны дұрыс пайдаланудың маңызы еш уақытта естен шығармау керек. Оқушыға аппликатураны өзі оқып уйренуге жаттықтыру, оқытушының міндеті болып саналады.Қандай бір шығарма болмасын, оқытушының жәрдемінсіз-ақ оқушының өзіне ыңғайлы етіп тиісті аппликатура қоя білуі, оның шығарманы дұрыс ойнауына, саусақтарын орынды пайдалана білуіне көп көмегін тигізеді.

Жаттығулардың оқушыға пайдасы саусақтың икемді қозғалысына, ұстамдылыққа тәрбиелейді. Орындаушылық шеберлік үшін дұрыс қойылған аппликатураның маңызы өте зор. Аппликатура барлық аспаптарда дара сандармен 1,2,3,4,5 белгіленеді.

7.Техникалық орындаушылық

Жаңа шығарманы үйрену тәсілінен кейінгі негізгі үйрену жұмысының бірі, шығарманың орындаушылық жағын үйрену болып табылады.

Техникалық орындаушылық тұрғыдан үйрену, шығарманы музыкалық-көркемдік тұрғысынан орындау деген емес, үйренетін шығарманың нотасын дұрыс үйреніп, оның қиын жерлерін барынша игеріп, автор ойын, шығарма мазмұнын дұрыс түсіне білу, шығарма характеріне байланысты ойнау-орындау әдістерін шыңдау, дамыту деген сөз.

Әрбір шығарманың техникалық қиын жерлері кездесетіні сөзсіз. Мұндай жағдайда оқушыға техникалық жаттығулар беру керек. Бірақ ол жаттығулар шығармадағы оқушыға бой бермейтін сол қиын жерлерін игеруге көмектесіндей дәрежеде болып, тиісті педагогикалық мақсатта берілуі керек.

Егер жаңа шығарманы үйненуде оқушыға айтарлықтай қиындық тумай жатса, онда оған әртүрлі жаттығулар беріп, уақытын босқа алудың керегі де жоқ.

Жаңа шығарманы үйрену кезінде оқушыны өз қатесін өзі біліп, оны жөндеп, дұрыстап ойнауға дағдыландыру оқытушының педагогикалық міндеттерініңбірі болып саналады.

Оқушы алғашқы үйрену кезінен бастап-ақ шығарманы дұрыс үйренуге, қате жібермеуге, оқытушы көрсеткен ойнау-орындау тәсілдерін дұрыс игеруге талаптанғаны дұрыс.

Оқушының шығарманы бірден жатқа ойнауына болмайды. Өйткені орындаудағы кемшіліктер мен шығарма нотасын үйренудегі қателер көбіне шығарманы әлі тегіс түсініп, үйреніп болмай, жатқа ойнағандықтан шығады. Сондықтан шығарманы қашан үйреніп, оны орындауға жаттыққанға дейін оқушыдан тек нотамен ойнау талап етіледі. Сонда ғана оқушы жаңа шығарманы мазмұнына сай, оның техникалық орындаушылық тәсілдерін ойдағыдай игеріп үйрене алады.

8.Шығарманың музыкалық-көркемдік дәрежесі.

Жаңа шығарманың жоғарыда айтқан тәсілдерін игеріп болғаннан кейін, шығарманы көркемдік дәрежесі тұрғысынан ойнау жұмысы қалады. Өйткені оқушы бұған дейін шығарманың нотасын техникалық ойнау әдісін, оның динамикалық ерекшеліктерін үйренсе енді соның бәрінің басын қосып, шығарманы өз екпінінде, автор ойына сай музыкалық көркемдік дәрежеде орындауды мақсат етіп қоюға тиіс.

Орындаушылық шеберлік әдістерін молынан пайдаланып, музыкалық аспаптың дыбыс бояуын орын-орнымен жұмсап шығарманы динамикалық шарықтау шегіне жеткізу керек деген сөз.

Осы мақсатқа жету үшін оқушы ұдайы ізденіп, еңбектенуі керек.

Музыкалық шығараны орындағанда аспаптың бар дыбыс мүмкіншілігін өте ептілікпен, орынды және орындаушылық шеберлік сай жоғары музыкалық дәрежеде пайдалануы тиіс, оның бәрі музыкалық образ жасаудың негізігі тәсілдерінің бірі.

Шығарманы ойнау-орындау әдістерін, аппликатурасын, қағыстарын игеріп болғаннан кейін, шығарманы түгелімен орындап шығуы керек.

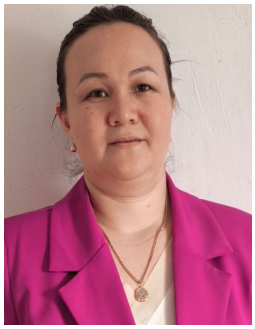
Осылай үйренген оқушы жаңа шығарманы белгілі мерзімде үйреніп, меңгере алады.

Міне, сонда ғана белгілі табысқа жетуге сенім мол болады.

Мұқан Айымгуль Саматқызы, Жуматова Саулеш Тойшыбековна
Бастауыш сынып мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының Қостанай ауданы білім бөлімінің
«№1 Заречный жалпы білім беретін мектебі» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІГІН АРТТЫРУДАҒЫ КӨРКЕМ ЖАЗУДЫҢ РӨЛІ

Аннотация.
Мақалада «Көркем жазу» бағдарламадағы негізгі идеялар: каллиграфияның маңызы, әріп элементтері, жазу мәдениеті, оқушы тұлғасын дамыту сияқты тұстар қамтылды

Бастауыш мектеп – оқушының оқу дағдылары қалыптасатын маңызды кезең. Осы кезеңде көркем жазуға көңіл бөлу баланың жалпы дамуына оң әсер етеді. Көркем жазу – тек әріптерді әдемі жазу емес, бұл оқушының ойлау, қабылдау және зейін қабілеттерін дамытуға бағытталған күрделі үдеріс.Көркем жазуды жүйелі түрде үйрету арқылы оқушының ұсақ моторикасы дамиды. Бұл өз кезегінде ми қызметімен тікелей байланыста болып, баланың есте сақтау, зейін қою қабілеттерін арттырады. Саусақ бұлшықеттерінің жетілуі жазудың жылдам әрі сапалы болуына әсер етеді.Сонымен қатар, көркем жазу баланың эстетикалық талғамын қалыптастырады. Әріптің дұрыс жазылуын меңгеру барысында оқушыда ұқыптылық, шыдамдылық, тиянақтылық сияқты қасиеттер қалыптасады. Бұл қасиеттер кейінгі оқу әрекетінде де маңызды рөл атқарады.Көркем жазу сабақтарында оқушылар әріп элементтерін дұрыс жүргізуге, сызықтарды біркелкі, арақашықтықты сақтап жазуға үйренеді. Бұл олардың оқу дәптеріндегі жұмыстарын түсінікті әрі оқуға жеңіл етеді. Мұндай дағды тек қазақ тілі сабағында ғана емес, басқа пәндерде де қажет.Сондай-ақ көркем жазу арқылы оқушының психологиялық жағдайы да оң әсер алады. Жазуға зейін қою, әріптерді мұқият жазу баланы сабырлы болуға, асықпай жұмыс жасауға үйретеді.

Көркем жазуды оқытудың тиімділігі тек әдемі қолтаңба қалыптастырумен ғана шектелмейді; ол оқушының танымдық, психологиялық және тұлғалық дамуының кешенді негізі болып табылады. Бастауыш сынып – жазу дағдысының қалыптасуындағы ең шешуші кезең, сондықтан оған арналған арнайы бағдарламалардың нәтижесі өте жоғары.

Біріншіден, танымдық тиімділік. Көркем жазу сабағындағы әрбір әріптің элементтерін (қисық, түзу, дөңгелек) дәлдікпен шығаруды талап ету оқушының **көру және қол қозғалысын үйлестіруін (координациясын)** жетілдіреді. Микропластикалық қозғалыстар арқылы мидың сөйлеу және сауаттылыққа жауап беретін орталықтары белсендіріледі. Нәтижесінде, әдемі жазатын оқушының **орфографиялық қателіктері** азаяды, себебі ол әріптің графикалық бейнесін тез есте сақтайды.

Екіншіден, психологиялық-тәрбиелік тиімділік. Көркем жазу сабағындағы ұқыптылық пен табандылықты талап ету оқушының зейінін шоғырландыру қабілетін арттырады. Әрбір жолдың тегіс, әрбір әріптің біркелкі болуына тырысу – ерік-жігерді және өзін-өзі бақылау дағдысын қалыптастырады.Жазу арқылы мақал-мәтелдердің (мысалы,

"Ақыл- тозбайтын тон, Білім – таусылмайтын кен") мағынасын ұғыну оқушыны эстетикалық және рухани тұрғыдан тәрбиелейді.

Үшіншіден, оқу процесіндегі тиімділік. Көркем жазу дағдысының жоғары болуы оқушының дәптеріндегі жұмысының ұқыптылығын қамтамасыз етеді. Ұқыпты жұмыс – мұғалім үшін оқушының білімді меңгеру деңгейін анықтауды жеңілдетеді, ал оқушы үшін өз жұмысына деген жауапкершілігін арттырады. Сөйтіп, көркем жазу бастауыштағы барлық пәндерді сапалы меңгеруге қажетті негізгі құзыреттіліктердің біріне айналады.

Қазіргі заманғы бастауыш білім беру жүйесінде оқушының сауатты жазуы – оның оқу жетістігінің маңызды көрсеткіші. Әсіресе, бастауыш сыныпта жазу дағдысының дұрыс қалыптасуы баланың әрі қарайғы оқуында үлкен рөл атқарады. Осы тұрғыда «Көркем жазу» авторлық бағдарламасы оқушының жазу мәдениетін қалыптастыруға бағытталған маңызды әдістемелік құрал болып табылады. Бастауыш білім – баланың болашақ оқу мәдениетінің іргетасы. Осы кезеңде қалыптасқан жазу дағдысы оның жалпы оқу сауаттылығына тікелей әсер етеді. Осыған байланысты 1-сынып оқушыларына арналған «Көркем жазу» авторлық бағдарламасының маңызы ерекше.

Бағдарлама оқушылардың каллиграфиялық дағдысын қалыптастыруға, қол моторикасын дамытуға, жазу мәдениетін жетілдіруге бағытталған. Сонымен қатар көркем жазу арқылы оқушының ұқыптылық, төзімділік, жауапкершілік, эстетикалық талғам сияқты тұлғалық қасиеттері дамитыны сипатталады. Бағдарлама көркем жазуды тек дағды ретінде емес, тәрбиелік құрал ретінде қарастырады. Аталған бағдарлама оқушылардың каллиграфиялық жазуын қалыптастыруға, әріп элементтерін дұрыс жазуға және жазу мәдениетін дамытуға бағытталған. Бағдарламада қаламды дұрыс ұстау, дұрыс отыру, әріп элементтерін (сызық, доға, ілмек) меңгеру және әріптерді бір-бірімен дұрыс байланыстырып жазу дағдылары жүйелі түрде қамтылған .

Көркем жазу тек техникалық дағды емес, ол – оқушының ұқыптылығын, зейінін, жауапкершілігін және эстетикалық талғамын тәрбиелейтін маңызды құрал. Әдемі жазуға үйрету арқылы баланың мінез-құлқында тәртіп, табандылық және еңбекқорлық сапалары қалыптасады.Бағдарламада әр дыбыстың ерекшелігіне қарай жүргізілетін жаттығулар, деңгейлік тапсырмалар, көркем жазу минуттары оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың жазу әрекетіне оң мотивация қалыптастырады. Бұл өз кезегінде жас ерекшелігіне сай оқыту принциптерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бағдарламада теориядан гөрі тәжірибелік жұмыстар басым. Әр сабақта оқушылар нақты жазу үлгілерімен жұмыс жасап, қол жаттықтыруға мүмкіндік алады. Әріп элементтерінен бастап, буын, сөз және сөйлем жазуға дейін бірізділікпен ұйымдастырылған.Саусақ моторикасын дамытуға арналғанойындар, штрихтар,фигуралар салу арқылы оқушының қол бұлшық етін жаза дайындайды. Әр оқушының жазу қарқыны ескеріліп, жеке түзету, қолдау жұмыстары жүргізіледі.

«Көркем жазу» авторлық бағдарламасы – бастауыш сынып оқушыларының сауатты, ұқыпты және әдемі жазу дағдысын қалыптастыратын тиімді құрал. Ол оқушының жазу мәдениетін жетілдіріп қана қоймай, тұлғалық қасиеттерін дамытуға да ықпал етеді. Бағдарлама жүйелі қолданылған жағдайда, оқушының сауаттылығы артып, таза, әдемі, ұқыпты жазу дағдысы қалыптасады. Осы өзектіліктерді ескере отырып, біздің авторлық "Көркем жазу" бағдарламамыз 1-сынып оқушыларының жазу мәдениетін, ұқыптылығын және каллиграфиялық сауаттылығын жүйелі түрде қалыптастыруға бағытталған. Бағдарламаны жүзеге асыру нәтижесінде оқушылардың жазу сапасы айтарлықтай жақсарғаны, әріптерді дұрыс байланыстыру дағдысы қалыптасқаны байқалды.

Қорытындылай келе, «Көркем жазу» авторлық бағдарламасы – бастауыш сыныпта оқушылардың жазу мәдениетін қалыптастыратын, олардың тұлғалық дамуына ықпал ететін маңызды әдістемелік құрал. Бағдарлама бастауыш сынып мұғалімдеріне практикалық көмек беріп, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
2. Көшімова Г.Қ. Бастауыш сыныпта тіл дамыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2020.
3. Баймұратова Б. Сауат ашу әдістемесі. – Алматы: Рауан, 2019.
4. Таубаева Ш.Т., Лактионова Т.Ә. Педагогиканың теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.
5. Әбішева С.К. Бастауыш сыныпта көркем жазуға үйрету жолдары. – Алматы: Мектеп, 2017.
6. Жұмабаева Ә. Бастауыш мектеп педагогикасы. – Алматы: Print-S, 2018.
7. Мұқанова Г.С. Бастауыш сынып оқушыларының жазу дағдысын қалыптастыру. – Алматы: Эверо, 2020.
8. Сәтова А. Көркем жазу және каллиграфия негіздері. – Алматы: Өнер, 2019.
9. Назарбаев Зияткерлік мектептері. Бастауыш мектептегі оқыту әдістемесі нұсқаулығы. – Нұр-Сұлтан, 2021.

Юнысова Айгерим Рысбаевна
Вокал класының мұғалімі, педагог-сарапшы
Шұбарқұдық балалар музыка мектебі
Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Шұбарқұдық кенті

ВОКАЛ САБАҒЫНДАҒЫ СӨЙЛЕУ ТЕХНИКАСЫ ЖӘНЕ ДИКЦИЯМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Мақсаты:

-Оқушыларға дұрыс сөйлеу техникасын үйрету;

-Дикцияны жақсарту үшін дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту тәсілдерін қолдану;

-Артикуляциялық аппаратты (ерін, тіл, жақ) икемдеу;

-Вокалдағы сөздің анық естілуін қалыптастыру.

Күтілетін нәтижелер

Оқушы:

Артикуляциялық мүшелерді дұрыс қолданады;

Дыбыстың анық шығуына жағдай жасайды;

Жаттығуларды вокалдық орындауда пайдаланады;

Ән мәтініндегі сөздерді айқын, таза айтады**.**

Көрнекілігі: интерактивті тақта, фортепиано аспабы, жаңғақтар, таяқшалар, салфетка, айна.

І Ұйымдастыру кезеңі

(Музыкалық гамма арқылы клавишпен кіру.)

Сәлемдесу
Оқушының дауыс жағдайын сұрау
Сабақтың мақсатымен таныстыру

II Жаңа сабақ:

Сөйлеу техникасы мәнерлеп оқудағы сөйлеу техникасының маңыздылығы көркем сөз оқу өнері сөйлеу техникасын әбден меңгеруді талдап етеді. Сөйлеу техникасы сөйлеу мүшелерінің қызметімен тығыз байланысты. (слайд)

Сөйлеу техникасына жақсы жаттықпаған, дағдыланбаған адам коркем шығарма мәтінін тыңдаушыларына ауызша мәнеріне, нақышына келтіріп жеткізе алмайды.

Сөйлеу техникасын игеру тәсілін музыкалық аспаптарды күйіне келтіру сияқты. Егер аспап күйіне келмесе,орындалатын шығарманың әуезділік сапасы төмендейді, тыңдаушылардың құлағына жағымсыз естіледі. Демек, мәтінді оқыр алдында сөйлеу техникасына біршама көңіл бөліп, дайындық жұмысын жүргізу қажет. Сөйлеу техникасы бірнеше түрге бөлінеді.

1 Тыныс, демалу мәнері.
2 Ырғақ.
3 Сөйлеу
4 Дикция.

Тыныс, демалу мәнері.

Сөйлеу техникасында тыныс, тыныс алу ағзаның физиологиялық өмір сүруінің қызметін жүзеге асырумен бірге сөйлеудің энергиялық базасы да бола алады. Адам материалды ұзақ баяндаса, не ұзақ оқыса, тыныс алуға жаттықпаса, шаршағаны бет-пішінінен бірден біліне бастайды. Бет-пішіні қызарып тынысы тарылып, ентіге бастайды. Осыдан сөйлеу мәнері бұзылады.

Тыныс алудың үш түрі бар:

1. Көк ет арқылы
2. Көкірек арқылы
3. Қабырға арқылы

Тыныс алу жаттығулары:

Арқа, мойын бұлшықеттерін жеңіл созу
С-с-с-с-с-с-с
Ш-ш-ш-ш-ш-ш
От топота копыт Пыль по полю летит
1 – мұрынмен терең демалып, ауаны ішке-сыртқа шығару
2 - ЧЧЧЧЧЧЧЧ ЦЦЦЦЦЦЦ СССССССС ШШШШШШШШШ

Орфоэпиялық жаттығулар тіл маманына ғана емес, сонымен қатар біздің музыка саласына да соның ішінде вокал класы үшін әріптерді дұрыс айту өте маңызды.

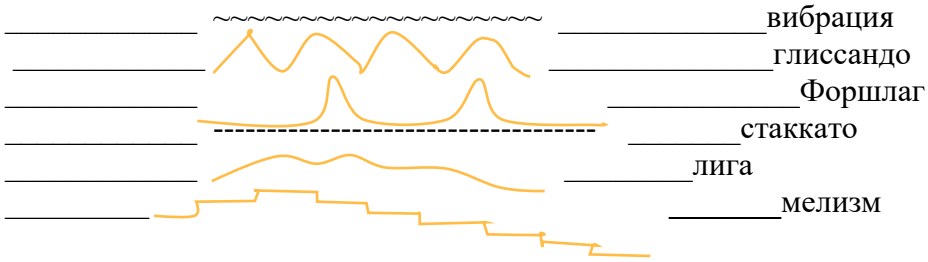
Орфоэпиялық жаттығулар

Жаңызды, мойынды, иықты босату
ГБДИ, ГБДЭ, ГБДА, ГБДО, ГБДУ, ГБДЫ
КЧКИ, КЧКЭ, КЧКА, КЧКО, КЧКУ, КЧКЫ
БРА,БРЭ, БРИ, БРО, БРУ
ҢҢҢҢҢҢҢҢ
(Дауыс биіктігін метроном бойынша өзгерту)

Ырғақпен жұмыс. Сөйлеудің жылдам, жай болуы - дауыс ырғағына байланысты. Эксперименттік тәжірибелерге қарағанда үлкен адамдар бір минутта 120-150 сөз айтады. Материалдың қиындау жерін жай айту, одан жеңілдеу материалды тез айту, белгілі дауыс ырғағын дұрыс қолдануға байланысты.

Дауыстың мәнерлі болуы үшін логикалық, психологиялық паузаны пайдалану керек. Өзіңнің дауысыңды бағалағаннан кейін: тыныс алу, дикцияны жөндеу, дауыс байланысын жөндеу, оймен байланыстыру қажет.

ГБДИ, 5-10 рет демалыссыз айту

Сөйлеу мәнерімен жұмыс. Кейбір адамдардың дауыс тембірінің не көтеріңкі, не баяу болуы табиғатынан деушілік бар, оған келісуге болмайды. (Нұрайымды мысалға ау). Тарихта шешендікке жаттығуда өзінің дауыс тембірін, тонын өзімен-өзі жаттығу нәтижесінде дұрыс жолға қойған талай ораторларды айтуға болады. Мысалы, Демосфен өзінің тіл кемістігін жаттығу арқылы жоя білген. Сол сияқты В. Маяковский 20 жасында дауысын бір ырғаққа жаттықтыру үшін, ағынды өзен жағасына барып аузына тас салып, сөйлеп жаттығады. (ауыздарына құрт салу арқылы сөйлету,).

Ал сөйлеу кезіндегі тыныс алу ерікті және еріксіз болып екіге бөлінеді. Еріксіз тыныс алу дегеніміз – демді ішке жұту, дем шығару, шұғыл кідіріс жасау. Бұл кәдімгі күнделікті сөйлеу процесінде болады.

Ерікті тыныс алу дегеніміз – демді ішке тарту, кідіріс жасау және дем шығару. Тыныс алудың бұл түрі көркем шығарманы мәнерлеп оқуда, айтуда қолданылады. Тыныс алудың осы түрлерін меңгергеннен кейін тәрбиеші дауысты дұрыс сақтаудың төмендегідей ережелерін білуі керек:

1. Әркім өзінің табиғи дауысымен сөйлеуі тиіс. Айқалап қатты сөйлеуге болмайды.
2. Ұзақ сөйлеуге немесе өлең айтуға болмайды.
3. Тамақты суықтан сақтану керек.
4. Мұрын жолының ауруларынан сақтау керек.

Әр адамның өзіндік дауысы болады. Соған байланысты әр адамның дауысының өзіндік айрықша ерекшеленуі дауыстың биіктігі немесе ырғағы деп аталады. Ал дауыстың мәнерлеп сөйлеу кезінде жоғары, орташа, төмен ырғаққа жеңіл ауыса алуын дауыстың икемділігі деп атайды.

Дикциямен жұмыс. Дикция дұрыс болу үшін ерін, езу, тіс, көмекей, жақ, таңдай сияқты сөйлеу аппараттары дұрыс жұмыс істеуі керек. Ол үшін мектепте, үйде жаттығу жұмыстарын көп жүргізу керек. Ондай жаттығулар - дыбыстардың айтылу артикуляцияларын жаттықтыру, мәнерлеп оқуды жүзеге асыру, дауысты, дауыссыз дабыстардың айтылу, қолдану дағдыларына жаттықтыру керек.

III. Ән мәтінімен жұмыс

Қысқа шумақты таңдау

Әр сөзді бөлек айту

Әуенсіз, тек ырғақпен оқу

Әуенмен қосып айту

Негізгі ереже

Әнде дауысты дыбыстар созылады

Дауыссыз дыбыстар қысқа, бірақ анық

Әнді айту кезінде жақтың жеткілікті ашылуын бақылау

IV. Қорытынды:

Сабақта өткен жаттығуларды талқылау

Қазіргі орындаудағы қателер мен жетістіктер

V. Үйге тапсырма:

1 жаңылтпаш + 5 минут артикуляциялық жаттығу

Ешпағанбетова Әсемгүл Меңдібайқызы
Вокал класының мұғалімі, педагог-сарапшы
Шұбарқұдық балалар музыка мектебі
Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Шұбарқұдық кенті

ДЫБЫСТЫ ДҰРЫС ҚОЮ ЖӘНЕ ТЫНЫС АЛУ ТЕХНИКАСЫН ДАМЫТУ

(шебер сабақ)

Lesson Study – бұл сыныптағы іс-әрекетті зерттеу жұмысының ерекше түрі.

Lesson Study –бізге Жапониядан келген. «Дзюгекенкью» деген жапон сөзін ағылшынша «**Lesson Study**» деп аударған педагог Макота Йошида болды,бұл мектептегі оқуды жетілдірудегі жапондық тәсіл. 1970 жылдан бастап «**Lesson Study**» барлық жапон мектептерінде мұғалімдердің біліктілігін арттырудың негізгі тұғыры болып есептеле бастады.

Бұл «**Lesson Study»** әдісін - жалпы орта мектептерде пайдаланып келеді, топтық сабақтарда пайдалану өте тиімді. Осы «**Lesson Study»** әдісінің кейбір элементтерін пайдалана отырып, музыка әдебиеті, сольфеджио, хор, аспаптық ансамбль, вокалдық ансамбльде сабақтарында қолдануға болады деп ойлаймын.Орындаушылық, ансамбілдік немесе теориялық пәндік ерекшелігіне қарай шығармашылық және практикалық тұрғыда бейімделіп жүргізіледі.

Кіріспе сөз: Құрметті әріптестер өздеріңіз экраннан көріп отырғандай

«Lesson Study» туралы кішкене мағлұмат алдық деп ойлаймын. Бүгінгі сабақта осы **«Lesson Studyді** вокал сабағында қолдану жөніндегі зерттеу сабағыма қош келдіңіздер. Сабақтан алған әсерлеріңізді бөлісіп, ой-пікірлеріңізді білу біз үшін өте маңызды. Вокалдық кіші топқа арналған «Дыбысты дұрыс қою және тыныс алу техникасын дамыту» жолындағы зерттеу тәжірибелік жұмысымды сіздермен бірлесе отыра жүргізіп, нәтижесін бірге талдасақ деймін.

Сабақтың мақсаты:

1.Оқушыларды оқытуға көңіл аудара отырып,оқытуды жетілдіру және оның сапасын арттыру құралы ретінде қосымша білім беру мектептерінің мұғалімдеріне «Lesson Study» әдісін ұсыну.

Мұғалімдермен бірлескен бақылау, талдау, арқылы зерттеу сабағын жетілдіру.

Зерттеу сұрағы:

Тыныс алу мен дыбыс сапасын жақсарту үшін қандай әдіс тиімді?»

Lesson Study кезеңдері:

1.Жоспарлау кезеңі:

Мұғалімдер тобы (3 мұғалім)

- Бұл мұғалімдер сабақтың нақты мақсатын және зерттеу сұрағын анықтайды: Мысалы «Тыныс алу мен дыбыс сапасын жақсарту үшін қандай әдіс тиімді?»
- Бақылауға алынған топты сырттай бақылап отырады.
- Зерттеу сабағы **3** критериден тұрады.

1. Тыныс алу жаттығулары

2. **Дауыс жаттығулар мен вокализациялар**

3. Ән айту бөлімі.

- Сабақтың жоспары, бақылау парағы беріледі.

2. Сабақты өткізу барысы:

Бір мұғалім сабақты өткізеді, ал басқа мұғалімдер бақылаушы ретінде қатысып, кейін талдау жүргізеді.

Сабақ құрылымы:

Топтық жұмыс болғандықтан сіздерді екі топқа бөлсем деймін.

Кіріспе: Тыныс алу жаттығулары. Стрельникова туралы айту.

(А.Стрельникованың тыныс алу гимнастикалық жаттығуларын қолдану.)

1.« Ладошки **»**, **«**Пагончики», « Насос», «Обними плечи».

2.Негізгі бөлім: Дауыс жаттығуларын жасау.

1. До-ре-ми-фа-соль-ля-си-до. До-си-ля-соль-фа-ми-ре-до.

2. До-ре-до, До-ре-ми-ре-до, До-ре-ми-фа-соль-фа-ми-ре-до.

3. Мы перебегали берега, Мы перебегали берега.

3.Ән айту бөлімі: **Қысқа музыкалық фразаны орындау**

Ұстазым әнін орындау.

1. Ғалым да, кенші де бас иетін.

Ұстазым, бар сенің қасиетің.

Білім берген, ой берген .ақыл берген.

Көз алдымнан кетпейді ау асыл бейнең

Қайырмасы:

Ұстазым!

Ақылшы дос,ой арманым,

Арналсын саған осы аяулы әнім.

2.Күтеді біздерді үміт алдан,

Ұстазым, мен сені ұмыта алман,

Үйретем деп өмірдің парасатын,

Ағарды ғой мен үшін қара шашың

3. Қорытынды: Мұғалімдер өзара сезімдері мен нәтижелерін талқылай алады.

3. Сабақты талдау.

Бақылаушы мұғалімдер: Осы екі топты бағалап, талдау жүргізіледі.

Талдау сұрақтары:

А. Тыныс алу әдіс-тәсілін күнделікті жұмыста сергіту ретінде қолдануға бола ма?

Б. Вокализацияларды орындау анық нақты әдемі мәнерлі сөйлеу үшін маңызды ма ?

С. Ән айту басқа сала мамандары үшін қаншалықты маңызды?

Д. Келесі сабақта нені өзгертеміз?

4. Күтілетін нәтиже:

Сабақ қайталанып өткізіледі ,талдау нәтижесіне сүйеніп жетілдірілген әдістерімен. Қайтадан бақылау және талдау жасалады**.**

- Вокалдық тынысы мен дыбыс сапасы жақсарады.

- Мұғалімдер өзара тәжірибе алмасады.

- Сабақ беру әдістемесі нақты дәлелге сүйеніп жетілдіріледі.

Сабақтың соңы: Рефлексия «Ашық микрофон» әдісі.

Бүгінгі **Lesson Study** барысындағы сабағыма белсене қатысқандарыңыз үшін үлкен рахмет. Бірлескен зерттеулеріміз нәтижелі болып, оқыту сапасын арттыруға үлес қосады деп сенемін.

Тәжірибе алмасудағы ашықтықтарыңыз бен қолдауларыңызға рахмет. Алдағы уақыттарда да бірге дамуға тілектеспін. Баршаңызға шығармашылық шабыт пен табыс тілеймін.

Бекмағамбетова Гүлжазира Кадірғалиқызы
Вокал класының мұғалімі, педагог-сарапшы
Шұбарқұдық балалар музыка мектебі
Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Шұбарқұдық кенті

«МАУСЫМЖАН» ХАЛЫҚ ӘНІН СҮЙЕМЕЛМЕН ОРЫНДАУ

1 класс оқушысы: Жәдігерова Еркеназ.

Мақсаты:

Оқушыға әнді сезіп айтуға, әуенді сезінуге, сүюге баулу, сабаққа деген қызығушылығын арттыру. Оқушының есту, есте сақтау қабілеттерін дамыту.

Ұйымдастыру бөлімі:

1. Психалогиялық дайындық
2. Дауысқа жаттығу жасау.
3. Үй тапсырмасы
4. Жаңа сабақ
5. Сергіту сәті
6. Бекіту сабағы
7. Қорытынды.

Психалогиялық дайындық баланың сабаққа дайындығын тексеру үшін әртүрлі түстердің ішінен бір түсті таңдап көңіл күйін анықтау.

Біз сабақта ән орындамас бұрын не істеу қажет? Ия дауысқа жаттығу жасаймыз. Әр сабақ сайын біз дауысқа жұмыс жасаймыз. Даусымыз біздің аспабымыз. Аспабымыз дұрыс жұмыс жасау үшін біз нестейміз. Даусымызды жаттықтырамыз, қыздырамыз.

Дауысқа жаттығу жасамас бұрын ең алдымен бұлшықеттерге жаттығу жасайық. Дыбыстарды анық айту үшін, нақты таза сөйлеу үшін дұрыс тыныс ала білуіміз керек. Ең бірінші таңдайымызды көтеріп аламыз. Адам аузында екі таңдай болады. Біреуі қатты таңдай, біреуі жұмсақ таңдай. Сол жұмсақ таңдаймен жұмыс жасаймыз..Танертен ұйқыдан тұрғанда кешкісі ұйқың келгенде есімейміз? Ия есінейміз. Сол есінеп жұмыс жасап көрейік. Есінедік таңдайымыз көтеріліп аузымызға суық ауа барды. Осы жаттығуды бірнеше рет жасаймыз.

Тыныс алу жаттығуы. Тыныс алғанда да бізде үшке бөлінеді. Кеуде, диафрагма, құрсақтық. Эстрада ән айту барысында диафрагмалық тыныс алуды пайдаланамыз. Тыныс алғанда екі қолымызды белімізге қойып яғни дене, иығымыз кеуде клеткалары ешқандай қозғалыссыз болу керек. Баяу мұрынмен терең дем аламыз ауызбен шығармамыз. Бірге жасап көрейік. Тыныс аламыз екі секунд ұстап сыртқа шығармыз. Әрі қарай аспаптың көмегімен дауыс жаттығуын жасаймыз. Ең бірінші жаттығу бұл ауызды жауып дауыс аппаратын қыздырып аламыз.Ауызды жапқан кезде тісіміздің арасы ашық болады, бірақ ерніміз жабық болады. Бұл жаттығуды жасаған кезде (связка) дауыс желбезегі еркін тұру керек және төменгі ноталарда кеуде резонаторы жұмыс жасайды.

Ал енді дикция арналған артикулялық жаттығулар жасап өтейік. Езуге, тілге, жаққа. Езумен ерінге арналған. Езуді артқа тартамыз да ернімізді алға шығармыз. Ақырын асықпай

жасаймыз. Міне осы жаттығуларды бірнеше рет жасаймыз. Ендігі жаттығу ернімізді демалтамыз ол үшін сәби кезімізді есімізге түсіріп көрейік. Бірнеше рет жасаймыз. Жақсы ерніміз қалпына келді енді ерніміздің үстіңгі бөлігін саусағымыздың жұмсақ жатықшаларымен, тырнақтың үстіңгі бөлігімен жәймен ұрғылап дызылдатып өтейік бірнеше рет. Енді астыңғы бөлігі. Ерін толыққанды қалпына түсті. Енді арнайы тіл жаттығуы. Қолымыз белде тілімізді сағат тілімен айналдырамыз. Келесі жаттығуымыз тілді екі ұртқа ұрғылаймыз.

Жаққа арналған жаттығу. Ауызымызды барынша ашамыз. А-дыбысы айтамыз. Енді аспап көмегімен дауыс жаттығуларын жасап көрейік. Жабық ауызда гамма орындау. «Мам» буынына ,«ха» дыбысына жаттығу жасаймыз.

Үй тапсырмасы. «Күн шуағы» әдісімен сұрағыс келіп тұр. Мына күніміздің бетін бұлттар жауып кетіпті. Енді осы күнімізді бұлттан шығарайық, ол бұлтта жасырылған сұрақтарға жауап беріп күнімізді бұлттардан шығармыз.

Сұрақтары:

1)Халық әні дегеніміз не?

Халық әні бізге дейін ауыздан ауызға тараған жеткен ән. Халық арасында кең таралған әндер екен. Бұрынғы кездерде көшпелі кезеңде қазақ халқы көшіп қонып жүрген кездері нота түсіру нота жазу деген болмаған мысалы үлкен отырыста, жиындарда, тойларда бір кісі ән орындаса ол әнді естіп басқа кісі басқа жерде орындайды, міне осылай ауыздан ауызға тарап біздің заманымызға жеткен. Оның авторы жоқ шығарған адамы сол кездері ұмыт болып қалған. Ол кезде ешқандай мектеп болмаған .Осылай тараған әндерді халық әндері деп атап кеткен.

2) Маусымжан халық әнінде қандай нота ұзақтықтары бар? Сегіздік, төрттік, бүтін, жартылық.

3) Өлшемі қандай? 4/4

4) Екпіні қандай және қандай пауза кездеседі? Екпіні кең толғана. Пауза төрттік және жартылық.

5) Лига дегеніміз не? Дыбыстарды байланыстырып алу.

6) Тональност қандай? Си минор.

7) «Маусымжан» әнін ырғағын соғып және сольфеджиосымен орындау.

Жаңа сабақ. «Маусымжан» әнді сүйемелмен орындау. Сүйемел, аккомпанемент – музыкалық сүйемелдеу. Бір аспап (рояль, баян, гитара, домбыра, т.б.) немесе бірнеше аспаппен (ансамбль, оркестр, т.б.) соло-орындаушыны (әнші, артисті) немесе орынаушылар тобын (ансамбль, хорды) сүйемелдеу. Әуенді қосымша дауыс не сүйемелдеп тұрған аспаппен аккорд беру (мыс., рояльдің бас акордымен) арқылы да сүйемелдеуге болады.

Әнді аспап көмегімен орындап көреміз. Алдымен сөзін буындап оқу оқып алайық. Буынды нотасымен қосып орындап көрейік. Әнді әуенімен аспап көмегімен қосып орындау.

Сергіту сәті. Нейро жаттығулары.

Бекіту сабағы. Сұрақтарға жауап беру арқылы сабақты бекіту.

1. Судың аққан сыбдыры, желдің соққан гуілінен, жаңбырдың жауған тырсылынан, тіпті кез келген таяқшаның соғуынан арқылы дыбыстан не шығаруға болады ? Ырғақ, әуен

2. Нота жазу үшін бірінші не саламыз ? Кілт

3. Нота қайда жазылады? Бес сызықта.

4. Тыныс алудың неше түрі бар ? Үш түрі бар.

5. Аспаптарды ойнағанда не шығады ? Дыбыс.

Қорытынды. Оқушыны бағалау, үйге тапсырма беру. Сабақты аяқтау.

Козыбаева Гулмарал Туйчибековна
Бастауыш сынып мұғалімі
“Smart инновация” жалпы білім беру мектебі
Шымкент қаласы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУҒА ҚҰШТАРЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Аңдатпа

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері, мотивацияны арттырудың тиімді формалары мен әдістері жан-жақты талданады. Оқу үдерісін оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырудың маңыздылығы, ойын технологиялары, АКТ құралдары, сыныптан тыс жұмыстардың уәждеме дамытудағы рөлі қарастырылады. Сонымен қатар мұғалімнің оқыту процесіндегі жетекші рөлі, жағымды психологиялық ахуал қалыптастыру және табысты жағдай туғызу принциптері ашып көрсетіледі. Мақалада мотивацияның оқу жетістігіне әсері мен оны қолдау тәсілдерінің тиімділігі практикалық ұсыныстар арқылы негізделеді.

Түйінді сөздер: оқу мотивациясы, бастауыш сынып, танымдық қызығушылық, педагогикалық технология, ойын әдістері, АКТ, сыныптан тыс жұмыс, уәждеме, оқу процесі, психологиялық ахуал.

Мектеп жасында оқуға деген мотивацияны қалыптастыруды қазіргі мектептің өзекті мәселелерінің бірі, қоғамдық маңызы бар мәселе деп атауға болады. Оның өзектілігі білім беру мазмұнын жаңартумен, мектеп оқушыларының бойында білім мен танымдық қызығушылықты өз бетінше меңгеру әдістемесін қалыптастыру, олардың бойында белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастыру міндеттерін қоюмен байланысты. Қоғамның бүгінгі таңдағы мектептерге әлеуметтік тапсырысы – білім мен тәрбие сапасын арттыру.

Мектепте шешілуі тиіс міндеттердің бірі – мектеп оқушыларының бойында оң білім беру мотивациясын қалыптастыру және оны одан әрі дамыту үшін жағдай жасау.

«Мотивация» сөзі латынның «movere», қозғалу етістігінен шыққан. Мотивация – академиялық табыстың кілті. Өйткені ынталы оқушы жігерлі, ынтамен оқиды және қуанышпен және ерекше қиындықсыз табысқа жетеді, ол табанды және тапсырманы орындауға бағытталған, интеллектуалдық, спорттық және шығармашылық табыстарға жетеді.

Оқу мотивациясы – оқу әрекетін жүзеге асыруға бағытталған күш-жігерді іске қосатын, бағыттайтын және қолдайтын процесс. Бұл - оқушының мотивтері, мақсаттары, сәтсіздікке реакциясы, табандылығы мен көзқарасымен қалыптасатын күрделі, күрделі жүйе.

Оқушылардың басым көпшілігінің оқуға деген ынтасының төмендігі мәселесі әрбір мұғалімге дерлік таныс. Барлық мұғалімдер өз оқушыларының сабақта және үйде жақсы оқып, қызығушылықпен және ықыласпен оқуын қамтамасыз етуге тырысады. Бұған оқушылардың

ата-аналары да қызығушылық танытуда. Бірақ кейде мұғалімдер де, ата-аналар да балаларға қатысты: «оқығысы келмейді», «жақсы оқитын бала, бірақ құлшынысы жоқ», «қабілеті бар, бірақ олар жалқау» деп өкінішпен айтуы мүмкін. Мұндай жағдайларда оқушының білімге деген қажеттілігінің болмауы, оқуға деген ынтасының жоқтығымен кездесеміз. Оқу мотивациясының деңгейін арттыру – ұзақ, қажырлы және мақсатты процесс. Бала оқығысы келмесе не істеу керек?

Сабақты қалай жандандыруға болады? Пәнге деген қызығушылықты және өмірде таныс немесе керісінше, пайдасыз болып көрінетін нәрсені зерттеуге деген ұмтылысты қалай сақтауға болады?

Бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетіне тұрақты қызығушылығын арттыруда саяхат сабақтары, ойын сабақтары, викториналық сабақтар, зерттеу сабақтары, кездесу сабақтары, әңгіме сабақтары, шығармашылық тапсырмаларды қорғау сабақтары, ертегі кейіпкерлерін тарту, ойын әрекеттері, сыныптан тыс жұмыстар және әртүрлі әдістері қолданылады.

Мотивацияны қалыптастырудың әртүрлі формалары мен әдістерін сабақтың әртүрлі кезеңдерінде дер кезінде алмастыру және қолдану балалардың білім алуға деген құштарлығын күшейтеді.

Бір-біріне ұқсамайтын мінез-құлықтары мен әр түрлі жауаптарына қарамастан, бұл оқушылардың барлығы бірдей мәселеден зардап шегеді - мектептегі нашар үлгерім, бұл өз кезегінде оқу мотивациясының төмендігінің немесе мүлдем болмауының нәтижесі.

Адамның кез келген әрекеті мотивацияға байланысты басталады және жалғасады. Жасөспірімде күшті болса, ол табанды, мақсатына жетеді дейді. Мотивациясы жоқ оқушылардың жақсы оқуға мүмкіндік беретін мақсаттары болмайды, сондықтан олар өздерінің интеллектуалдық әлеуетін толық пайдаланбайды. Бірақ қазірдің өзінде бастауыш мектепте оқу мотивациясы өте үлкен мәселе болып табылады - балалар әр нәрсеге алаңдайды, шу шығарады, мұғалімді тыңдамайды, үй тапсырмасын орындамайды. Бала оқуы үшін оның ынтасы болуы керек.

Балалардың бойында тәрбиелік ынтасын қалыптастыру үшін арнайы педагогикалық жұмыс қажет және баланың бойында мектептің тікелей эмоционалдық тартымдылығын сезіне отырып, оқушымын деген мақтаныш сезімін қалыптастыруға баса назар аудару қажет. Балада оқуға қабілеттілікті, танымдық қызығушылықты және мектеп дағдыларын құрдастарынан кем емес меңгеруге деген ұмтылысты дамыту қажет.

Біздің жұмысымыздағы ең маңызды міндет – мектеп оқушыларының табысты оқытуына жағдай жасау. Оқыту процесі оқушылардың белсенді әрекетіне, мұғалім мен оқушылардың бірлескен іс-әрекетіне негізделетіндей етіп құрылуы керек. Біз, мұғалімдер, адам ұзақ уақыт бойы теріс мотивациямен, төмен бағадан қорқумен жұмыс істей алмайтынын үнемі есте ұстауымыз керек. Мотивацияны қалыптастыру – бұл ең алдымен оқудың ішкі мотивацияларының пайда болуына жағдай жасау.

Үлкендер не үшін оқу керектігін жақсы біледі – білім алу, колледжді бітіру, табысты, білімді, құрметті адам болу және т.б. Бірақ бұл себептер балаларға түсініксіз.

Біз ата-аналар тарапынан мектеп оқушыларының оқуға деген ынтасының төмендеуіне әкелетін осындай «педагогикалық күшейтулерді» қолдануын жиі кездестіреміз:

- шамадан тыс назар аудару және шынайы емес мақтау;
- негізсіз жоғары рейтингтер;
- материалдық ынталандыру және беделді құндылықтарды пайдалану;
- қатаң жазалар, сынды кемсіту және назар аудармау;
- негізсіз төмен бағалар үшін материалдық және басқа құндылықтардан айыру.

Баланың мектепке деген теріс көзқарасы және оқуды қаламайтындығы, содан кейін ол оқуға белсенді түрде қарсы тұратын жағдайлары қиынырақ.

Бастауыш сынып оқушылары білімнің құндылығын нашар түсінеді. Олар көбінесе ойынды, ойын-сауық элементтерін қамтитын сүйікті: сурет салу, дене шынықтыру,

технология пәндеріне сілтеме жасайды. Бұл жаста балалардың көпшілігінде ересек, маңызды адамды қуантуға, оны жетістіктерімен қуантуға деген ұмтылыс, сондай-ақ оларды ренжіткісі келмеуі басым. Бірінші сынып оқушысының түсінігінде «үйрену» сөзінің мағынасы білім алудан басқа, сыныптастарымен қарым-қатынасқа түсуге және ойнауға деген ұмтылысты қамтуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн.

Осылайша, бірте-бірте мотивация қалыптасады.

Кішкентай мектеп оқушылары армандап ойнағанды, жұмбақ шешуді, құпияны ашуды жақсы көреді. Олар әртүрлі қызық оқиғаларды іздейді. Бір типті және ұзақ жұмыс оларды тез шаршатады. Сол себепті мұғалімге монотонды жаттығулардың көп санын орындау қажет болса, оларды ойын әрекетіне қосу керек, онда бұл әрекеттер ойын мақсатына жету үшін орындалады. Сондықтан оқу процесін балалардың қажеттіліктерін, физиологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастыру қажет:

- сабақтың материалы балаларға қызықты болуы керек;
- оқу кестесін жас ерекшеліктерімен келісе отырып құру;
- сабақтың қарқынын барлық балалардың жұмыс жылдамдығымен үйлестіру (баяу жауап беретін балалардың сәтті жұмыс істеу мүмкіндігі).

Оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға қандай жағдайлар ықпал етеді?

- Оқушының өз бетінше ізденуге және жаңа білімді «ашуға» тартылатын оқытуды ұйымдастыру;
- Топпен, жұппен жұмыс;
- АКТ-ны сабақта қолдану;
- Баланың пәнді және оның жеке бөлімдерін тұтастай оқудың қажеттілігін, маңыздылығын, мақсаттылығын түсінуі;
- Жаңа материалдың бұрын алған білімдерімен байланысы неғұрлым көп болса, оқушылар үшін соншалықты қызықты болады.
- Оқыту қиын, бірақ орындалатын – көп деңгейлі тапсырмалар болуы керек. Оқушының жұмысы қаншалықты жиі тексеріліп, бағаланса, соғұрлым оның жұмысы қызық болады.
- Сабақтың жағымды психологиялық ахуалы;
- Бала неғұрлым кіші болса, соғұрлым материалды бейнелі түрде беру керек.
- Білім шығармашылыққа мүмкіндік туғызуы аса маңызды.
- Оқушылардың сабақта табысқа жету жағдайын жасау.

Тәжірибе мен психологиялық зерттеулерден белгілі болғандай, қарапайым мысалдар мен есептерді шешуге ойын-сауық түрі берілсе немесе ойынға ажырамас элемент ретінде енгізілсе, онда оларды шешудің тиімділігі айтарлықтай артады. Ойынның енгізілуінің арқасында кез келген сабақ барлық балалар, соның ішінде үлкен оқу қабілеттерімен ерекшеленбейтін балалар үшін қызықты, жанды және әсерлі оқу пәніне айналады.

Қазіргі педагогикалық технологияларда оқушылардың ынтасын арттыратын түрлі дидактикалық ойындар мен ойын-сауық жаттығуларының айтарлықтай саны бар. Оларға мыналар жатады: өлеңдегі тапсырмалар, тапқырлыққа бағытталған тапсырмалар, әзіл-тапсырмалар, драмалық ойындар, қызықты деректер, ребустар, сөзжұмбақтар және т.б.

Оқу мотивациясы, егер оқушы өз мүмкіндіктерін жүзеге асырса, өз жұмысының нақты нәтижелерін алса, сақталады және дамиды. Ол үшін шығармашылық тапсырмалар қолданылады: жұмбақ, сөзжұмбақ құрастыру, ертегілер, шағын мазмұндама жазу, кітапша шығару. Бұл әдістердің барлығын бастауыш сынып мұғалімдері белсенді қолданады. Соңғы жылдары оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) жиі қолданылуда. АКТ оқу әрекетіне мотивацияны дамытуға да ықпал етеді.

Жаңа мемлекеттік білім стандарттары оқумен қатар, сыныптан тыс жұмыстарды қамтиды. Сыныптан тыс жұмыстар оқу-тәрбие процесінің құрамдас бөлігі және оқушылардың бос уақытын ұйымдастыру формаларының бірі болып табылады.

Кіші жастағы оқушыларға арналған сыныптан тыс жұмыстар – бұл кәдімгі сабақ бере алмайтын нәрсені меңгеру, ол шынайы өмірге бағдарлау, өзін сынау, іздену. Сыныптан тыс

жұмыстарды ұйымдастырудың әр алуан түрі балалардың белсенділігі мен үлгерімін айтарлықтай арттырады, психологиялық релаксацияға, стресстік жағдайлардан арылуға, адами қарым-қатынас әлеміне үйлесімді енуге, демек, оқытудың тиімділігіне ықпал етеді. Сабақ барысында оқушылардың барлық сұрақтарын қанағаттандыру мүмкін емес. Сыныптан тыс жұмыс оқу-тәрбие жұмысымен ұштастыра отырып, оқушының білім ізденіс белсенділігін жұмылдыратын тиімді құрал қызметін атқарады. Оқушылардың қызығушылықтарын жақсырақ қанағаттандыруға көмектеседі.

Формалардың алуан түрлілігімен сыныптан тыс жұмыс мектеп бағдарламасымен органикалық түрде байланысып, шеңберінен шығып, сонымен бірге оны толықтырып отыруы керек, яғни оқу мен сабақтан тыс жұмыс арасында тығыз байланыс болуы керек. Сыныптан тыс жұмыс формалары: пәндік олимпиадаларға, онлайн конкурстарға, викториналарға, жобалау-зерттеу жұмыстарына, тақырыптық мерекелерге, экскурсияларға және т.б. жалғасады. Осы және басқа да көптеген әдістемелерді іс жүзінде қолдану пәндік мотивация деңгейінің жоғарылауына ықпал етеді, бұл өз кезегінде бастауыш сынып оқушыларының пәнді оқытудың нәтижесіне оң әсер етеді. Көрнекті математик және педагог Джордж Пояның айтуы бойынша, «Жақсы мұғалімдер қанша болса, жақсы әдістер де соншалықты» демекші, бұл барлық оқушыларға оқыту процесінде алған білімдері қызықты және қол жетімді болатынына көз жеткізу ізденімпаз және шығармашыл мұғалімнің қолында.

Бастауыш білім берудің негізгі мақсаты – баланың бойындағы барлық бейімділіктерді оқу іс-әрекеті арқылы оятуға, өзін түсінуге, өзін-өзі табуға, ақырында тұлға болып қалыптасуына, ең болмағанда бойындағы жағымсыз қасиеттерді жеңуге ұмтылу және позитивті дамыту деп ойлаймын. Бұл ретте шешуші рөл мұғалімге тиесілі. Әрбір ұстаз бала тәрбиесі мен білім беруде өзінің неге ұмтылатынын түсінуі керек. Олай болса, сабаққа оқу процесін қызықты әрі қызықты ететін, балалардың көңілді жұмыс көңіл-күйін қалыптастыратын әдіс-тәсілдерді енгізу оқу материалын меңгерудегі қиындықтарды жеңуді жеңілдетеді. Бір немесе басқа ақыл-ой тапсырмасы шешілетін әртүрлі ойын әрекеттері балалардың пәнге деген қызығушылығын қолдайды және арттырады. Тіпті ең пассивті балалар да оқу процесіне бар күш-жігерін салып, үлкен ықыласпен кіреді. Балаларға ең бастысы сәтті, табысты жағдай керек. Табыс дәрежесі көбінесе біздің әлемге деген көзқарасымызды, әл-ауқатымызды, жұмыс істеуге, жаңа нәрселерді үйренуге деген ұмтылысты анықтайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Смысл, 2005. — 352 с.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. — Алматы: Рауан, 2004. — 384 б.
3. ҚР Білім беруді дамытудың мемлекеттік стандарты. — Астана, 2020.
4. Құдайбергенева К.С. Инновациялық педагогика негіздері. — Алматы: Қазақ университеті, 2013. — 220 б.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология. — М.: Логос, 2001. — 384 с.
6. Пиаже Ж. Психология интеллекта. — М.: Питер, 2004. — 192 с.

Рысбаева Рая Бинарбековна
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
№81 мектеп-гиназия
Алматы қаласы, Бостандық ауданы

АҒЫЛШЫН ТІЛІНІҢ ҚҰЗЫРЛЫЛЫҒЫН ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ СЫНЫПТАРДА ДАМЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада ағылшын тілінің әлемдік деңгейдегі рөлі, оның қазіргі замандағы жаһандық қарым-қатынастағы маңызы және Қазақстандағы шет тілін оқытудың даму кезеңдері қарастырылады. Автор ағылшын тілінің халықаралық ғылым, бизнес, саясат және технология салаларындағы жетекші орнына талдау жасайды. Мектептерде шет тілін оқыту тарихына тоқталып, 1947 жылдан бергі реформаларға шолу береді. Орта мектепте ағылшын тілін оқытудың үш кезеңдік жүйесі сипатталып, әр кезеңдегі мақсат-міндеттер жан-жақты ашылады. Сонымен бірге грамматикалық-аудармалық, тура және қазіргі әдістердің ерекшеліктері салыстырмалы түрде талданады. Мақалада оқытудың негізгі әдістемелік қағидаттары – көрнекілік, жүйелілік, жеңілдету, дәйектілік, ғылымилық, ана тіліне сүйене оқыту қағидаларының маңызы көрсетіліп, ағылшын тілін ерте жастан оқытудың қажеттілігі негізделеді.

Түйінді сөздер: ағылшын тілі, шет тілін оқыту, әдістеме, грамматикалық-аударма әдісі, тура әдіс, коммуникативтік тәсіл, оқыту қағидаттары, орта мектеп, көптілділік, жаһандану.

Қазіргі таңда әлемде көптеген мемлекеттер бар, ал тұрғындар сөйлейтін тілдер одан мың есе көп. Әр елдегі адамдар бір-бірімен қалай сөйлесе алады деген сұрақ туындайды. Міне, осындай жағдайда адамдар ұлтына қарамастан әлемдік тілдердің көмегімен бір-бірін түсініп, ақпарат алмаса алады. Осындай тілдердің ішінде ағылшын тілі бірінші орында тұр. Осыдан аз ғана уақыт бұрын ағылшын тілі кәдімгі шетел тілі болды, бірақ қазіргі уақытта әлемдік деңгейге көтеріліп, әлемдік қарым-қатынастың негізі болып саналады. Барлық адамдар ағылшын тілін меңгеруді армандайды. «Қазақстан бүкіл әлемде үш тілді пайдаланып жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» – деп Тұңғыш Елбасымыз Жолдауда айтып кеткендей, қазіргі заман ағылшын тілін жіті талап етуде. Біз қайда болсақ та әрқашанда ағылшын тілін естиміз. Бұл тіл қазіргі заманғы бүкіл адамзатқа жаһандық болып табылады. Адамдарға бір-бірін біріктіру үшін ортақ тіл болу маңызды. Әлемде көптеген тілдер бар, бірақ соның ішінде бесеуінде көптеген адамдар сөйлейді: қытай, ағылшын, испан, хинди, орыс тілі. Барлық қолданыстағы тілдердің ішінде ағылшын тілі ең дұрыс нұсқа болып табылады. Ол бизнес, саясат, ғылым және спорт тұрғысынан ең пайдалы тілі болып табылады.

Орта мектепте ағылшын тілін оқытудың тарихы 1947 жылдан басталады. 1947 жылы Министрлер кеңесінің «Орта мектепте шет тілін оқытуды жақсарту туралы» қаулысы шетел тілін оқытудың әрі қарай дамуына ықпал еткен құжаттар болды. Содан кейінгі 1961 жылы шыққан «Шет тілдерін оқытуды жаңарту» туралы қаулы кейінгі он жылдықтағы мақсат - міндеттерді айқындап берді. 1977 жылы «орта мектепте оқытуды, тәрбиелеуді дамыту туралы» қаулыдан кейінгі көптеген өзгерістер болды.

Оқытудың бірінші кезеңі қарым-қатынас ретінде тілдің негізін қалау арқылы анықталады. Тілді қарым - қатынас құралы ретінде қолдануға екі жылдай әзірлік курсы керек. Тілді пайдалану үшін тілді таңдау, сөйлеу, жазу, оқуды білу керек.

Бірінші кезең – тілді оқып үйренуде өте маңызды кезең, осы кезеңде оқу қалай қалай басталса, солай жалғасады.

Бастауыш кезеңде бірінші орынға оқып-түсіну және аудару қойылады:

- оқушылар таныс емес сөздерді оқып білуі;
- сөздіксіз мәтінді оқып түсіне білу;
- жазбаша аудара білу;
- жазбаша оқытуда мынадай талаптар қойылады;
- шет тілін туған тіліне ауызша аудара білу;
- мәтінді көшіріп жаза білу;
- қысқаша сөйлеуді жаза білу.

Ауызша сөйлеуде шет тілінде өз ойын айта алу және ауызша хабарлама жасауға (монолог) және шет тілінде әңгіме жүргізе білуге (диалог) мән берілді. Оқуға қойылатын талап та өзгерді. Аудармаға аз көңіл бөлінді. Тәжірибелік мақсатқа жету үшін бірінші рет магнитофон таспасын, күйтабақты қолдану және үйге оқуға берілетін мәтіндер пайдаланыла бастады.

Қазіргі кезеңде орта мектепте ағылшын тілін оқыту 3 кезеңнен тұрады: Бірінші кезең – оқытудың бірінші жылы, екінші кезең – барлық 10 сыныпқа дейінгі сыныптар, үшінші кезең – 10-11 сыныптар. Оқытудың бірінші кезеңінде ауызша сөйлеудің және оқытудың негізі қаланады, өз атынан қысқаша сөйлемдер айту, берілген материалды қабылдау және дауыстап оқуға үйретіле бастайды. Бағдарлама бойынша бекітілген уақытқа дейін созылатын ауызша кіріспе бөлімнен басталатын бірінші кезеңнің негізі – ауызша сөйлеу болып табылады.

Екінші кезең қабылдау механизімі қалыптасады және өз атынан сөйлем айтуға дағдыланады, күнделікті қарым-қатынас тіліне үйренеді, тыңдап түсіну, дауыстап оқу, оқығаның аудармасыз түсіну іс-әрекеттері дамиды. Бұл кезеңде де ауызша сөйлеу негізгі іс-әрекет болып есептелінгенмен де, оқуға да үлкен ден қойылады.

Үшінші кезеңде ауызша сөйлеу күнделікті қарым-қатынас тілінен бағдарламада көрсетілген қоғамдық саяси тақырыптар бойынша сөйлеу деңгейіне дейін, сонымен қатар көркем әдебиет, ғылыми-ағарту тақырыптары да қамтылады. Бұл үшінші соңғы кезеңде ауызша сөйлеу мен оқу бірдей деңгейде алынады. Әдістер атауы туралы түсінік лингвистика саласында әлдеқайда жаңғыруда. Әдістемелер әртүрлі кезеңдерде оқыту мақсаттарының өзгеруіне байланысты жаңадан аталып отырады: мысалы, логикалық қағидалар бойынша синтетикалық әдіс, аналитикалық әдіс, дедуктивтік әдіс, т.б; тіл салалары бойынша грамматикалық әдіс, лексикалық әдіс, фонетиакалық әдіс, тілдің психологиялық қағидалары бойынша индуктивтік әдіс, тура әдіс; ойлап табушының аты – жөні бойынша Коменский әдісі, Гуэн; Пальмер, Уэст, Фриз, т.б әдістері деп аталады. Ең негізгі әдістерге ғана тоқталсам:

1. Грамматикалық - аудармалық әдіс – әдістеменің ең көне әдісі.
2. Тура әдіс, бұл әдіс 1870 жылдан бастап қолданыла бастады.
3. Қазіргі әдістер.

Грамматикалық - аударма әдістің ерекшеліктері:

1. Грамматикалық талдаудың негізі;
2. Тілді оқытудағы грамматикалық сатылар;

Грамматикалық - аудармалық әдіс бойынша сөйлемді талдаудың ең жақсы әдісі – оны әуелі ана тілінде түсіндіріп, сөйлем мүшелерін, яғни бастауыш пен баяндауышты, толықтауышты анықтау. Әрі қарай талдауды етістіктің шағын, етістікті анықтап жалғастыруға болады. Содан кейін оқушыларға осы сөйлемнің шет тіліндегі аудармасын беру оңайырақ болады. Дыбыстар, морфемалар, сөздер әр тілдің өзіне ғана тән түрінде болады, ал синтаксистік негізгі қағидалары барлық тілдерге тән. Барлық ағылшын тіліндегі грамматикалық құрылымдармен сәйкес келмейді. Грамматикалық - аудармалық әдіс алғашында XVIII - XIX ғасырдың мектептерінде кеңінен қолданылды. Кейіннен педагогика, психология, лингвистика ғылымдарының дамуы бұл әдіске өзгерістер енгізіп, XIX-XX ғасырдың соңында «екі грамматиканың» ара қатынасы ажыратылды. Қазір де әдістемеге дәстүрлі тұрғыдан қарағанда грамматиаклық - аудармалық әдіс жиі кездеседі. Қарым-қатынас жасауға бағытталған қағидат қазіргі заманға әдістемелік негізгі принцип болып есептеледі. Бұл қағидат бойынша оқушыларға ағылшын тілін үйрету, тыңдап түсіну, сөйлеу іс-әрекеттері арқылы ауызша сөйлеуді арттыру, оқу және жазу арқылы жазбаша қарым-қатынас жасау жүзеге асырылады. Яғни, ағылшын тілінде оқыту бағдарламасы аяқталғанша сөйлесу, әңгімелесу арқылы қарым-қатынас үйреніп жатқан тілде болуы тиіс. Екінші оқыту қағидаты – бөлу және біріктіру арқылы. Сөйлеудің әрбір түріне тән таңдау іс-әрекеті, лексикалық-грамматикалық сипаттамаға сай болады. Сонымен бірге, тіл үйрену кезінде дыбыстауға үйрену, сөзге, грамматикаға, сөйлем жасауға үйренген кезде, барлық сөйлеу іс-әрекеті қоса жүреді. Шет тілге үйренудің алғашқы қезеңінде бөліп оқыту немесе біріктіріп оқыту негізінде іске асады. Үшінші қағидаты – ана тіліне сүйене оқыту принципі. Бұл бойынша барлық грамматикалық, лексикалық, орфографиялық қиындықтар ана тіліндегі баламаларымен салыстырмалы түрде, балалардың ана тіліндегі білімі ескеріле үйретіледі. Жалпы әдістемелік қағидаттардың негізгі принципі – тәрбиелеп оқыту қағидаты. Шет тілін үйретуде оқыту мен қатар тірбиелік мақсат та көзделеді. Яғни, ағылшын тіліне үйрену оқушының эстетикалық еңбек, саяси – идеялық мінез-құлықтарының қалыптасуына әсер етеді. Сондықтан, ағылшын тіліне үйрену процесі оқушыдан жан-жақты жүйелі түрде өзін-өзі жетілдіруді талап етеді. Сана қағидаты. Қазіргі әдістемеде үлкен көңіл бөледі, себебі пән игеруде сана оқушының интеллектуалдық қызығушылығын, білімін, ой қорыту, оны игеру іс-әрекетінің артуына себебін тигізеді. Бұл принцип бойынша оқыту әрекеті бір мақсатты көздейді – қабылдау, ұғу арқылы жүзеге асады. Ағылшын тілін үйрету үшін әрбір оқушының белсенділігін көтеруде бұл принциптің алатын орны зор. Бұл принцип бойынша оқу процесіне әрбір оқушы бар ынтасымен, қызығушылығымен қатысуы тиіс. Көрнекілік қағидатында оқыту көру және қабылдау әдістері арқылы жүзеге асады. Көрнекілік принципі, әсіресе бастауыш сыныпта, оқытудың алғашқы сатысында көбірек қолданылады. Жеңілдету қағидаты: Жаңа тақырып оқушының қабылдауына еш кедергі келтірмейтіндей, оқушылардың білім дәрежелеріне сай жеңіл түрде берілуі тиіс. Кездескен қиындықтарды өз бетімен немесе мұғалімінің көмегімен шеше алатындай тақырыптар беріледі.

Дәйектілік қағидаты: Білім жүйелі түрде өсіп тұруы тиіс. Қолданылған барлық сөздер, өз бірліктері оқушының сақтау керек, тыңдап түсіну, сөйлеу, оқу және жазу кезінде барлық материал дәйекті түрде алынуы керек. Берілген ақпарат оқушының есінде сақталуынан білім берудегі нәтиже анықталады. Жеке ерекшеліктерін ескеру қағидаты бойынша мұғалім оқушының жеке ерекшеліктерін, білім дәрежесін керек, соған байланысты әр оқушыға әртүрлі тапсырмалар беріледі. Әсіресе, үлестірмелі материал берген кезде ескеріледі. Бірізділік қағидаты бойынша барлық материал бірін-бірі жалғастыратын негізде берілуі керек. Ана тілінде берілген материалдың негізінде беріледі. Жүйелік қағидаты бойынша белгілі бір жүйе бойынша оқыту процесі бір мақсатты негіздейтін іс-әрекет болуы тиіс. Әрбір жаңа алынған тақырып өткен тақырыпты күрделі түрде қайталап, тереңдете жалғастырылуы керек. Ғылымилық қағидаты, яғни теориялық тәжірибемен байланысты. Ағылшын тілін оқытуда алынған білімді тәжірибеде дәлелдеуде үлкен көңіл бөлінеді. Іс-әрекет кезінде ғана оқушының білім және материалды меңгеру дәрежесі анықталады. Берілген материалды игерген оқушы

әрі қарай басқа да ғылым салаларын пайдаланғанда, техника, өнер саласында өз білімін пайдалана алады.

2050 жылға дейінгі кезеңге арналған еліміздің даму стратегиясында қазақ тілін өркендету мен шет тілдерді оқыту мәселесіне айрықша мән берілген. Шет тілін білу сән емес, заман талабы екені белгілі. Еліміздің басқа мемлекеттермен қарым-қатынасы артып отырған шақта ағылшын тілін еркін меңгерген, келешекте білімін түрлі саладағы қарым - қатынас жағдайында пайдалана алатын адамды мектеп қабырғасынан оқытып шығару – біздің казіргі кездегі міндетіміз. Ағылшын тілін тереңдетіп, жан-жақты оқытуды қоғам, уақыт қажет етіп отыр.

Қазақстан Республикасының тәуелсіз елге айналып, әлемдік өркениеттің даму жолына түсуі, ағылшын тілін жетік меңгертуді талап етеді. Ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты – оқушылардың ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі болып табылады. Ағылшын тілін оқыту оқушылардың коммуникативті даму біліктілігін арттырады, оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерде сөйлеуге мүмкіндік алады. Ал, әлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шыңдай түседі. Ағылшын тілін білу – уақыт талабы.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы. Қазақстан халқына Жолдау. – Астана, 2012.

2. Қазақстан Республикасында тілдерді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010.

3. Кеңесбаев, С., Жанпейісов, Е. Қазақ тіл білімінің мәселелері. – Алматы: Ғылым, 1998. – 256 б.

4. Құнанбаева, С.С. Қазіргі шетел тілін оқытудың әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 210 б.

5. Бим, И.Л. Теория и практика обучения иностранным языкам. – Москва: Просвещение, 2001. – 238 с.

6. Пассов, Е.И. Коммуникативный метод обучения иностранному языку. – Москва: Просвещение, 1991. – 207 с.

7. Скляревская, Г.Н. Методика преподавания иностранных языков. – Санкт-Петербург: Каро, 2014. – 320 с.

8. Richards, J., Rodgers, T. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: CUP, 2014. – 278 p.

9. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. – London: Longman, 2007. – 448 p.

10. Cook, V. Second Language Learning and Language Teaching. – London: Arnold, 2001. – 309 p.

11. «Орта мектепте шет тілін оқытуды жақсарту туралы». КСРО Министрлер Кеңесінің қаулысы, 1947 ж.

12. «Шет тілдерін оқытуды жаңарту туралы». КСРО Министрлер Кеңесінің қаулысы, 1961 ж.

13. «Орта мектепте оқыту мен тәрбиелеуді дамыту туралы». КСРО Министрлер Кеңесінің қаулысы, 1977 ж.

14. Crystal, D. English as a Global Language. – Cambridge: CUP, 2003. – 212 p.

15. Brown, H.D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson, 2000. – 351 p.

Жолмырзаева Айтолкын Жолдасовна
Директор
№72 орта мектебі КММ
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Райым ауылы

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫН ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУДАҒЫ МЕКТЕП ДИРЕКТОРЫНЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа. Мақалада қазіргі білім беру ұйымын цифрлық трансформациялау жағдайындағы мектеп директорының стратегиялық және басқарушылық рөлі қарастырылады. Цифрлық технологиялардың білім беру жүйесіне кеңінен енуі мектеп қызметін тек техникалық тұрғыдан жаңғыртуды емес, басқару мәдениетін, педагогикалық тәсілдерді, кәсіби өзара әрекеттестікті, білім беру сапасын бағалау жүйесін және ұйымдық мәдениетті қайта қарастыруды талап ететіні негізделеді. Автор мектеп директорының цифрлық трансформация үдерісіндегі қызметін цифрлық стратегия қалыптастыру, мектептің технологиялық инфрақұрылымын дамыту, педагогтердің цифрлық құзыреттілігін арттыру, деректерге негізделген басқаруды енгізу, цифрлық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, жасанды интеллект мүмкіндіктерін жауапты пайдалану және өзгерістерді басқару бағыттары бойынша талдайды. Мақалада цифрландыру мен цифрлық трансформация ұғымдарының айырмашылығы ашылып, мектепті технологиямен қамтамасыз етудің өзі толыққанды цифрлық трансформацияға әкелмейтіні көрсетіледі. Сонымен қатар мектеп директорының цифрлық көшбасшылық құзыреттері сипатталып, білім беру ұйымының цифрлық даму деңгейін бағалаудың ықтимал бағыттары мен практикалық басқару тетіктері ұсынылады. Авторлық ұстаным тұрғысынан цифрлық трансформацияның түпкі мақсаты технология санын көбейту емес, білім беру сапасын арттыруға, педагогтің кәсіби қызметін жеңілдетуге, білім алушының жеке оқу қажеттіліктерін ескеруге және басқару шешімдерінің тиімділігін арттыруға бағытталуы тиіс деген қорытынды жасалады.

Түйін сөздер: цифрлық трансформация, мектеп директоры, цифрлық көшбасшылық, білім беруді цифрландыру, цифрлық стратегия, цифрлық құзыреттілік, деректерге негізделген басқару, жасанды интеллект, цифрлық қауіпсіздік, білім беру сапасы, инновациялық басқару, педагогтердің кәсіби дамуы.

Кіріспе

Қазіргі қоғамның даму қарқыны білім беру ұйымдарының алдында жаңа басқарушылық міндеттер қалыптастырып отыр. Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы, жасанды интеллект құралдарының кең таралуы, цифрлық платформалардың білім беру үдерісіне енуі және деректердің басқарудағы маңызының артуы мектеп қызметін ұйымдастырудың дәстүрлі тәсілдерін қайта қарауды талап етеді.

Бұрын мектепті цифрландыру деген ұғым көбіне компьютерлермен, интерактивті тақталармен, интернет желісімен немесе электрондық журналдармен қамтамасыз етуді білдірсе, қазіргі кезеңде бұл түсінік әлдеқайда кең мағынаға ие болды. Бүгінгі цифрлық трансформация мектептің барлық негізгі қызметін – басқару, оқыту, бағалау, педагогтердің кәсіби дамуы, ата-аналармен байланыс, білім алушыларды қолдау, деректерді талдау және ресурстарды басқару жүйелерін өзара байланыстыруды көздейді.

OECD цифрлық білім беру жөніндегі қазіргі материалдарында цифрландыру мен цифрлық трансформацияны ажырату қажеттігін атап көрсетеді. Цифрлық технологияларды жай ғана енгізу жеткіліксіз; негізгі мақсат технологияны білім беру сапасын, қолжетімділікті, дараландыруды және басқару тиімділігін арттыратын жүйелік өзгеріске айналдыру болуы тиіс.

Қазақстанда да білім беру жүйесінің цифрлық дамуы мемлекеттік саясаттың маңызды бағыттарының бірі болып отыр. Қазақстан Республикасында 2023–2029 жылдарға арналған

цифрлық трансформация, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және киберқауіпсіздікті дамыту тұжырымдамасы бекітілген. Құжатта цифрлық трансформациямен қатар деректерді басқару, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамыту және киберқауіпсіздік мәселелері жеке бағыттар ретінде қарастырылған.

Бұл үдеріс мектеп директорының рөлін де өзгертеді. Егер бұрын директордың негізгі басқарушылық қызметі оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруға, кадрлық және әкімшілік мәселелерді шешуге бағытталса, қазіргі басшы осы міндеттермен қатар мектептің цифрлық даму бағытын айқындауы, педагогтердің цифрлық әлеуетін дамытуы, технологиялық өзгерістерді басқаруы және цифрлық қауіпсіздікті қамтамасыз етуі қажет.

Осы тұрғыдан алғанда, цифрлық трансформация – мектеп директоры үшін техникалық мәселе емес, ең алдымен стратегиялық басқару мәселесі.

Мақаланың мақсаты – білім беру ұйымын цифрлық трансформациялау үдерісіндегі мектеп директорының стратегиялық және практикалық рөлін ғылыми-әдістемелік тұрғыдан ашу, цифрлық көшбасшылықтың негізгі бағыттарын анықтау және мектептің цифрлық дамуын басқарудың тиімді тетіктерін ұсыну.

Цифрландырудан цифрлық трансформацияға дейін

Білім беру ұйымындағы цифрлық өзгерістерді түсіну үшін ең алдымен «цифрландыру» мен «цифрлық трансформация» ұғымдарының ара-жігін ажырату қажет. Бұл екі ұғым өзара байланысты болғанымен, мазмұны мен басқарушылық салдары жағынан ерекшеленеді.

Цифрландыру көбіне бұрынғы процестерді цифрлық форматқа көшірумен байланысты. Мысалы, қағаз журналдың электрондық форматқа ауысуы, қағаз құжаттардың электронды түрде рәсімделуі немесе оқу материалдарының цифрлық нұсқасын пайдалану цифрландырудың нақты көріністері болып табылады. Мұндай өзгерістер уақытты үнемдеуге, ақпаратты сақтауды жеңілдетуге және коммуникацияны жеделдетуге мүмкіндік береді.

Ал цифрлық трансформацияның мазмұны бұдан әлдеқайда кең. Ол ұйымның жұмыс істеу тәсілін қайта қарауды, басқару шешімдерін қабылдау логикасын өзгертуді және цифрлық технологияларды мектептің негізгі стратегиялық мақсаттарымен біріктіруді көздейді.

Мысалы, мектепте электрондық журналдың болуы – цифрландыру. Бірақ сол жүйеде жинақталған мәліметтерді талдау арқылы белгілі бір сыныптағы оқу нәтижесінің төмендеу себептерін анықтап, нақты педагогикалық қолдау шараларын жоспарлау – цифрлық трансформацияға жатады.

Осы айырмашылық мектеп директорының басқарушылық көзқарасын өзгертеді. Директордың мақсаты «мектепке мүмкіндігінше көп технология енгізу» болмауы тиіс. Негізгі мәселе – мектепте бар немесе енгізілетін технологиялардың нақты қандай педагогикалық және басқарушылық проблеманы шешетіні.

Сондықтан цифрлық трансформацияны бағалауда «мектепте қандай цифрлық құралдар бар?» деген сұрақпен қатар «ол құралдар мектеп жұмысының сапасын қалай өзгертті?» деген сұрақ қойылуы қажет.

Бұл мәселе қазіргі білім беру менеджменті үшін аса маңызды. Себебі технология саны мен білім сапасы арасында тікелей және автоматты байланыс жоқ. Бір мектепте көптеген цифрлық құралдар болуы мүмкін, бірақ оларды пайдалану мақсаты айқын болмаса, технологиялар педагогтердің жұмысын жеңілдетудің орнына қосымша жүктеме тудыруы ықтимал.

Демек, цифрлық трансформацияның негізгі өлшемі – технологияның көптігі емес, оның нәтижелілігі.

Мектеп директоры – цифрлық трансформацияның стратегиялық көшбасшысы

Мектептегі кез келген маңызды өзгерістің нәтижелілігі басқару жүйесіне тәуелді. Цифрлық трансформация да осы заңдылыққа бағынады. Сондықтан мектеп директоры бұл үдерісте тек бақылаушы немесе технологияны енгізуді ұйымдастырушы емес, өзгерістің стратегиялық көшбасшысы ретінде әрекет етуі қажет.

Цифрлық көшбасшылықты тек ақпараттық технологияларды жақсы меңгерумен теңестіру дұрыс емес. Директордың барлық цифрлық құралдарды техникалық тұрғыдан терең білуі міндетті емес. Алайда оның негізгі технологиялардың мүмкіндіктері мен шектеулерін түсінуі, олардың білім беру мақсаттарына сәйкестігін бағалай алуы және цифрлық өзгерістердің педагогтер мен білім алушыларға ықпалын болжай білуі маңызды.

Цифрлық көшбасшы ең алдымен «технология не үшін қажет?» деген сұраққа жауап іздейді. Егер жаңа цифрлық құрал мектептің нақты мәселесін шешпесе, оны тек жаңашылдығы үшін енгізудің мәні аз. Керісінше, қарапайым цифрлық құралдың өзі мектептегі белгілі бір процесті айтарлықтай жақсартса, оның басқарушылық құндылығы жоғары болады.

Мектеп директоры цифрлық трансформацияның мақсатын ұжымға түсіндіруі де қажет. Мұғалім жаңа платформаны «тағы бір есеп берудің түрі» ретінде қабылдаса, оның тиімді қолданылуы күмәнді. Ал егер педагог сол құралдың өзінің уақытын үнемдейтінін, оқушылардың оқу нәтижесін талдауға мүмкіндік беретінін немесе оқу материалын даралауға көмектесетінін түсінсе, технологияны қабылдау деңгейі өзгереді.

Сондықтан директордың цифрлық көшбасшылығы үш негізгі әрекетпен сипатталуы мүмкін: мақсат қою, адамдарды өзгеріске дайындау және нәтижені бағалау.

Мектептің цифрлық даму стратегиясын қалыптастыру

Цифрлық трансформация стихиялық сипатта жүргізілмеуі тиіс. Бір платформаны бір жылдан кейін екіншісіне ауыстыру, педагогтерге бірнеше қосымшаны қатар қолдануды міндеттеу немесе технологияны нақты қажеттіліксіз енгізу мектептің цифрлық стратегиясының жүйесіздігін көрсетеді.

Сондықтан мектеп директоры цифрлық дамуды мектептің жалпы даму стратегиясының құрамдас бөлігі ретінде қарастыруы қажет.

Цифрлық даму стратегиясын қалыптастыру мектептің қазіргі жағдайын диагностикалаудан басталғаны дұрыс. Бұл кезеңде техникалық инфрақұрылымның жағдайы, интернет сапасы, цифрлық платформалардың қолданылуы, педагогтердің цифрлық құзыреттілігі, білім алушылардың цифрлық ресурстарға қолжетімділігі және мектептегі цифрлық коммуникация арналары талданады.

Диагностика нәтижесінде мектептің нақты проблемалары анықталады. Мысалы, бір мектепте негізгі мәселе интернет жылдамдығы болса, екінші мектепте педагогтердің цифрлық құзыреттілігінің әркелкілігі болуы мүмкін. Үшінші жағдайда цифрлық ресурстар көп болғанымен, олардың өзара байланысы жоқ болуы ықтимал.

Осыдан кейін ғана басым бағыттар белгіленеді.

Цифрлық стратегия нақты және өлшенетін мақсаттарға негізделген жағдайда ғана нәтижелі болады. Мысалы, «мектепті цифрландыру» деген жалпы мақсаттың орнына «педагогтердің цифрлық құзыреттілігін жүйелі арттыру», «оқу жетістіктерін талдаудың деректерге негізделген жүйесін енгізу», «электрондық құжат айналымын оңтайландыру» сияқты нақты мақсаттар қойылуы мүмкін.

Стратегияда жауапты тұлғалар, мерзімдер, қажетті ресурстар және күтілетін нәтижелер белгіленуі тиіс.

Осылайша цифрлық стратегия технологиялар тізіміне емес, мектептің даму проблемалары мен күтілетін нәтижелерге негізделеді.

Педагогтердің цифрлық құзыреттілігін дамыту

Цифрлық трансформацияның негізгі субъектісі – технология емес, адам. Мектептегі кез келген цифрлық өзгерістің түпкі нәтижесін педагогтің кәсіби әрекеті анықтайды.

Осы себепті мектеп директоры цифрлық инфрақұрылымға инвестиция жасаумен қатар педагогтердің цифрлық құзыреттілігін дамытуға жүйелі жағдай жасауы қажет.

Педагогтердің цифрлық құзыреттілігі барлық жағдайда бір деңгейде болмайды. Бір мұғалім цифрлық бағалау құралдарын еркін қолданса, екінші мұғалім үшін қарапайым интерактивті ресурс жасау да қосымша қолдауды қажет етуі мүмкін. Сондықтан барлық педагогке бірдей мазмұндағы оқытуды ұсыну әрдайым тиімді нәтиже бере бермейді.

Меніңше, мектептегі цифрлық кәсіби даму педагогтің нақты қажеттілігіне негізделуі тиіс. Алдымен диагностика жүргізіліп, содан кейін мұғалімдерге деңгейлік немесе бағыттық қолдау көрсетілгені жөн.

Мұндай қолдау тек семинар өткізумен шектелмеуі керек. Педагог жаңа құралды өз сабағында қолданып көруі, нәтижесін талдауы және әріптестерімен тәжірибе алмасуы қажет.

Мектеп ішінде цифрлық тәжірибе алмасу алаңдарын ұйымдастыру да маңызды. Мысалы, белгілі бір цифрлық құралды тиімді меңгерген педагог өз әріптестеріне қысқа практикалық шеберлік сағатын өткізе алады. Мұндай тәсіл сырттан маман шақырудан гөрі кей жағдайда тиімді болуы мүмкін, себебі тәжірибе нақты мектеп жағдайына бейімделеді.

Демек, цифрлық трансформация педагогті технологияға бағындыру емес, технологияны педагогтің кәсіби мүмкіндігін кеңейтетін құралға айналдыру қағидасына негізделуі тиіс.

Деректерге негізделген басқарудың маңызы

Цифрлық технологиялардың мектеп басқаруына беретін маңызды мүмкіндіктерінің бірі – деректерді жүйелі пайдалану.

Қазіргі мектепте оқушылардың үлгерімі, қатысуы, бағалау нәтижелері, олимпиада көрсеткіштері, педагогтердің кәсіби дамуы және басқа да көптеген ақпарат жиналады. Бірақ ақпараттың көп болуы автоматты түрде тиімді басқаруға алып келмейді.

Негізгі мәселе – сол ақпаратты дұрыс талдау және басқарушылық шешімге айналдыру.

Мысалы, оқушының тоқсандық бағасы төмендеді деген фактінің өзі жеткіліксіз. Директор оның сабаққа қатысуын, қалыптастырушы бағалау нәтижелерін, пән бойынша нақты қиындықтарын және мұғалімнің бақылауын кешенді қарастыруы қажет. Осындай талдау мәселенің нақты себебін анықтауға мүмкіндік береді.

Деректерге негізделген басқару мектеп директорын субъективті болжамнан толық босатпайды, бірақ шешім қабылдаудың объективті негізін күшейтеді.

Бұл жерде цифрлық жүйе тек ақпарат жинаушы құрал ретінде емес, басқарушылық талдау ресурсы ретінде қарастырылуы керек.

Мектеп директоры үшін деректермен жұмыс істеудің маңызды кезеңдері: ақпаратты жинау, оның сапасын тексеру, салыстыру, өзгеріс динамикасын анықтау, себептерді талдау және нәтижеге бағытталған шешім қабылдау.

Осы тізбек қалыптасқан кезде мектепте «есеп үшін ақпарат жинау» мәдениетінен «даму үшін дерек пайдалану» мәдениетіне көшу мүмкіндігі артады.

Жасанды интеллект жағдайындағы мектеп директорының рөлі

Жасанды интеллекттің қарқынды дамуы білім беру ұйымының цифрлық трансформациясына жаңа мазмұн енгізуде. Генеративті жасанды интеллект мәтін құрастыру, ақпаратты құрылымдау, оқу материалдарын әзірлеу, сауалнама нәтижелерін талдау және бірқатар әкімшілік процестерді оңтайландыруда қолданылуы мүмкін.

Дегенмен мектеп директоры жасанды интеллектіні «барлық мәселені шешетін әмбебап құрал» ретінде қабылдамауы керек.

Жасанды интеллект ұсынған кез келген ақпарат тексеруді қажет етеді. Әсіресе білім алушыға қатысты шешімдер қабылдауда адамның кәсіби пайымы бірінші орында болуы тиіс.

Мысалы, жасанды интеллект оқушының үлгеріміндегі белгілі бір тенденцияны көрсетуі мүмкін, бірақ сол нәтижеге алып келген әлеуметтік, психологиялық немесе педагогикалық факторларды толық түсіндіре алмауы ықтимал.

Сондықтан мектеп директоры жасанды интеллектіні басқаруда адамға бағдарланған қағиданы басшылыққа алуы қажет.

Жасанды интеллект директордың шешімін алмастырмайды. Ол директорға ақпаратты жүйелеуге, ықтимал нұсқаларды қарастыруға және уақытты үнемдеуге көмектесетін құрал болуы мүмкін.

Бұл жерде тағы бір маңызды мәселе – педагогтердің жасанды интеллектіні қолдану мәдениеті. Мұғалім ЖИ-ді дайын жауап алудың ғана құралы ретінде емес, сабақ жоспарын

жетілдіру, тапсырмаларды саралау, оқу материалдарын бейімдеу және рефлексия жасау үшін пайдалануды меңгеруі қажет.

Сондықтан директордың міндеті – ЖИ қолдануға тыйым салу немесе оны шексіз қолдануды қолдау емес, оны жауапты және педагогикалық мақсатқа сай пайдаланудың мәдениетін қалыптастыру.

Цифрлық қауіпсіздік және ақпараттық жауапкершілік

Мектептің цифрлық кеңістігі кеңейген сайын ақпараттық қауіпсіздік мәселесінің маңызы да артады. Білім беру ұйымы оқушылар, ата-аналар және педагогтер туралы белгілі бір көлемдегі деректермен жұмыс істейді. Осыған байланысты деректерді қорғау, рұқсат деңгейлерін белгілеу және цифрлық қауіптердің алдын алу мәселелері мектеп басқаруының құрамдас бөлігіне айналады.

Цифрлық қауіпсіздікті тек техникалық маманның міндеті деп қарастыру жеткіліксіз. Егер педагогтер күмәнді сілтемелерді ажырата алмаса, құпия ақпаратты дұрыс сақтамаса немесе цифрлық платформаларда қауіпсіздік талаптарын елемесе, техникалық қорғаныс жүйесінің тиімділігі де төмендейді.

Сондықтан мектеп директоры цифрлық қауіпсіздік мәдениетін қалыптастыруы қажет.

Бұл мәдениет оқушыларға да қатысты. Білім алушы цифрлық құралды пайдалануды ғана емес, интернеттегі қауіпсіз мінез-құлықты, ақпаратты сыни бағалауды және жеке деректерді қорғауды да меңгеруі тиіс.

Осылайша цифрлық сауаттылық пен цифрлық қауіпсіздік бір-бірінен ажыратылмайтын ұғымдарға айналады.

Цифрлық трансформация және өзгерістерді басқару

Мектеп ұжымындағы кез келген өзгеріс белгілі бір қарсылықпен кездесуі мүмкін. Бұл жағдай цифрлық трансформация барысында да байқалады.

Педагогтің жаңа технологияны қабылдауға дайын болмауы оның кәсіби дамуға қызығушылығы жоқ екенін білдірмейді. Кейде мұндай қарсылықтың себебі жаңа құралды меңгеруге уақыттың жетіспеуі, техникалық қиындықтар немесе бұрынғы жұмыс тәсілінің қалыптасып қалуы болуы мүмкін.

Сондықтан директор цифрлық өзгерісті тек бұйрық арқылы енгізбеуі керек.

Өзгерісті басқарудың тиімді жолы – оның мақсатын түсіндіру, педагогтердің пікірін тыңдау, қажетті қолдау көрсету және өзгерісті біртіндеп енгізу.

Мысалы, жаңа цифрлық платформаны бірден бүкіл мектепке енгізудің орнына алдымен бірнеше мұғаліммен сынақтан өткізуге болады. Пилоттық кезеңде қиындықтар анықталып, шешімдер әзірленеді. Нәтиже оң болған жағдайда тәжірибе басқа педагогтерге таратылады.

Бұл тәсіл педагогтердің цифрлық өзгеріске деген сенімін арттырады.

Меніңше, цифрлық трансформацияның табысты болуы үшін мектепте «қателесуге болатын кәсіби орта» қалыптасуы маңызды. Мұғалім жаңа құралды қолданып көріп, алғашқы тәжірибесі сәтсіз болған жағдайда жазаланудан қорықпауы керек. Себебі инновациялық мәдениет тәжірибе жасап көруді және нәтижеге қарай түзету енгізуді талап етеді.

Цифрлық коммуникация және мектеп мәдениеті

Цифрлық трансформация мектептің коммуникациялық жүйесіне де ықпал етеді. Бүгінде директор педагогтермен түрлі цифрлық арналар арқылы байланыса алады. Бұл басқару процесін жылдамдатқанымен, ақпараттық жүктемені де арттыруы мүмкін.

Бір мәселенің бірнеше чатта талқылануы, жұмыс уақытынан тыс хабарламалардың көп болуы немесе маңызды шешімдердің тек мессенджерде қалуы басқарудың сапасына кері әсер етуі ықтимал.

Сондықтан цифрлық коммуникацияның нақты ережелері қажет.

Мектепте қандай ақпараттың ресми арна арқылы берілетіні, қандай мәселелердің жұмыс чатында талқыланатыны және қандай жағдайларда жеке әңгіме қажет екені анықталғаны жөн.

Бұл жерде директордың жеке коммуникациялық мәдениеті маңызды рөл атқарады. Басшының цифрлық ортадағы қарым-қатынасы да кәсіби этикаға, құрметке және нақтылыққа негізделуі керек.

Демек, цифрлық трансформация тек технологиялық емес, мәдени өзгеріс болып табылады.

Цифрлық теңсіздікті төмендету – мектеп директорының әлеуметтік жауапкершілігі

Цифрлық технологиялардың барлығына бірдей қолжетімді болуы әрдайым мүмкін емес. Кейбір білім алушылардың үйінде тұрақты интернет немесе жеке құрылғы болмауы ықтимал. Сонымен қатар ата-аналардың цифрлық сауаттылық деңгейі де әртүрлі.

Осы факторлар цифрлық теңсіздікке алып келуі мүмкін.

Сондықтан мектеп директоры цифрлық ресурстарды енгізгенде тек техникалық мүмкіндікті емес, олардың әлеуметтік қолжетімділігін де ескеруі қажет.

Мектептің цифрлық трансформациясы оқушылар арасындағы алшақтықты ұлғайтпауы керек. Керісінше, мектеп мүмкіндігінше барлық балаға қажетті цифрлық ресурстарды ұсынуға жағдай жасауы тиіс.

Бұл мәселе цифрлық трансформацияның гуманистік сипатын айқындайды. Технология адамның мүмкіндігін кеңейту үшін қызмет етуі қажет.

Цифрлық трансформация нәтижесін бағалау

Цифрлық трансформацияны бағалау кезінде «қанша құрылғы сатып алынды?» немесе «қанша педагог оқытылды?» деген көрсеткіштермен шектелу жеткіліксіз.

Негізгі сұрақ – енгізілген өзгеріс мектеп жұмысының сапасына қалай әсер етті?

Осыған байланысты цифрлық трансформацияның нәтижесін бірнеше бағытта бағалауға болады. Біріншіден, педагогтердің цифрлық құзыреттілігінің өсуі ескеріледі. Екіншіден, цифрлық құралдардың оқу сапасына ықпалы анықталады. Үшіншіден, басқару шешімдерінің деректерге негізделу деңгейі бағаланады. Төртіншіден, цифрлық технологиялардың педагогтің уақытын қаншалықты үнемдегені қарастырылады. Бесіншіден, білім алушылардың цифрлық ресурстарға қолжетімділігі мен қауіпсіздігі бағаланады.

Осы көрсеткіштер цифрлық трансформацияның нақты нәтижесін көруге мүмкіндік береді.

Мектеп директоры үшін цифрлық жобаның тиімділігі оның жаңашылдығымен емес, мектептің нақты мәселесін шешу деңгейімен өлшенуі тиіс.

Қорытынды

Білім беру ұйымын цифрлық трансформациялау – қазіргі мектептің дамуындағы маңызды әрі күрделі бағыттардың бірі. Оның мазмұны мектепті компьютерлермен немесе цифрлық платформалармен қамтамасыз етумен шектелмейді. Цифрлық трансформация білім беру ұйымының басқару жүйесін, педагогикалық тәжірибесін, кәсіби коммуникациясын, деректермен жұмыс істеу мәдениетін және ұйымдық құндылықтарын жаңартуды талап етеді.

Осы үдерісте мектеп директорының рөлі түбегейлі өзгереді. Директор цифрлық технологияны тікелей қолданушыдан гөрі, цифрлық өзгерістердің стратегиялық көшбасшысына айналады. Оның басты міндеті – технологияны мектептің даму мақсаттарымен сәйкестендіру, педагогтерге қолайлы цифрлық орта қалыптастыру және технологиялық өзгерістердің білім сапасына нақты ықпалын қамтамасыз ету.

Мектеп директоры үшін цифрлық трансформацияның ең күрделі мәселелерінің бірі – технология мен педагогиканың тепе-теңдігін сақтау. Кез келген цифрлық құрал оқыту сапасын автоматты түрде арттырмайды. Оның тиімділігі педагогтің оны қандай мақсатта, қандай әдіспен және қандай білім беру нәтижесіне бағыттап қолданғанына байланысты.

Сондықтан мектептің цифрлық даму стратегиясы ең алдымен технологиялық құралдарды емес, білім алушының қажеттілігін, педагогтің кәсіби мүмкіндігін және мектептің стратегиялық мақсатын басшылыққа алуы тиіс.

Цифрлық трансформацияның тағы бір маңызды бағыты – деректерге негізделген басқару. Мектепте жинақталған ақпарат басқарушылық шешім қабылдаудың нақты ресурсына

айналған жағдайда ғана цифрлық жүйелердің әлеуеті толық ашылады. Директор деректерді талдау арқылы білім сапасындағы проблемаларды ертерек анықтап, педагогикалық қолдауды нақтылауға және басқару шешімдерінің негізділігін арттыруға мүмкіндік алады.

Жасанды интеллекттің дамуы бұл үдерісті жаңа деңгейге көтеріп отыр. Генеративті жасанды интеллект мектеп әкімшілігінің кейбір күнделікті процестерін жеңілдетуге, ақпаратты жүйелеуге, жоспарлау мен талдауды қолдауға мүмкіндік береді. Алайда оның қолданылуы адамның кәсіби пайымын алмастырмауы тиіс. 2026 жылғы OECD есебінде де генеративті ЖИ-ді білім беру мақсатында адамға бағдарланған, таңдамалы және педагогикалық тұрғыдан негізделген тәсілмен пайдалану қажеттігі атап көрсетіледі.

Сонымен бірге цифрлық трансформация цифрлық теңсіздік пен қауіпсіздік мәселелерін де қатар қарастыруды талап етеді. Технологиялық даму барлық білім алушыға бірдей мүмкіндік бермесе немесе деректерді қорғау жүйесі әлсіз болса, цифрландыру күтілген нәтижеге қарама-қайшы әсер етуі мүмкін.

Менің мектеп директоры ретіндегі басқарушылық ұстанымым бойынша, цифрлық трансформацияның негізгі көрсеткіші – мектепте қанша цифрлық құралдың бар екендігі емес, сол құралдардың мектептің білім беру сапасына, басқару тиімділігіне және педагогтердің кәсіби дамуына қаншалықты нақты ықпал етіп отырғаны.

Осы тұрғыдан алғанда, мектеп директорының цифрлық көшбасшылығы үш негізгі міндетті біріктіруі тиіс:

стратегиялық мақсат + адам капиталы + технологиялық мүмкіндік.

Осы үш компонент өзара үйлескен жағдайда ғана цифрлық трансформация тұрақты және нәтижелі сипат алады.

Демек, болашақтың цифрлық мектебін қалыптастыру – тек IT мамандарының немесе техникалық қызметкерлердің міндеті емес. Бұл – мектеп директоры бастаған, педагогтер мен білім алушылардың белсенді қатысуын қажет ететін тұтас ұйымдық өзгеріс. Цифрлық технология мектептің адамға бағытталған миссиясын алмастырмауы керек. Керісінше, оның басты мақсаты – мұғалімнің кәсіби әлеуетін күшейту, білім алушының оқу мүмкіндігін кеңейту, басқару шешімдерін сапаландыру және білім беру ұйымының тұрақты дамуына жағдай жасау.

Сондықтан қазіргі мектеп директоры үшін цифрлық көшбасшылық – қосымша кәсіби артықшылық емес, заманауи білім беру ұйымын тиімді басқарудың негізгі құзыреттерінің біріне айналып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Үкіметі. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №249 қаулысы.

2. Қазақстан Республикасы Үкіметі. 2023–2029 жылдарға арналған цифрлық трансформация, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және киберқауіпсіздікті дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №269 қаулысы.

3. OECD. OECD Digital Education Outlook 2026: Exploring Effective Uses of Generative AI in Education. Paris: OECD Publishing, 2026.

4. OECD. Policies for the Digital Transformation of School Education: Evidence from the Policy Survey on School Education in the Digital Age. OECD Education Working Papers, No. 328. Paris: OECD Publishing, 2025.

5. OECD. Preparing Teachers for Digital Education: Continuing Professional Learning on Digital Skills and Pedagogies. OECD Education Policy Perspectives, No. 122. Paris: OECD Publishing, 2025.

6. OECD. Digital Education. OECD Education Policy Perspectives. Paris: OECD.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Журнал 2025 жылдың қараша айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитеті 2025 жылғы 28 қазандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ35VPY00132871 берілген.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді.
Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты.
Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 28.11.2025 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал издается с ноября 2025 года.

Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан
№ KZ35VPY00132871 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 28 октября 2025 года.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции.
Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистическиеошибки несут авторы.
Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 28.11.2025 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

Ж.Ж.Руссо
Ұстаз – ұлы есім

Мағжан Жұмабаев
Ұстаз болу – өз уақытын аямау,
өзгенің бақытын аялау.

Ахмет Байтұрсынов
Қазақтың тағдыры, келешекте ел болуы да мектебінің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді таза, берік һәм өз жанымызға /қазақ жанына/ үйлесетін негізде құра білсек, келешегіміз үшін тайынбай-ақ серттесуге болады.

М.Әуезов
Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады.

Ы.Алтынсарин
Жай мұғалім хабарлайды,
Жақсы мұғалім түсіндіреді,
Керемет мұғалім көрсетеді.
Ұлы мұғалім шабыттандырады.

Абай
Мұғалімге сөз өз ойын сапырылыстырып айту үшін берілмейді, басқаның ойына қозғау салу үшін беріледі.

Ұстаз – ұлттың шамшырағы

Мектептің жүрегі – ұстаз. Ұстаз біліммен ғана емес, жүрек жылуымен, мейірімімен, ұстанымымен шәкіртке жол сілтейді. Шын мәнінде, қандай мұғалім болса – болашақ та сондай.

Ұстаздың әр сөзі, әр қадамы – баланың болашағына жазылған тағдыр іспетті. Сондықтан да ең басты байлық – білімді, жан-жақты, әдістемені терең меңгерген, әр баланың жүрегіне жол таба алатын мұғалім.

Жақсы мұғалім – жай ғана маман емес, ол – тәрбиелеуші, шабыттандырушы, бағыт беруші. Ұстаз – уақыттан озып жүретін адам. Оның бүгін еккен дәні – ел ертеңінің жемісі.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.

ҰСТАЗДЫҚ — ЖАҢҒА ЖАРЫҚ, БОЛАШАҚҚА БАҒЫТ БЕРЕТІН ӨНЕР!